

HASAN
ÂLİ
YÜCEL
KLASİKLER
DİZİSİ

LXVI

SENECA

PHAEDRA

SENECA

PHAEDRA
(LATİNCE - TÜRKÇE)

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

LATİNCE ASLINDAN ÇEVİREN:
ÇİĞDEM DÜRÜŞKEN

TÜRKİYE BANKASI

Kültür Yayınları

III.
BASIM

Genel Yayın: 1285

Hümanizma ruhunun ilk anlayış ve duyuş merhalesi, insan varlığının en müşahhas şekilde ifadesi olan sanat eserlerinin benimsenmesiyle başlar. Sanat şubeleri içinde edebiyat, bu ifadenin zihin unsurları en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir milletin, diğer milletler edebiyatını kendi dilinde, daha doğrusu kendi idrakinde tekrar etmesi; zekâ ve anlama kudretini o eserler nispetinde artırması, canlandırması ve yeniden yaratmasıdır. İşte tercüme faaliyetini, biz, bu bakımdan ehemmiyetli ve medeniyet dâvamız için müessir bellemekteyiz. Zekâsının her cephesini bu türlü eserlerin her türlüsüne tevcih edebilmiş milletlerde düşüncenin en silinmez vasıtası olan yazı ve onun mimarisi demek olan edebiyat, bütün kütlenin ruhuna kadar işliyen ve sinen bir tesire sahiptir. Bu tesirdeki fert ve cemiyet ittisali, zamanda ve mekânda bütün hudutları delip aşacak bir sağlamlık ve yaygınlığı gösterir. Hangi milletin kütüphanesi bu yönden zenginse o millet, medeniyet âleminde daha yüksek bir idrak seviyesinde demektir. Bu itibarla tercüme hareketini sistemli ve dikkatli bir surette idare etmek, Türk irfanının en önemli bir cephesini kuvvetlendirmek, onun genişlemesine, ilerlemesine hizmet etmektir. Bu yolda bilgi ve emeklerini esirgemiyen Türk münevverlerine şükranla duyguluyum. Onların himmetleri ile beş sene içinde, hiç değilse, devlet eli ile yüz ciltlik, hususi teşebbüslerin gayreti ve gene devletin yardımı ile, onun dört beş misli fazla olmak üzere zengin bir tercüme kütüphanemiz olacaktır. Bilhassa Türk dilinin, bu emeklerden elde edeceği büyük faydayı düşünüp de şimdiden tercüme faaliyetine yakın ilgi ve sevgi duymamak, hiçbir Türk okuru için mümkün olamayacaktır.

23 Haziran 1941

Maarif Vekili

Hasan Âli Yücel

HASAN ÂLÎ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

SENECA
PHAEDRA

LATİNCE ASLINDAN ÇEVİREN
ÇİĞDEM DÜRÜŞKEN

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2007
Sertifika No: 29619

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

I. BASIM AĞUSTOS 2007, İSTANBUL
III. BASIM OCAK 2017, İSTANBUL

ISBN 978-9944-88-153-1 (KARTON KAPAKLI)

BASKI
AYHAN MATBAASI
MAHMUTBEY MAH. DEVEKALDIRIMI CAD. GELİNCİK SOK. NO: 6 KAT: 3
BAĞCILAR İSTANBUL
Tel: (0212) 445 32 38 Faks: (0212) 445 05 63
Sertifika No: 22749

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Faks. (0212) 252 39 95
www.iskulttur.com.tr

HASAN
ÂLİ
YÜCEL
KLASİKLER
DİZİSİ

LXVI

SENECA
PHAEDRA
(LATİNCE - TÜRKÇE)

LATİNCE ASLINDAN ÇEVİREN:
ÇİĞDEM DÜRÜŞKEN

TÜRKİYE BANKASI

Kültür Yayınları

İçindekiler

Önsöz	ix
Sunuş: <i>Yasak Aşkın Trajk Ezgisi: PHAEDRA</i>	xi
a. <i>Phaedra</i> 'nın mozaikleri: Mitolojik karakterler ve öyküler	xi
b. Seneca'nın <i>Phaedra</i> 'sı	xxii
c. Çeviride İzlenen Yöntem	xxiii
<i>PHAEDRA</i> : Latince-Türkçe	1
Kaynakça	68
Dizin	70

*o mors amoris una sedamen mali,
o mors pudoris maximum laesi decus!*
[Ah ölüm, günahkâr bir aşkın tek tesellisi,
ah ölüm, lekelenmiş bir utancın tek onuru!
sana geliyorum: aç ardına kadar
şefkatli kollarını.]
Seneca, *Phaedra*, 1188-1190.

Önsöz

Yunanlı şair Euripides'in *Hippolytus* (Phaedra) adlı yapıtının, Seneca'nın Romalı soluğuyla yeniden can bulduğu *Phaedra* trajedisi, üvey oğluna âşık bir kadının hüznünlü hikâyesidir, tutku ve ümitsizlik arasında sıkışan bir ruhun hazin klasığı; vahşi doğa ile insan doğasının karşıt tutkularının kıyasıya savaşının, aşk ve nefretin türlü hallerinin, erkekçe sadakat, kadınca sadakatsizlik arasında gidiş gelişlerin, utanç duygusunun kızıl tülünün sahneye akışıdır.

Konu ve işleniş açısından Yunan-Roma edebiyatının muhteşem örgüsünü bütün dizelerine yansıtan *Phaedra*, aynı zamanda Seneca'nın Stoik ahlak öğretisinin katı ve disiplinli ruh eğitiminin, aşk söz konusu olduğunda lime lime dağılmasını da örnekler. Seneca'nın tumturaklı, özgür ve capcanlı üslubunda anıtlanan Aşk, toplumsal doğruları, ahlak ilkelerini, evlilik yasalarını teker teker yıkar. Işıltılı göklere ağın dağlardan sel gibi boşalır, kraliyet saraylarına yayılır, soyluluk ve iffeti sarar dalgalarına, vahşi çılgınlıklar atarak Utanç'ın asi ruhunu devirir:

“Akıl ne yapabilir? Delilik üstün geliyor, hükmediyor,
güçlü bir tanrı emrediyor bütün yüreğime.
Karış karış tüm dünyaya hâkim o arsız kanatlarıyla,

yakıp kavuruyor Iovis'i bile, cayıp cayıp ateşlerle;
Savaşçı Gradivus'u da yaktı bu alevler,
üç çatallı yıldırım ustası tanrıyı da yaktı,
her daim ateş soluyan kazanları sallayan o tanrı bile,
Aetna'nın zirvesinde, 190
ufacık bir kıvılcımla alev aldı;
Phoebus bile, yayından çıktı mı oku tam hedefi bulan tanrı,
kendisinden de nişancı bir çocuğun attığı okla yaralandı,
gökte, yerde, her yerde, meydan okuyarak dönenen bir
çocuğun."

Çiğdem Dürüşken
İstanbul, Ortaköy, 2007

Sunuş

Yasak Aşkın Trajik Ezgisi: PHAEDRA

a. *Phaedra*'nın mozaikleri: Mitolojik karakterler ve öyküler

Seneca'nın (İ.Ö. 4-İ.S. 65) *Phaedra* trajedisi,¹ Atina kralı Theseus, Girit (Creta) kralı Minos'un kızı Phaedra ve Theseus'un oğlu Hippolytus arasında yaşanan karşılıklı duygu karmaşasına dayanır. Yunan mitolojisinin efsanevi kahramanlarından Theseus, eşi Phaedra'nın üvey oğlu Hippolytus'a âşık olması sonucunda aldatılan bir koca olarak çıkar karşımıza. Söylenceye göre, Theseus dostu Pirithous² ile birlikte Persephone'yi kaçırmak için yeraltı dünyasına indiği sırada, Phaedra yakışıklı Hippolytus'a (Demophoon)³ kare-sevdayla tutulur. Ama bu yasak bir aşktır ve zihni işlediği günahın farkındadır. Ruhunu utanç içindedir, sevdasını yüreğine gömmek ve ölmek ister, ama tutkusu öylesine yoğundur ki dayanamaz ve aşkını ilk sütannesine itiraf eder. Şaşkına dönen sütanne başlangıçta Phaedra'yı yatıştırmaya ve ruhunu

Seneca'nın yaşamı ve trajedileri ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Seneca, *Medea*, çev. Çiğdem Dürüşken, Hasan Âli Yücel Klasikleri, İstanbul, 2007.

Lapith kralı.

Plutarchus, *Theseus*, 28.2.

bu g nahtan arındırmasına yardımcı olmaya  alır. Nafile, Phaedra aşkın derinlerine dalmıştır, aklını yitirmiş, çılgın gibidir. Zaman zaman kendine geldiğinde, yasak aşkın batağından gün ışığını gördüğünde, ruhunun utançtan, g nahtan yandığını hisseder, ama hemen ardından içinden taşan aşkın kurbanı olur. Bu aşk Hippolytus'la paylaşmazsa, kendisi için tek kurtuluşun ölümün soğuk karanlığı olduğunu düşünür. Sütanne, hanımının çektiği işkencelere daha fazla dayanamaz ve Phaedra'nın gizli aşkını Hippolytus'a söylemeye karar verir. Yazık ki, Amazonlar kraliçesi Antiope'nin (Hippolyta, Melanippe) oğlu olan Hippolytus kaya gibi bir ruha sahiptir. Savaşçı anasından miras kalan yabaniлик bütün kanına işlemiş, dağları ve ormanları kraliyetin görkemli yaşamına tercih etmiştir. Zamanının çoğunu sivri kayaların tepesinde gezinerek yaban hayvanlarını avlamakla geçirir. Vahşi doğa ve uygarlık arasındaki şiddetli karşıtlığın yansıısı olan ruhu, kadına ve kadının aşkına tamamen kapalıdır. Onun aşk, yemyeşil vadiler ve g r l g r l akan ırmaklardır. Aşk tanrıçası Venüs'un yerine, ormanların, dağların ve avcılarının koruyucu tanrıçası Diana'ya tapınmayı tercih etmiştir. Amazon kadınları için de savaş tanrısı Mars ve tanrıça Diana kutsal.⁴ Hippolytus, erkek çocukların öldürüldüğü ya da sakat bırakıldığı anaerkil Amazon kadınlarının tek sağ kalan erkek çocuğudur; Asia Minor, Phrygia, Thracia ve Syria gibi geniş bir coğrafyaya yaptıkları akınlarla  nlenen, rahatça ok atmak için bir göğüslerini kesen, attıkları mızraklar hedeflerini hiç şaşmayan ve Yunan kahramanlarıyla kıyasıya mücadele etmekten hiç yılmamış bir kavmin d l d r. Onun trajik akıbeti, babası Theseus, yabancı ülkelere yaptığı keşif gezileri sırasında Asia Minor'un kuzey-doğu ucunda yer alan Amazonların ülkesine yelken a tığında başlar. Theseus Amazon kraliçesi Antiope'yi kaçırıp Atina'ya getirir. Hippolytus

Hazel E. Barnes, Donald Sutherland, s. 111.

bu evlilikten doğar.⁵ Plutarchus'un, Theseus'un yaşamından ayrıntılar aktardığı yapıtında, Antiope'nin kaçırılmasına öfkelenen Amazonların Attica'ya akın ettiği ve dört yıl süren şiddetli çarpışmalara neden oldukları yazılıdır. Yine bu kaynaktan yansıyan bilgilere göre, Antiope Theseus'un yanında Amazonlara karşı savaşıırken, Amazon savaşçısı Molpadia'nın attığı okla yaşamını yitirmiştir.⁶

Theseus Antiope'den sonra ikinci evliliğini Minos'un kızı Phaëdra ile yapmıştır ve bu evlilik Antiope'den olan oğlu Hippolytus'un kaderindeki değişimleri beraberinde getirmiştir. Phaëdra'nın öyküsüne yazınsal olarak Euripides'in anıt eseri *Hippolytus* trajedisinin yanısıra, görsel tanık olacağımız en iyi kaynak, Yunanlı ressam Polygnotus'un Delphi'de, İ.Ö. 5. yüzyıl ortalarında, Cnidus halkı tarafından yaptırılan bir binanın freskolarından yansır.⁷ Phaëdra'nın görüldüğü sahnede, genç kadın Ariadne ve Procris'in arasındadır.⁸ Bu kompozisyon Yunan mitolojisinde aşka kurban giden ve bu anlamda yaşam öyküleri birbirine çok benzeyen üç kadının biraradalığını bütün çıplaklığıyla gözler önüne serer ve Phaëdra'nın Hippolytus'a duyduğu aşk öyküsünün İ.Ö. 5. yüzyıldan önceki dönemin söylenceleri arasında yer aldığını gösterir. Phaëdra, Girit kralı Minos ve Pasiphae'nin kızıdır. Ama kendisinin Theseus ile evlenmesinden önce, ablası Ariadne Theseus'a âşık olmuştur. Başka deyişle Minos sarayının Theseus ile tanışması epeyce öncedir ve bir dizi mitolojik olayın döngüsü içindedir. Ariadne'nin yaşam öyküsü de kahr yüklüdür. Gerek Euripides'in gerekse

Theseus ile Antiope öyküsünde değişik anlatımlar söz konusudur. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Robin Hard, s. 357.

Plutarchus, *Theseus*, 26.2; 27.4. Bkz. *Plutarch's Lives*, (tr. Bernadotte Perrin), Cambridge, MA. Harvard University Press, London, William Heinemann Ltd., Loeb, 1914.

⁷ Sophie Mills, s. 189.

⁸ Bkz. Homeros, *Odysseia*, 11.321.

Seneca'nın yapıtından yansıyan dizelere göz atıldığında, Phaedra'nın kendi ailesinin yaşadığı yasak aşları ve büyük acıları çok iyi bildiği vurgulanır. Buna rağmen, Phaedra trajik bir karakterdir ve geçmişinde yaşanan kederleri bilmesine ya da gelecekte yaşanacak ıstırapları sezmesine rağmen, tutkularına söz geçirmesi olanaksızdır.

Minos'un sarayının kaderi Hippolytus'un babası Theseus ile karşılaşması, Girit kralı Minos'un oğlu Androgeus'un Attica sınırında öldürülmesiyle yol alır. Minos, oğlunun ölümünden Atina halkını sorumlu tutar ve bitmez tükenmez bir nefretle Atina'ya öfke kusar. Minos'un yanında, Gökyüzünün efendisi de Atinalılara lanet yağdırır. Topraklar ürün vermez olur, nehirler kurur ve ilikleri yakan bir veba illeti halkı kırar geçirir. Atinalılar Minos'un öfkesini dizginlemek için, onun istekleri doğrultusunda hareket eder ve her dokuz yılda bir kur'a ile yedi genç erkek ve yedi genç kızı kurban olarak Girit'e yollamayı göze alır.⁹ Minos'un ülkesine gitmek üzere seçilen Atinalı gençleri, Minos'un sarayında, dar ve dolambaçlı bir *labyrinthus*'ta yaşayan ve insan etiyile beslenen yarı insan, yarı boğa karışımı bir yaratık,¹⁰ Minotaurus beklemektedir. Gençler bir kez *labyrinthus*'a girmeyegörsünler, bir daha yollarını bulup dışarı çıkmaları artık olanaksızdır. Analar babalar bu yazgıyı kabullendiklerinden, genç evlatlarını Girit diyarına kara yelkenli gemilerle adeta ölüme yolcu eder gibi uğurlarlar.¹¹

Minotaurus, Minos'un soylu karısı Pasiphae'nin¹² büyük yarasıdır, büyük utancıdır,¹³ ama her şeyden önce denizler

⁹ Plutarchus, *Theseus*, 15.1.

¹⁰ Plutarchus, *Theseus*, 15.2.

Plutarchus, *Theseus*, 17.4.

Güneş tanrısı Helios'un kızı.

Phaedra, Pasiphae ile Minos'un kızıdır. Homeros, *Odyseia*, 11.321-2; *Ilias*, 13.451.

hâkimi Poseidon'un Minos'un küstahlığına duyduğu büyük öfkenin ürünüdür: Minos Poseidon'a her yıl ülkesindeki en iyi boğayı adayacağına söz verir ama bir keresinde sürünün içinde beyaz bir boğanın heybetli görünümü karşısında aklı başından gider. Onu Poseidon'a kurban etmekten vazgeçer ve tanrıyı kandıracağını sanıp ona başka bir boğa sunar.¹⁴ Minos'un verdiği sözü tutmamasına öfkelenen Poseidon, Pasiphae'in yüreğine yasak bir aşkın soluğunu üfler ve onu bu beyaz boğaya doğadıışı bir tutkuyla bağlar. Yüreğine söz geçiremeyen Pasiphae, aşkın kör karanlığında debelenirken sırrını o sırada Cnossus sarayında sürgün hayatı yaşayan, Atina'nın efsanevi zanaatkârı Daedalus'a açar ve ondan yardım ister. Daedalus ustalığını konuşturur ve Pasiphae'in içine girip gizlenebileceği tahtadan bir inek yaratır. Pasiphae tahtadan ineğin içindeki oyuk kısma girer ve büyük aşkı boğayı kandırarak onunla birleşir. İşte bu tuhaf aşk meyvesini tuhaf yaratık Minotaurus (Asterios ya da Asterion)¹⁵ olarak geri verir.

Kral Minos sarayında gelişen bu rezil olaydan haberdar olunca, dehşete kapılır ve Daedalus'a, karısından doğan bu canavarı göz önünden kaldıracabileceği bir ev yapmasını buyurur. Daedalus bütün hünerini sergiler ve içine gireni adeta yutan karanlık ve dolambaçlı bir ev, bir *labyrinthus* hazırlar.¹⁶ *Labyrinthus*'un bu özelliği, bu sözcüğün erken çağlardan başlayarak "aşılması güç zorlukların, karmaşanın" simgesi olmasına yol açar.¹⁷ Ev sahibi Minotaurus, Yunancadaki sözcük anlamıyla "Minos'un Boğası" ise, Minos *pantheon*'unun ruhlara dehşet salan ve sürekli kurban talep eden, ayrıntılı ritüellerini dağların zirve-

Bu konuda değişik söylenceler için bkz. Apollodorus, 3.1.3-4; D. S. 4.77.2-4; Hesiodos, fr. 145; Hyginus, *Fabulae*, 40; Pausanias, 1.27.9.

¹⁵ Apollodorus, 3.1.4.

¹⁶ Bkz. Philochorus, 328F17.

Sophie Mills, s. 14. Ayrıca bkz. Rodney Castleden, s. 9.

lerinde, mağaraların derinlerinde, kayalıklarda ve geçit vermez yamaçlarda yaşamak isteyen tanrıların simgesi haline gelir.¹⁸

Atinalı bir genç olarak, diğerleriyle aynı yazgıyı paylaşan Theseus, zamanı geldiğinde Minos'un ölüm soluyan sarayına gönüllü olarak gitmek istediğini belirtir. Amacı Atina'yı ve Atina gençlerini o uğursuz kaderin kısılcından kurtarmaktır. Bu fedakârlığı karşısında, Atina halkı onun cesaretine ve mertliğine hayran olur. Ama babası Aegeus oğlunun geri gelemeyeceğine inandığından, yasa bürünür. Yine de zorunluluk karşısında aciz kalan Aegeus Theseus'a kara yelkenin yanında bir de beyaz yelken verir ve o korkunç ülkeden sağ salim dönerse gemisine beyaz yelkeni çekmesini tembih eder; böylece gemi uzaktan görüldüğünde oğlunun ölmediğini anlayacaktır.¹⁹ Theseus yola çıkmadan önce Delphi'deki Apollo tapınağına giderek kendisini ve yoldaşlarını koruması için yalvarır ve tanrıya beyaz yün sarılı bir zeytin dalı sunar.²⁰ Ardından gerekli diğer dinsel ritüelleri yerine getirip kurbanlarını kestikten sonra, denize açılır. Tanrı Apollo'nun Theseus'a, aşk tanrıçası Venus'u kendisine kılavuz seçmesini kehanet ettiği söylenir.²¹ Bu söylentide mitolojik bir gerçeklik vardır, çünkü Theseus Girit ülkesinde karaya çıktığında, Minos'un kızı Ariadne onun yakışıklılığına ve babasının düzenlediği oyunlarda gösterdiği başarısına hayran kalır ve ona büyük bir aşkla tutulur. Bunun sonucunda, Theseus'a bir ip verir ve böylece canavar Minotaurus'un yaşadığı *labyrinthus*'un dolambaçlı geçitlerinde rahatça dolaşmasını ve Minotaurus'u öldürerek çıkışı bulmasını sağlar. Theseus'un Minotaurus'u yenmesi, Atina'nın o kötü yazgısını değiştirir. Bu zafer, İ.Ö. 5. yüzyıl Yunan

Rodney Castleden, s. 175.

ibid.

Plutarchus, *Theseus*, 18.1.

Plutarchus, *Theseus*, 18.2.

trajedisinin, “üstün güçlerle donanımlı ve erdemli Atinalı kahraman” simgesine birebir uyduğundan, şairlerin dizelelerine sık sık konu olmuştur.²²

Minotaurus’un katledilmesinin ardından, Theseus Ariadne’yi ve Minos’un zulmünden kurtardığı Atinalı gençleri de gemisine alarak kendi ülkesine yola çıkar.²³ Kimi söylencelerde, Ariadne’nin Dionysus rahibi Oenarus’un yaşadığı ve Cyclades adalarından biri olan Naxos’a götürüldüğü, kimilerinde Theseus tarafından terk edildiği ve kendini öldürdüğü söylenir, kimilerinde ise Theseus’un başka bir kadına âşık olduğu ve Ariadne’yi bıraktığı yazar.²⁴ Ne olursa olsun, bütün söylencelerdeki ortak nokta, Theseus’un, Giritli kral kızının aşkına vefasızlık etmesi ve onu yarı yolda bırakması üzerine yoğunlaşır. Theseus’un bu davranışı, mitolojik tuhaf yazgı ağının derinlerinde amansız bir öfkenin köpürmesine ve yavaş yavaş Theseus’un bütün ailesini yok edecek yangınlara dönüşmesine yol açacak ufacık kıvılcımlardan biridir. Çünkü Ariadne temelde Minos uygarlığının gizemli kadın ruhudur; *Labyrinthus* ülkesinin zifiri karanlığında parlayan gizil bir güzelliştir.²⁵ Onun bir gece yarısı Theseus ile birlikte Yunanistan’a doğru yelken açması, Cnossus Labyrinthusu’nun çöküşü ve Minos ülkesinin kültürel değerlerinin anakaraya taşınması anlamına gelir.²⁶ Ariadne’nin aşkı uğruna babasına ihaneti bile göze alışı, buna karşın Theseus tarafından terk edilişi, tanrıların gözünden kaçmaz. Ariadne’nin akıbeti üzerine bilgi edindiğimiz kimi söylencelerde, daha sonradan tanrı Dionysus tarafından kurtarıldığı ve onunla evlendiği anlatılır.²⁷

Sophie Mills, s. 2.

Plutarchus, *Theseus*, 19.1.

Plutarchus, *Theseus*, 20.1.

Rodney Castleden, s. 175.

Rodney Castleden, s. 176.

Hesiodos, *Theogonia*, 947 vd.; Homeros, *Odysseia*, 2. 321vd.

Ariadne'yi dönüş yolunda terkeden Theseus'un gemisi Attica ufuklarında görüldüğü andan itibaren, facialar da aradı sıra kıyıda bekler. Hatta ilki, Theseus ve yoldaşlarını daha sahile çıkmadan vurur. Theseus, ne yazık, zafer sevincinden geminin kara yelkenlerini değiştirmeyi unuttur. Oğlunun yolunu dört gözle bekleyen Aegeus, uzaktan geminin kara yelkenlerini görünce, Theseus'un öldüğünü sanıp kendini kayalardan atar ve parçalanarak ölür. Babasının ölümünden bihaber Theseus zafer kazanmış komutan edasıyla, gururla karaya çıkar ve kente bir haberci yollayarak sağ salim döndüklerini haber verdirir.²⁸ Ama çok geçmeden acı haber ortaya çıkar, zafer çığlıkları, hüznü haykırırlara karışır.

Ariadne'nin Theseus tarafından terk edilişi, Minos sarayına vurulan ağır bir darbedir, ama Girit ve Atina arasında baştan beri iyi olmayan siyasal ilişkileri olumlu bir yöne çevirmek adına Minos'un oğlu Deucalion, bu kez diğer kızkardeşi Phaedra'yı Theseus'a verir.²⁹ Phaedra, Theseus'un ilk eşi Amazon Antiope'den sonra, yasal anlamda ikinci eşi olarak mitoloji sahnesine çıkar.³⁰ Plutarchus, *Theseis*'in yazarından aldığı bilgiyi aktarırken, Antiope'nin bu evlilik sırasında hâlâ hayatta olduğuna dikkat çeker. Hatta Theseus'un evliliğine öfkelenen Amazon kadınları Atina'ya saldırmış, ama Hercules tarafından hezimete uğramıştır.³¹ Apollodorus da benzer bir bilgi verir ve Theseus ile Phaedra'nın düğünü sırasında Antiope'nin hayatta olduğunu ve Amazon kadınlarını yanına alarak düğüne katılan konukları katletmek için saldırdığını bildirir. Ama Theseus, elini çabuk tutup adamlarıyla birlikte kentin kapılarını kapamış ve Antiope'yi dışarda bırakmıştır. Antiope burada yaşamını yitirmiştir.³²

Plutarchus, *Theseus*, 22.1.

Diodorus Siculus, 4.62.1, Apollodorus, *Epitome*, 1.17-18.

Apollodorus, 1.17.

Plutarchus, *Theseus*, 28.1.

Apollodorus, 1.17.

Theseus'un Phaedra ile evliliğinden Akamas ve Demophon adında iki oğlu olur ve onları vârisi seçer. Antiope'den olan oğlu Hippolytus'u ise Troezen'de³³ yaşayan, annesinin babası Pittheus'un yanına gönderir.³⁴ Pittheus'un oğlu olmadığı için, kendisi öldükten sonra Hippolytus Troezen tahtına oturacaktır. Ama Hippolytus'un yazgısı buna izin vermez ve üvey annesinin öldürücü tutkusu karşısında yaşamını çok genç yaşında yitirir. Euripides-öncesi söylencelerde Hippolytus'un öldükten sonra yeniden dirildiği belirtilir. Yazarı bilinmeyen ve İ.Ö. 5. yüzyıldan önceye tarihlenen *Carmen Naupactium* adlı bir şiiri³⁵ temel alarak ortaya atılan bu önemli bilgi Euripides ve Seneca'nın *Phaedra*'sında yer almaz.³⁶ Vergilius'un *Aeneis*'inde ise, Hippolytus'un ölümünden sonra tanrıça Diana'nın, Asclepius'u ikna ederek Hippolytus'u yeniden yaşama döndürdüğü ve sonra da Hippolytus'u Aricia'daki³⁷ kutsal ormanına götürdüğü belirtilir. Hippolytus burada tanrıça Egeria³⁸ ile evlenir ve sonsuza dek yaşar.³⁹ Bu öykü, Romalıların Hippolytus'u, Diana tapınağının yakınlarında yer alan Aricia'nın yerli tanrısı Virbius ile özdeşleştirmelerinden kaynaklanmıştır.⁴⁰ Bazı yazarlara göre Hippolytus'a Virbius

Peloponnesus'un kuzeydoğusunda küçük bir yerleşim yeri. Yunan mitolojisinde, Troezen kralı Pittheus'un kızı Aethra, Theseus'un annesidir. Bir gece hem Aegeus ile hem de deniz tanrısı Poseidon ile birleşir. Bu birleşmeden Theseus doğar. Aegeus Atina'ya dönmeden önce, Troezen'de sandaletlerini ve kılıcını büyük bir kayanın altına bırakır ve çocuk büyüyüp bu kayayı kaldıracak güce eriştiğinde, sandaletler ve kılıçla birlikte Atina'ya, babasının yanına geleceğini belirtir. Gerçekten de Theseus büyür ve kayayı kaldıracak güce erişir.

³⁴ Diodorus Siculus, 4.62.1, Apollodorus, 1.17-18.

³⁵ Yunancası, *Naupaktia*. Bkz. M. Davies, *Epicorum Graecorum fragmenta*, Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen, 1988.

³⁶ Hazel E. Barnes, Donald Sutherland, s. 104.

³⁷ Latium yakınında küçük bir yerleşim.

³⁸ Roma mitolojisinde pınarların koruyucu tanrıçası.

³⁹ Vergilius, *Aeneis*, 7, 775 vd.

⁴⁰ Hazel E. Barnes, Donald Sutherland, s. 104.

adının verilmesinin nedeni,⁴¹ iki kez doğmuş olmasıyla bağlantılıdır.⁴² Hippolytus'un atları tarafından sürüklenecek ölmesi, "atları tarafından saliverilen" olarak Hippolytus'un adına yansıdığı gibi, Aricia'daki kutsal ormanın atlara yasaklanmasına neden olmuştur.⁴³

Hippolytus'un genç yaşta ölümüne yol açan uğursuzluklar zinciri, Hippolytus ile Phaedra'nın trajik öyküsüne dayanır. Aşk ve nefretin içiçe geçtiği bu öykü, Theseus'un dostu Pirithous ile birlikte yeraltı ülkesine inip Persephone'yi kaçırma girişiminde alevlenir. Theseus'un dört yıl süreyle ortadan kayboluşu sırasında,⁴⁴ Phaedra üvey oğluna karşı konulmaz bir aşkla bağlanır ama aşkına karşılık alamaz. Theseus'un bir daha dönemeyeceği düşünülen karanlık Dis ülkesinden⁴⁵ Hercules'in sayesinde kurtuluşu ve yeryüzüne kavuşması, Phaedra'nın ölümcül aşkını iyice alevlendirir. Ruhunda dolanan yılanların dürtüklemeyle bir yalan uydurur ve Theseus'a oğlunun tecavüzüne uğradığını söyler. Theseus hiç ummadığı bu olay karşısında, öfkenin tuzağına düşer ve bütün hiddetiyle Hippolytus'a lanetler yağdırır. Tek isteği vardır, o da oğlunun ölümü. Tanrısal babası Poseidon'u yardımına çağırır. Oğlunun yakarısına kulak veren Poseidon, Troezen'de atlı arabasıyla dolanan Hippolytus'un üzerine boğa biçimli korkunç bir deniz canavarı yollar. Bu devasa yaratıkla burun buruna gelen Hippolytus'un atları ürker, dizginlere hâkimiyeti yitiren sürücülerıyla birlikte dolu dizgin uçurumdan yuvarlanırlar. Hippolytus parçalanarak ölür. Hippolytus'un ölüm haberini alan Phaedra uydurduğu yalana piş-

41 vir: adam+ bis: çifte= iki kez doğan adam.

42 Örneğin bkz. Ovidius, *Fasti* 5, 312 vd; *Metamorphoses*, 15, 545 vd; Strabo, 3, 263 vd. Ama Vergilius'a bakılırsa, Virbius Hippolytus'un oğludur. Vergilius, *Aeneis*, 7, 775 vd. ve bkz. Hazel E. Barnes, Donald Sutherland, s. 104.

Hazel E. Barnes, Donald Sutherland, s. 107.

Seneca, *Phaedra*, 838.

Yeraltı diyarı.

man olur, ama kaderin örgüsünü geriye sarmaya olanak yoktur; tek kurtuluş ölümdür, Phaedra kendini asar.

Euripides'in günümüze ulaşmayan ve İ.Ö. 428 yılına tarihlenen *Hippolytus Kalyptomenos* adlı ilk trajedisinde,⁴⁶ Phaedra ölümcül ve acımasız bir karakter olarak gösterilmiştir.⁴⁷ Bugün elimizde varolan *Hippolytus* trajedisinde ise, Phaedra daha cana yakın ve utangaç bir karakter olarak betimlenirken, Hippolytus aşka karşı, dikbaşlı, kendi doğruları olan ve kadınlardan tümüyle nefret eden bir kişilik olarak sergilenir.⁴⁸ Bu ikinci trajedide, Theseus'un bütün ailesi Venus'un gazabına uğrar, bu andan itibaren Phaedra zaten çaresiz ve yalnız bir kişidir. Hippolytus'un her zaman yanında olan Diana bile, Phaedra'nın acizliğinin farkındadır ve hatta onun Hippolytus hakkında uydurduğu yalanı bile kendi onurunu kurtarmaya çalışan kadının soylu bir davranışı olarak yansıtır.⁴⁹ Euripides'in elimizde varolan bu ikinci trajedisinde, Venus'un tuzağına düşen ve üvey oğluna âşık olan Phaedra Hippolytus'tan aşkına karşılık alamayacağını öğrenince, onun babasına bu durumu anlatacağından korktuğu için canına kıyar. Ama arkasında Theseus'a bir mektup bırakır ve kısmen öfkesinden, kısmen de kendi onurunu kurtarmak adına, Hippolytus'un kendisine tecavüz ettiğini belirtir. Theseus'un öfkesi ve bu öfkenin neden olduğu acı son, ilk trajediyle benzerdir. Son sahnede, avcılar Hippolytus'un yara bere içindeki bedenini babasının sarayına getirirler. Theseus ise tanrıça Diana'dan olayın gerçek yüzünü öğrenmiştir. Oğlunun bedenine kapanır ve oğlu son nefesini verirken kendisini affetmesi için ona yalvarır.

Ayrıntılı bilgi için bkz. Sophie Mills, s. 186, 196.

Bkz. Hanna Roisman, *Seneca's Phaedra: Parody and Originality*, (<http://homepage.usask.ca/~jrp638/abstracts/roisman.html>; 21.2.2007).

⁴⁸ Robin Hard, s. 359.

⁴⁹ Euripides, *Hippolytus*, 1300-1301; 1304. Bkz. Sophie Mills, s. 197.

b. Seneca'nın *Phaedra*'sı

Euripides'in *Hippolytus* trajedisinin konusu çerçevesinde biçimlenen Seneca'nın 5 bölümlük *Phaedra*'sı, Sophocles'in elimize sadece fragmanları ulaşan *Phaedra* trajedisinden⁵⁰ ve özellikle Ovidius'un *Heroides* adlı yapıtındaki *Phaedra*'nın *Hippolytus*'a hislerini yalın şekilde açıkladığı hayali mektuptan (4.) etkiler taşır: Şafak sökerken başlayan oyun çoğunlukla Atina'nın kraliyet sarayında geçer. Sadece açılış kısmı (1-84) ve 2. Bölüm, 2. Sahne, 104. dizeden sonrası kent yakınlarındaki kırılık mekânda geçer. Tanrıça Diana, tapınağı, heykeli ve dinsel ritüelleriyle *Phaedra* trajedisinin yazgısında rol alan başat tanrıçadır. Oyunun kurgusuna bakıldığında, tek bir karakter üzerine yoğunlaşmadığı, *Phaedra*, *Hippolytus* ve *Theseus*'un üstlendikleri roller çerçevesinde bütün sahneye eşit derecede hâkim oldukları açıkça görülür. Örneğin, önoyun niteliğindeki giriş sahnesine tümüyle hâkim karakter *Hippolytus*'tur. Avcılardan oluşan maiyetiyle birlikte, dağlarda bir av hazırlığı içindedir; capcanlı, dinç ve bir o kadar da heyecanlıdır. Bunun yanında, doğaya tutkun yabanıllığı bütün çıplaklığıyla daha baştan gözler önüne serilmektedir. *Theseus*'un yeraltından dönmesiyle birlikte oyunu bütünüyle avucuna aldığı da açıktır. *Phaedra* ise deliliğe varan ve metinde *furor* (çılgınlık, delilik) sözcüğüyle karşılanan yasak aşkı ve bundan duyduğu utancıyla (*pudor*) oyunu dalga dalga sarar. Onun anbean değişen ruh hali, anlık öfkeleri, anlık ruh denetimleri, nefreti ve çaresizliği dizeler boyu akar gider. Oyunun yan karakteri, *Phaedra*'nın sütannesi, diğer üç karakterin arasındaki iletişimi kurmaya çalışan, kâh aklını kullanarak yaşlı bir bilgeyi oynayan, ama *Phaedra*'ya olan sevgisine yenilip kurnazlıklar sergileyen ve türlü hilelere başvuran bir kadın olarak sergilenir. *Phaedra*'nın umutsuz tutku-

Bu konu ile ilgi bkz. A. H. Sommerstein (ed.), *Shards from Kolonos: Studies in Sophoclean Fragments*, Bari, Levante Editori, 2003.

sunu öğrendiği andan itibaren, olayların gidişatının bir faciayla sonuçlanacağını sezer, ama yine de duygularına yenilip heyecan ve tutku içinde kaderin tekerini kendi isteği doğrultusunda döndürmeye kalkar. Oyun aralarına dört *ode* (şarkı) ile katılan Koro ise, Aşk'ın tanrılar, insanlar ve hayvanlar üzerindeki üstün gücünü dile getirir. Aşk doğanın görkemli düzenini alt üst edebilecek, insan yaşamında ve ruhunda onulmaz yaralar açabilecek ve hatta ahlaksal bütün ilkerleri bir anda yerle bir edecek bir saltanata sahiptir. Ayrıca Koro'nun sık sık Hippolytus'un heybetli güzelliğini övdüğüne, onun yüzünü ve güçlü bedenini sık sık Theseus'un gençlik haline benzettiğine tanık olunur. Hippolytus'un ölüm haberini Theseus'a ileten ve oğlunun nasıl öldüğünü her ayrıntısına kadar aktaran Haberci'nin heyecanı ve sözleri ise adeta oyuna canlı bir gösteri katar. Koro'nun son *ode*'si ise, Kader'in yumruğunun soylu krallıkları bir anda yıkıp devirebileceği üzerinedir. *Phaedra*'nın son sahnesine bakıldığında, oyuna baştan itibaren hâkim olan üç karakterin ölümün kol gezdiği bir mekânda bulunduğu gözlemlenir. Hippolytus'un cansız bedeni üzerine yığılan ve Theseus'a lanetler yağdıran Phaedra, bir baba olarak oğlunun haksız ölümü karşısında kendisini suçlayan Theseus, yapıtın bütün dizelerine hâkim olan duygu karmaşasını bütün şiddetiyle, ama son kez yaşayan karakterler olarak karşımıza çıkar.

c. Çeviride İzlenen Yöntem

Seneca'nın *Phaedra* adlı trajedisinin çevirisinde, Latince metin olarak, Seneca, *Hercules*, *Trojan Women*, *Phoenician Women*, *Medea*, *Phaedra*, (tr. John G. Fitch), Harvard University Press, Cambridge, 2002 Loeb baskısı temel alınmış, oyundaki karakterler kısmında ve metnin sahnelere ayrılışında, Otto Zwierlein, *Senecae tragoediae*, Oxford, 1986 künyeli baskının kurgusuna başvurulmuştur. Çevirinin *Sunuş* ve

açıklama dipnotlarında yararlanılan antikçağ yazarlarının metinleri için, Kaynakça'da başka türlü belirtilmedikçe, Loeb baskılarından yararlanılmış, yine aynı bölümlerde ve metnin genelinde geçen kişi ve yer adlarının (Türkçe'ye yerleşmiş özellikle bazı kent vs. gibi adlar ve Yunancası gerekli görülen kimi sözcükler dışında) Latince yazılımı benimsenmiştir.

PHAEDRA

(LATİNCE-TÜRKÇE)

Dramatis Personae

Hippolytus

Phaedra

Nutrix

Theseus

Nuntius

Chorus cressarum

Scaena Athenis

Oyundaki Karakterler

Hippolytus

Phaedra

Sütanne

Theseus

Haberci

Atinalılar Korosu

Sahne Atina'da geçer.

Phaedra

Actus primus

Scaena I

[Hippolytus cum venatoribus.]

HIPPOLYTUS

Ite, umbrosas cingite silvas
summaque montis iuga Cecropii!
celeri planta lustrate vagi
quae saxoso loca Parnetho
subiecta iacent,
quae Thriasiis vallibus amnis
rapida currens verberat unda;
scandite colles
semper canos nive Riphaea.

Phaedra

*1. Bölüm*¹

1. Sahne

[Hippolytus, avcılarla birlikte.]

HIPPOLYTUS

Haydi gidin, sarın o gölgeli ormanın etrafını,²
Cecrops'un dağlarının yüksek yamaçlarını!³
Hızlandırın adımlarınızı, dolanın dört bir yanını o toprakların,
Parnethus dağının, yalçın kayalıkların altında uzanan;⁴
dolanın, Thria vadisinde gürül gürül akan nehirlerin⁵ 5
döne döne akan sularıya dövdüğü o yerleri;
çıkın şu tepelere,
zirveleri Rhiphaeus karlarıyla her an bembeyaz.⁶

¹ İlk kısım (1-85), ön oyun (prelude) niteliğindedir.

² *Haydi gidin*: Theseus'un oğlu Hippolytus, av sırasında adamlarına seslenmektedir; *sarın*: ağlınızla.

Cecrops dağlarının: Atina'nın efsanevi kurucusu ve ilk kralı, yarı insan, yarı yılan bir yaratık olan Cecrops'un adıyla anılan dağlar.

⁴ Attica'nın kuzey batısındaki büyük sıra dağlar.

⁵ Thria: Eleusis'in büyük bölümünü kapsayan Thria ovaları.

⁶ Rhiphaeus: Scythia'da bir yöre; Montes Rhiphaei: Dondurucu kuzey rüzgârlarının estiği Scythia'daki dağlar.

Hac, hac alii qua nemus alta
 textitur alno, qua prata patent
 quae rorifera mulcens aura 10
 Zephyrus vernas evocat herbas,
 ubi per graciles
 levis Ilisos labitur agros
 piger et steriles
 amne maligno radit harenas. 15

Vos qua Marathon tramite laevo
 saltus aperit,
 qua comitatae gregibus parvis
 nocturna petunt pabula fetae;
 vos qua tepidis subditus austris 20
 frigora mollit durus Acharneus.

Alius rupem dulcis Hymetti,
 planas alius calcet Aphidnas;
 pars illa diu vacat immunis,
 qua curvati litora ponti 25
 Sunion urget.
 si quem tangit gloria silvae,
 vocat hunc Phyle:

Siz, diğerleri, sizler de şuraya gidin, şuraya,
 göğe ağan akça ağaçlarla örülü şu koruya,
 çayırların uzandığı boylu boyunca, 10
 çimenlerin can bulduğu o yerlere, baharda
 Zephyrus'un şebnem soluyan meltemleriyle okşandığında;⁷
 oralara, yumuşacık toprakları olan arazilere,
 Ilisos'un akıp geçtiği hafifçe,⁸
 salına salına, kıskanç sularıyla
 çıplak kumları yalaya yalaya. 15

Siz, siz de şu soldan gidin,
 Marathon'un koyaklarını ortaya serdiği,⁹
 minik yavrularından oluşan sürüsüyle
 gece vakti yiyecek arayan memedeki anaların olduğu yere;
 Siz de şuralara gidin, ılık güney rüzgârlarıyla yumuşadığında 20
 Acharnae'in, karlarını erittiği yerlere.¹⁰
 Biriniz şu tatlı Hymettus'un kayalarını arşınlasın,¹¹
 diğeriniz Aphidnae ovasını.¹²
 Uzun yıllar kimseler dokunmamış şuralara,
 şu Sunium'un itelediği,¹³ 25
 denizin kıvrım kıvrım dolandığı kıyılara.
 Ormanın büyüüne kapılacak olursa biri,
 Phyle çağırır onu.¹⁴

Zephyrus: Ilık ılık esen batı rüzgârı.

Atina'da, şairlere esin kaynağı olan nehir.

Marathon: Atina'nın kuzeydoğusunda yer alan, Yunanistan'ın en ünlü köyü ve ovası. İ.Ö. 490 yılında Yunanlıların ve müttefiklerinin Perslere karşı elde ettiği unutulmaz zaferin kazanıldığı yer.

Acharnae: Attica'daki en geniş topraklara sahip kasaba.

Hymettus: Atina yakınlarındaki sıra dağlar. Arıların, Hymettus dağında yetişen yabani kekiklerden elde ettiği ballar, dağların ününe ün katmıştır.
 Aphidnae (Afidne, Afidnai): Atina yakınlarında, dağlarla çevrili topraklarda yer alan bir banliyö.

Sunium: Atina'nın güneydoğusunda yer alan bir burun. Antikçağ'da, Atina'ya yaklaşan gemileri gözetlemek için çok uygun bir yer olarak bilinirdi.

Phyle: *Castellum Atticae*: bkz. Cornelius Nepos, 8, 2.

hic versatur, metus agricolis,
vulnere multo iam notus aper. 30

At vos laxas
canibus tacitis mittite habenas.
teneant acres lora Molossos
et pugnaces tendant Cretes
fortia trito vincula collo.
at Spartanos
(genus est audax avidumque ferae) 35

nodo cautus propiore liga.
veniet tempus,
cum latratu cava saxa sonent;
nunc demissi nare sagaci
captent auras
lustraue presso quaerant rostro, 40
dum lux dubia est,
dum signa pedum roscida tellus
impressa tenet.

Alius raras
cervice gravi portare plagas,
alius teretes properet laqueos. 45
picta rubenti linea pinna
vano cludat terrore feras.
Tibi libretur missile telum,
tu grave dextra laevaue simul
robur lato derige ferro; 50
tu praecipites clamore feras

dört döner burada bir yaban domuzu, çiftçinin korkusu,
açtığı yaralarıyla da pek meşhur. 30
Sizler, çözün artık kayışlarını
tazılarınızın, sessiz sessiz avlanan.
Aman şu azılı Molossuslarınkini açmayın sakın,¹⁵
sıkıca gerin şu kavgacı Cretalıların¹⁶
sağlam zincirlerini, aşınmış boyunlarındaki.
Spartalılarınkine de¹⁷
(korkusuz bir soy bu, ava susamış) 35
esaslı bir düğüm atıp dikkatlice bağlayın.
Vakit geldi demektir,
havlamar yankılandığında, oyuk kayalarda;
bırakın, hassas burunlarıyla
kokuları alsınlar artık,
çenelerine asılı ağızlıklarıyla barınakları arasınlar,¹⁸ 40
gün ışınamışken daha,¹⁹
çiy yağın toprak hâlâ tutarken üstünde kalan
ayak izlerini.

Birisi yükleyip boynuna taşısın,
göz göz örülü ağları,
diğeri, sağlam dokulu kementler kapsın hemen. 45
Kızıla boyalı tüylerden bir çit çek, alıkoy
yaban hayvanları, boşa korkutup.
Sen, cirit kullan,
sen, tut at şu ağır, geniş bıçaklı kargıyı
hem sağ elinle, hem de sol elinle, birlikte; 50
sen, pusuya yat, bağır,

Molossus: Yunanlıların doğuş ya da avcılık için yetiştirdikleri ünlü bir köpek cinsi. Romalılar bu cins köpekleri savaşlarda, arenada ve avcılıkta kullanırdı.

16 *Cretalılar*: Creta'da (Girit) yetiştirilen avcı tazılar.

17 *Spartalıları*: Sparta cinsi azılı köpekleri.

18 *barınakları*: vahşi hayvanların saklandıkları barınaklar.

19 *Henüz güneş doğmamışken*.

subsector ages;

tu iam victor

curvo solves viscera cultro.

Ades en comiti, diva virago,

cuius regno

55

pars terrarum secreta vacat,

cuius certis petitur telis

fera quae gelidum potat Araxen

et quae stanti ludit in Histro.

tua Gaetulos dextra leones,

60

tua Cretaeas sequitur cervas;

[nunc veloces figis dammas

leviore manu.]

tibi dant variae pectora tigres,

tibi villosi terga bisontes

latisque feri cornibus uri.

65

quidquid solis pascitur arvis,

sive illud Arabs divite silva,

sive illud inops novit Garamans

vacuisve vagus Sarmata campis,

71

sive ferocis iuga Pyrenes

69

hayvanları korkutup telaşlandır;

sen, zafer anında,²⁰

boşalt bağırsaklarını kıvrık bıçağıyla.

Sen de gel yanına hizmetkârının, ey avcı tanrıça,²¹

senin saltanatınla,

yeryüzünün bütün kuytuları önümüze açılır,

55

mızrakların hedefini şaşmaz, gider bulur

avını, soğuk Araxes'ten kana kana içerken,²²

ya da oynasırken, Hister'in buzu üstünde.²³

Gaetulia aslanlarını avlayan, senin uğurlu elin,²⁴

60

senin uğurlu elin, Creta geyiklerini avlayan.²⁵

[hızla kaçan karacaları delip geçiyorsun şimdi de,

hafifçe savurduğun elinle]

sana, benek benek kaplanlar göğüslerini açar,

sana, kaba tüylü bizonlar sırtlarını sunar,

ve heybetli boynuzlarıyla yabanıl boğalar.

65

İssız topraklarda yaşayan bütün hayvanlar,

ister Arapların zengin ormanlarında tanıdığı,

ister kıraç Garamantes'in,²⁶

ister göçebe Sarmatialıların bomboş ovalarında,²⁷

71

ister geçit vermez Pyrenes'in yamaçlarında sakladığı,²⁸

69

²⁰ *av yakalamınca.*

²¹ Diana (Artemis): Roma mitolojisinde, bakire av tanrıçası. Ay ile özdeşleştirilmiştir.

²² Volga nehrinin bir adı; günümüzde Aras nehri.

²³ Hister'in (Danubius –Tuna– nehri) buz tutmuş yüzeyinde.

²⁴ Gaetulia: Savaşçı halkıyla ünlene Kuzey Afrika'da bir bölge. Bu yörenin aslanları vahşilikte Afrika aslanıyla yarışır (bkz. Vergilius, *Aeneis*, 5. 352).

²⁵ Creta: Günümüzde Girit adası.

²⁶ Garamantes: Günümüzde Libya'nın güneybatısına düşen yörede kurulan eski bir krallık.

²⁷ Sarmatia: Doğu Avrupa'da, Karadeniz'in kuzeydoğusunda yer alan eski bir yerleşim yeri.

²⁸ Güneybatı Avrupa'da (günümüzde Fransa ile İspanya arasındaki) ünlü sıra dağlar.

sive Hyrcani celant saltus, 70
 arcus metuit, Diana, tuos. 72

Tua si gratus numina cultor
 tulit in saltus,
 retia vinctas tenuere feras, 75
 nulli laqueum rupere pedes:
 fertur plaustro praeda gementi.
 tum rostra canes
 sanguine multo rubicunda gerunt,
 repetitque casas
 rustica longo turba triumpho. 80

En, diva, fave!
 signum arguti misere canes:
 vocor in silvas.
 hac, hac pergam
 qua via longum compensat iter.

Scaena II
 [Phaedra. Nutrix.]

PHAEDRA

O magna vasti Creta dominatrix freti, 85
 cuius per omne litus innumerae rates
 tenuere pontum, quidquid Assyria tenus
 tellure Nereus pervium rostris secat,
 cur me in penates obsidem invisos datam
 hostique nuptam degere aetatem in malis 90
 lacrimisque cogis? profugus en coniunx abest

ister Hyrcania'nın koyaklarında,²⁹ 70
 bütün hayvanlar, senin yayından korkar, ey Diana. 72
 Olur da kayırdığın bir avcı senin tanrısal gücünle
 girerse ormanlara,
 ağına takılır avlar, kalakalırlar oracıkta, 75
 ayaklarıyla parçalayamaz asla senin kemendini;
 ganimet taşınır gıcırdayan kağnılarla,
 tazılar döner sonra,
 kana kızıla bulanmış ağızlıklarıyla,
 evlerinin yolunu tutar
 bütün köylüler, upuzun zafer alaylarıyla, güle oynaya. 80
 Ah, tanrıçam, koru beni!
 Köpekler bas bas bağırıp, işaret veriyorlar:
 çağrılıyorum artık ormanlara.³⁰
 Bu yoldan, bu yoldan gideceğim,
 o uzun yolu kısaltan bu patikadan.

2. Sahne

[Phaedra. Sütanne.]

PHAEDRA

Ey ulu Creta, engin denizin yüce hanımı,
 koyulmuş sularına sayısız gemi, kıyıları boyu,
 nereye giderlerse, hatta ta Assyria'nın ülkesine,
 gösteriyor yolu Nereus pruvalarına;³¹
 niçin beni bıraktın rehin verip bu nefretlik evde,
 düşmanım ile evlendirip 90
 ömür boyu acıya, gözyaşına mahkûm ettin? Bak, gitti
 kocam, yok,

Hyrcania: Günümüzde Hazar denizinin güney batısında yer alan verimli topraklar.

Tanrıça Diana'nın artık yanında olduğunu ve kendisine yardım edeceğini den emin olduğunu hissettiriyor.

Nereus: Yunan mitolojisinde Oceanus'un oğlu, yaşlı deniz tanrısı; aynı zamanda deniz perilerinin babası.

praestatque nuptae quam solet Theseus fidem.
 fortis per altas invii retro lacus
 vadit tenebras miles audacis proci,
 solio ut revulsam regis inferni abstrahat;
 pergit furoris socius, haud illum timor
 pudorve tenuit: stupra et illicitos toros
 Acheronte in imo quaerit Hippolyti pater.

95

Sed maior alius incubat maestae dolor.

non me quies nocturna, non altus sopor
 solvere curis: alitur et crescit malum
 et ardet intus qualis Aetnaeo vapor
 exundat antro. Palladis telae vacant
 et inter ipsas pensa labuntur manus;
 non colere donis templa votivis libet,
 non inter aras, Atthidum mixtam choris,
 iactare tacitis conscias sacris faces,
 nec adire castis precibus aut ritu pio

100

105

Theseus'un karısına gösterdiği her zamanki sadakat işte bu.³²
 Kimsenin geri dönemeyeceği şu gölün koyu karanlıklarından
 geçip gidiyor cesurca, cüretkâr bir âşığa eşlik ediyor, bir
 asker gibi,³³

kaçırılan sevgiliyi ölümler kralının tahtından çalmak derdi; 95
 deliliğe yoldaş olmuş gidiyor, ne korku
 ne utanç alıkoyuyor yolundan onu: tutkulu, yasak bir yatak
 arıyor,

Acheron'un derinlerinde, Hippolytus'un babası.

Ama başka, daha büyük bir acı yükleniyor şu benim
 kederime.

Ne gece dinlendiğimde çözülüyor kaygılarım, 100
 ne de derin bir uyku çektiğimde. Beslenip büyüyor git gide
 bu ıstırap

ateş salıyor iliklerime, Aetna mağarasından boşalan³⁴
 sıcak buğular gibi adeta. Pallas'ın tezgâhı işe yaramıyor,³⁵
 yünler kayıp yuvarlanıyor ellerimden;
 tapınaklara adaklar sunup tapınmak istemiyorum,
 sunakların ortasında Atinalı kadınlar korosuna katılmak da,
 sessiz ayınlerin tanığı olan meşaleleri sallamak da
 istemiyorum;

istemiyorum gönülden dualar edip yaklaşmak, ya da sessiz
 törelerine katılmak

³² Phaedra, Theseus'un kendisini sürekli yalnız bırakıp uzaklara gitmesinden dert yanıyor.

³³ Theseus ile sonsuz dostluk için yemin eden Lapithlerin kralı Pirithous, Dis'in kaçırdığı Proserpina'yı alıp getirmeye karar verince, Theseus da dostunu bu zorlu yolculuğunda yalnız bırakmaz. Phaedra, Pirithous'un kocasıyla birlikte Persephone'yi kaçırmak için yeraltı dünyasına inmesini onaylamaz ve özellikle ilerideki kimi dizelerde bu işe kalkışan kocasının kendi yasak aşkına da hoşgörülü davranması gerektiğini ima eder.

³⁴ Aetna: Uranus ile Gaia'nın kızı. Sicilya'da bir yanardağ olan Etna Dağı'yla özdeşleştirilir.

³⁵ Zanaatkârlığın koruyucu tanrıçası Pallas Athena; kadınlara yün eğirme-yi ve örgü örmeyi öğreten tanrıça olarak bilinir.

adiudicatae praesidem terrae deam:
iuvat excitatas consequi cursu feras 110
et rigida molli gaesa iaculari manu.

Quo tendis, anime? quid furens saltus amas?
fatale miserae matris agnosco malum:
peccare noster novit in silvis amor.
genetrix, tui me miseret? infando malo 115
correpta pecoris efferum saevi ducem
audax amasti. torvus, impatiens iugi
adulter ille, ductor indomiti gregis -
sed amabat aliquid. quis meas miserae deus
aut quis iuvare Daedalus flammis queat? 120
non si ille remeet, arte Mopsopia potens,
qui nostra caeca monstra conclusit domo,
promittat ullam casibus nostris opem.
stirpem perosa Solis invisi Venus

hâkimi olduğu toprakların koruyucusu o tanrıçaya:³⁶
 Tek arzum ava çıkıp telaşla kaçan hayvanların peşine düşmek, 110
 şu yumuşacık ellerimle sert ciritler fırlatmak.

Ne yöne gidiyorsun, ey ruhum? Nedir bu ormanlara olan
 çılginca tutkun?

Zavallı anamın o ölümcül hastalığını tanırım,³⁷
 bizler âşık olduk mu, iyi biliriz ormanlarda günah
 yaşamayı.³⁸

Ah anam, sana acıyorum. Ağza alınmaz bir derde düşmüş,³⁹ 115
 vahşi bir sürünün azgın liderini sevmiştin cüretkârca.⁴⁰

Öfkeliydi, dizginlere gelmezdi,
 ırz düşmanıydı, yabani sürünün o efendisi -
 ama o bile bir şeyi sevdi! Benim derdimin ateşini
 söndürmeye hangi tanrı,⁴¹

hangi Daedalus yardım edebilir ki?⁴² 120

Bu başıma gelene merhem olacağına söz verebilir mi,
 şu Mopsopia sanatlarında usta,⁴³

canavarımızı kör zindana kapatan adam çıkıp gelse?

Düşmanı Güneş, onun dölüne tahammülü yok Venus'un,⁴⁴

36 *hâkimi olduğu toprakların*: Attica toprakları; o tanrıçaya: Ceres (Deme-
 ter). Burada, Tanrıçanın gizem dininin (Eleusis Gizem Dini) ayinlerine
 katılmak istemediğini ima ediyor. Geniş bilgi için bkz. Çiğdem Dürüşken,
Roma'nın Gizem Dinleri -Antik Çağ'da Yaşamın ve Ölümün Bilinmezi-
ne Yolculuk, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2000.

37 Pasiphae'in boğaya âşık olması.

38 *bizler âşık olduk mu*: Phaedra ve annesinin aşkı.

39 *Ağza alınmaz*: doğaya karşıt, utanılacak ölçüde.

40 Phaedra'nın babası Creta kralı Minos, Poseidon'a beyaz boğayı kesme-
 yince, tanrı ceza olarak Pasiphae'in bu hayvanla birleşmesine ve başı bo-
 ğa, bedeni insan biçiminde olan Minotaurus'u doğurmasına neden olur.
ama o bile bir şeyi sevdi: Pasiphae boğaya âşık olunca, Daedalus'un yar-
 dımıyla bir inek kılığına girdi ve boğanın aşkını kazandı.

Minotaurus, yarı insan, yarı boğa biçiminde betimlenen canavar. Daeda-
 lus'un, Creta kralı Minos için yaptığı *labyrinthus*'ta yaşar.

Mopsopia: Attica. Burada, doğaya karşı gelip büyülu teknikler uygula-
 maktan söz ediliyor.

44 Phaedra'nın annesi Pasiphae'in, Güneş'in kızı olduğu vurgulanır. Phaed-
 ra'nın başına aşk belasını saran Venus'un kendisidir.

per nos catenas vindicat Martis sui 125
 suasque, probris omne Phoebeum genus
 onerat nefandis: nulla Minois levi
 defuncta amore est, iungitur semper nefas.

NUTRIX

Thesea coniunx, clara progenies Iovis,
 nefanda casto pectore exturba ocius, 130
 extingue flammās neve te dirae spei
 praebe obsequentem. quisquis in primo obstitit
 pepulitque amorem, tutus ac victor fuit;
 qui blandiendo dulce nutrit malum,
 sero recusat ferre quod subiit iugum. 135

Nec me fugit, quam durus et veri insolens
 ad recta flecti regius nolit tumor.
 quemcumque dederit exitum casus feram:
 fortem facit vicina libertas senem.

Honesta primum est velle nec labi via, 140
 pudor est secundus nosse peccandi modum.
 quo, misera, pergis? quid domum infamem aggravas
 superasque matrem? maius est monstro nefas:
 nam monstra fato, moribus scelera imputes.
 Si, quod maritus supera non cernit loca, 145
 tutum esse facinus credis et vacuum metu,

hıncını bizden çıkarıyor, sevgilisi Mars'a zincirlerle
bağlanmasının,⁴⁵ 125
bütün soyunu korkunç rezaletlere buluyor, Phoebus'un:⁴⁶
Minos'un kızları hiç edepli bir aşk yaşamaz, her zaman
günaha bağlanır yolu.

SÜTANNE

Ah Theseus'un eşi, Iovis'in seçkin evladı,⁴⁷
çıkart şu uğursuz düşünceleri hemen o temiz kalbinden, 130
söndür ateşlerini, köle etme kendini
bu ölümcül umuda. Henüz daha başındayken kim direktmişse,
itmişse aşkı, güvende oldu, zafer kazandı;
ama o bal tatlısı illeti cilveli sözlerle besleyen,
boynuna geçirdiği yulardan kurtulmak istediğinde, artık çok
geç kalmış olur. 135

İyi bilirim, hakikate karşı nasıl inatçı, nasıl yabancısıdır
kraliyet gururu, doğrulara eğilmeyi hiç bilmez.
Sonuç ne olursa olsun, kaderime razıyım:
özgürlük yanı başında olduğundan, yaşlı insan cesur olur.

Dürüstlüğü istemek ve yoldan sapmamak, ilk ilkemiz, 140
ikincisi de utanç duygusu, günahın sınırını bilmek.
Bu tuttuğun yol da yol mu, ah zavallı hanımım? Yuvana
rezalet yığmanın alemi var mı,
annenle günah yarışına girmenin? Onun canavarlığından da
beter senin günahın:
onun canavarca tutkusu kaderin cilvesi, senin günahlarınsa
kendi doğanın.

Kocanın bir daha yeryüzünü göremeyeceğine inanıp⁴⁸ 145
işlediğin günah masum sanıyorsan, hiç korku da duymuyorsan,

⁴⁵ Venus, Mars'a (Savaş tanrısı) âşık olmuştur.

⁴⁶ Phoebus Apollo'dan söz ediliyor.

⁴⁷ Iovis: Iuppiter (Zeus).

⁴⁸ Phaedra, yeraltı dünyasına inen kocasının, bir daha asla yeryüzüne çıkmayacağına inanır.

erras; teneri crede Lethaeo abditum
 Thesea profundo et ferre perpetuam Styga:
 quid ille, lato maria qui regno premit
 150
 populisque reddit iura centenis, pater?
 latere tantum facinus occultum sinet?
 sagax parentum est cura. Credamus tamen
 astu doloque tegere nos tantum nefas:
 quid ille rebus lumen infundens suum,
 155
 matris parens? quid ille, qui mundum quatit
 vibrans corusca fulmen Aetnaeum manu,
 sator deorum? credis hoc posse effici,
 inter videntes omnia ut lateas avos?
 Sed ut secundus numinum abscondat favor
 160
 coitus nefandos utque contingat stupro
 negata magnis sceleribus semper fides:
 quid poena praesens, conscius mentis pavor
 animusque culpa plenus et semet timens?
 scelus aliqua tutum, nulla securum tulit.
 165
 Compesce amoris impii flammās, precor,
 nefasque quod non ulla tellus barbara
 commisit umquam, non vagi campis Getae
 nec inhospitalis Taurus aut sparsus Scythes;
 expelle facinus mente castifica horridum

yanılıyorsun: farzet ki Theseus Lethe'nin derinlerine gömüldü,⁴⁹
 ebediyen Styx'in sularında dolanacak:⁵⁰
 peki ya o, baban, ulu hükümranlılığıyla denizleri dize getiren,
 yüzlerce halka yasa dağıtan baban ne olacak? 150
 İzin verir mi böyle büyük bir günahın saklı kalmasına?
 Ana babanın sevgisi kollayıcıdır, gözlerinden hiçbir şey kaçmaz.
 Ama kurnazlıkla, dalavereyle bu büyük günahı örttük diyelim:⁵¹
 Ya o, ışığını dünyamıza saçan,
 ananın babası? Ya o, ısıt ısıt elleriyle 155
 Aetna'nın alev toplarını fırlatıp dünyamızı sallayan,
 tanrıların babası? Her şeyi gören o atalarından da mı⁵²
 saklayabileceğini sanıyorsun, böyle bir günahı?
 Diyelim ki, ilahların yüce hoşgörüsünü kazandı, saklandı 160
 bu yasak ilişki, diyelim ki,
 bu uçarılık sadakatle karşılandı, hani büyük günahlardan
 hep esirgenen;
 peki ya içindeki azap, yüreğini didikleyen korku,
 suçla dolup taşan, kendisiyle yüzleşmekten ürken ruhun?
 Güvenle günah işledi bazıları, ama ruhları asla huzur bulmadı.⁵³
 Söndür, n'olur, artık şu lanet aşkın alevlerini, 165
 şu günahı, böylesini en yabani topraklar bile yaşamadı,
 ne ovalarında göçebe dolaşan Getae,
 ne konuksevmez Taurus, ne de dağlık kavimleriyle Scythia.⁵⁴
 At artık temiz yüreğinden o korkunç düşünceyi,

Lethe: Yeraltının unutkanlık yaratan nehri. Ruhlar bu nehirde yıkanınca, eski yaşantılarını tamamen unuturlar ve başka bir yaşama geçmeye, başka deyişle, yeniden doğuşa hazırlanırlardı.

⁵⁰ Styx: Yeraltının ünlü nehri.

⁵¹ İnsanları kandırdık diyelim.

⁵² Sütanne, Phaedra'nın günahkâr aşkının insanlardan yani ölümlülerden bir şekilde saklanabileceğini düşünse de, hanımının tanrı soyundan, yani güneşin tanrısından (Phoebus) ve bütün tanrıların babasından (Iuppiter) asla saklanamayacağını belirtir.

bazıları: bazı kadınlar.

Taurus: Toros Dağları; Scythia: Karadeniz'de, Danubius (Tuna) Nehri'nin ağzından, Aral Denizi'nin güneyine kadar uzanan yöre.

memorque matris metue concubitus novos. 170
 miscere thalamos patris et gnati apparas
 uteroque prolem capere confusam impio?
 perge et nefandis verte naturam ignibus.
 cur monstra cessant? aula cur fratris vacat?
 prodigia totiens orbis insueta audiet, 175
 natura totiens legibus cedit suis,
 quotiens amabit Cressa?

PHAEDRA

Quae memoras scio
 vera esse, nutrix; sed furor cogit sequi
 peiora. vadit animus in praeceps sciens
 remeatque frustra sana consilia appetens. 180
 sic, cum gravatam navita adversa ratem
 propellit unda, cedit in vanum labor
 et victa prono puppis aufertur vado.
 quid ratio possit? vicit ac regnat furor,
 potensque tota mente dominatur deus. 185
 hic volucer omni pollet in terra impotens
 ipsumque flammis torret indomitis Iovem;
 Gradivus istas belliger sensit faces,
 opifex trisulci fulminis sensit deus,
 et qui furentis semper Aetnaeis iugis 190
 versat caminos igne tam parvo calet;
 ipsumque Phoebum, tela qui nervo regit,
 figit sagitta certior missa puer
 volitatque caelo pariter et terris gravis.

anneni hatırla, hiç yeltenme tuhaf muhabbetlere. 170
 Babasının yatağını, oğlununkiyle karıştırmak mı derdin,
 hilkat garibesi bir dölü tutmak mı, o günahkâr rahminde?
 Durma öyleyse, o şer ateşlerinle kat birbirine doğayı!
 Niçin canavarlar tükendi? Kardeşinin sarayı niçin boş?⁵⁵
 Hep mi garip olaylar işitecek doğa,
 hep mi yasalarını terk edecek,
 Cretalı bir kadın ne zaman âşık olsa? 175

PHAEDRA

Söylediklerin çok doğru, sütanam,
 biliyorum; ama beni kötülüklerin peşine sürüyor delilik.
 Ruhum bile bile uçuruma yürüyor,
 ardına bakıyor uslu düşünceler bulurum diye, ama nafile. 180
 Gemici vurunca dalgalara
 tıka basa dolu gemisini, boşa çıkar ya bütün emeği,
 çaresiz kalır, bırakır kendini akıntının insafına.
 Akıl ne yapabilir? Delilik üstün geliyor, hükmediyor,
 güçlü bir tanrı emrediyor bütün yüreğime.⁵⁶ 185
 Karış karış tüm dünyaya hâkim o arsız kanatlarıyla,
 yakıp kavuruyor Iovis'i bile, cayır cayır ateşlerle;
 Savaşçı Gradivus'u da yaktı bu alevler,⁵⁷
 üç çatallı yıldırım ustası tanrıyı da yaktı,⁵⁸
 her daim ateş soluyan kazanları sallayan o tanrı bile,
 Aetna'nın zirvesinde, 190
 ufacık bir kıvılcımla alev aldı;
 Phoebus bile, yayından çıktı mı oku tam hedefi bulan tanrı,
 kendisinden de nişancı bir çocuğun attığı okla yaralandı,⁵⁹
 gökte, yerde, her yerde, meydan okuyarak dönenen bir
 çocuğun.

⁵⁵ Phaedra'nın kardeşi Minotaurus ve kapatıldığı labirent.

⁵⁶ Aşk tanrıçası Venus'un ele avuca sığmaz, kanatlı oğlu Cupido'dan söz ediliyor.

⁵⁷ Gradivus: Savaş tanrısı Mars'ın bir diğer adı.

⁵⁸ Zeus'un yıldırımlarının yaratıcı tanrısı, Vulcanus (Hephaestus).

⁵⁹ *bir çocuğun*: Cupido'nun.

NUTRIX

Deum esse amorem turpis et vitio favens 195
 finxit libido, quoque liberior foret
 titulum furori numinis falsi addidit.
 natum per omnis scilicet terras vagum
 Erycina mittit, ille per caelum volans
 proterva tenera tela molitur manu 200
 regnumque tantum minimus e superis habet!
 vana ista demens animus ascivit sibi
 Venerisque numen finxit atque arcus dei.

Quisquis secundis rebus exultat nimis
 fluitque luxu, semper insolita appetit. 205
 tunc illa magnae dira fortunae comes
 subit libido ; non placent suetae dapes,
 non texta sani moris aut vilis scyphus.
 cur in penates rarius tenues subit
 haec delicatas eligens pestis domos? 210
 cur sancta parvis habitat in tectis Venus
 mediumque sanos vulgus affectus tenet
 et se coercent modica, contra divites
 regnoque fulti plura quam fas est petunt?
 quod non potest vult posse qui nimium potest. 215
 quid deceat alto praeditam solio vide:
 metue ac verere sceptrā remeantis viri.

PHAEDRA

Amoris in me maximum regnum reor

SÜTANNE

O aşâğılık şehvet uydurdu, Aşk'ın bir tanrı olduğunu 195
azgınlığını gözetip, özgürce yaşamak için alabildiğine,
sahte bir ilah adı taktı kendi deliliğine.

Kuşku yok, Eryx'li Venus yolluyor oğlunu, bütün dünyayı
dolansın diye;⁶⁰

uçuyor bir baştan bir başa, gökyüzünde,
ölümcül oklarını fırlatıyor o narin elleriyle. 200

İşte böyle büyük bir krallık nasip oldu, Göktekilerin en
küçüğüne!⁶¹

Boş hayaller bunlar, çılgın ruhlar kendi kendilerine uydurdu,⁶²
yalan, Aşk'ın tanrısallığı, oğlunun da okları.

Kaderin cömert sunularıyla azanlar, sınırsızca,
sefahate kapılıp gidenler, özlem çeker hep tatmadıkları arzulara. 205

İyi talihin ürkünç yoldaşı, şehvet, sızar içeriye işte o sıra:

ne dün yediğin yemek keyif verir artık,

ne sıradan giysiler, ucuz kadehler.

Niçin fakirhanelere pek uğramaz bu musibet, 210
zevk içinde yaşayan evleri seçer kendine?

Niçin kutsal Venus mütevazı damlarda oturur,⁶³

niçin edeplidir sevgisi sıradan insanın, aşmaz çizgisini

tevazuyla sınırlar kendisini, ama zenginler,

saltanatla şişinenler, niçin hak edilenden fazlasını özler?

Aşırı güç, gücünden öte güç ister. 215

Saltanat sahibi bir kadına ne yaraşır, düşün:

ürk, saygı göster, geri gelecek kocanın atasından.

PHAEDRA

Gönlümde yüce saltanatını kurmuş aşk, inanıyorum,

⁶⁰ Eryx: Sicilya'nın batısında eski bir kent. Venus'un (Venus Erycina) tapınağı ile ünlüdür.

⁶¹ Göktekilerin: Tanrıların.

⁶² çılgın ruhlar: aşktan delirmiş ruhlar.

⁶³ Venus, bu dizede saf ve temiz bir aşkı simgeler.

reditusque nullos metuo: non umquam amplius
convexa tetigit supera qui mersus semel
adiit silentem nocte perpetua domum. 220

NUTRIX

Ne crede Diti. clausurit regnum licet,
canisque diras Stygius observet fores,
solus negatas invenit Theseus vias.

PHAEDRA

Veniam ille amoris forsitan nostro dabit. 225

NUTRIX

Immitis etiam coniugi castae fuit:
experta saevam est barbara Antiope manum.
sed posse flecti coniugem iratum puta:
quis huius animum flectet intractabilem?
exosus omne feminae nomen fugit, 230
immitis annos caelibis vitae dicat,
conubia vitat: genus Amazonium scias.

PHAEDRA

Hunc in nivosi collis haerentem iugis,
et aspera agili saxa calcantem pede
sequi per alta nemora, per montes placet. 235

kimsenin dönüşünden de korkmuyorum, çünkü istese de
asla göremez
gök kubbeyi, bir kez derinlere indi mi
ve sonsuz gecenin sessiz evine ulaştı mı kişi.

SÜTANNE

Dis'e hiç güvenme. Kilitlemiş olsa da krallığını,
Styx'in köpeği bekliyor olsa da ölümcül kapılarını,⁶⁴
bir tek Theseus bulabilir onun gizli saklı yollarını.⁶⁵

PHAEDRA

Belki aşkıma hoşgörü gösterecek.

225

SÜTANNE

İffetli bir kadına bile hiç merhamet göstermedi: yaban
Antiope tattı onun zalim elini.

Hadi öfkeli kocan yumuşadı diyelim:

kim yumuşatacak o gencin asi ruhunu?⁶⁶

230

Kadının adına bile tahammülü yok, hepsinden kaçır,
kalpsiz, bekârlığa adadı gençliğini,
evlilikten kaçındı: Amazonların soyundan geldiği nasıl da belli.⁶⁷

PHAEDRA

İsterse hiç inmesin karlı tepelerin yamaçlarından,

yalçın kayaları dolansın uçar adımlarla,

ben kafama koydum, peşine düşeceğim onun, derin

ormanlarda, dağlarda.

235

Styx'in köpeği: Cerberus: YERALTI ülkesinin üçbaşı köpeği.

Sütanne, Theseus'un, hiçbir ölümlünün dönemeyeceği yeraltı ülkesinden çıkıp geleceğine inanır.

⁶⁶ Hippolytus'tan söz ediyor.

⁶⁷ *Amazonların soyundan:* Hippolytus'un annesi Antiope'nin savaşçı kadınlardan oluşan yabanıl bir kavmin, Amazonların kraliçesi olduğu anımsatılıyor ve Hippolytus'un bakırlığının ve yabaniliğinin kaynağı vurgulanıyor.

NUTRIX

Resistet ille seque mulcendum dabit
castosque ritus Venere non casta exuet?
tibi ponet odium, cuius odio forsitan
persequitur omnes?

PHAEDRA

Precibus haud vinci potest?

NUTRIX

Ferus est.

240

PHAEDRA

Amore didicimus vinci feros.

NUTRIX

Fugiet.

PHAEDRA

Per ipsa maria si fugiat, sequar.

NUTRIX

Patris memento.

PHAEDRA

Meminimus matris simul.

NUTRIX

Genus omne profugit.

PHAEDRA

Paelicis careo metu.

SÜTANNE

Durulacak mı peki, teslim olacak mı okşayışlarına,
Yasak Aşk'ın ayinlerini mi tercih edecek bakir yaşantısına?
Senin için nefretinden mi vazgeçecek, belki de, sana
duyduğu nefretle
bütün kadınları ezip geçecek?

PHAEDRA

Yakarışlarıma o bile direnemez.

SÜTANNE

240

Vahşi biri o.

PHAEDRA

Öğrendim, aşk bütün vahşileri dizginler.

SÜTANNE

Kaçıp gidecek.

PHAEDRA

Denizlere de kaçsa, ardından giderim.

SÜTANNE

Babanı anımsa.

PHAEDRA

Annemi de anımsıyorum, aynı zamanda.

SÜTANNE

Bütün kadınlardan nefret ediyor.

PHAEDRA

Rakiplerimden hiç korkmuyorum.

NUTRIX

Aderit maritus.

PHAEDRA

Nempe Pirithoi comes?

NUTRIX

Aderitque genitor.

245

PHAEDRA

Mitis Ariadnae pater.

NUTRIX

Per has senectae splendidae supplex comas
fessumque curis pectus et cara ubera
precor, furorem siste teque ipsa adiuva:
pars sanitatis velle sanari fuit.

PHAEDRA

Non omnis animo cessit ingenuo pudor.

250

paremus, altrix. qui regi non vult amor,

vincatur. haud te, fama, maculari sinam.

261

proin castitatis vindicem armemus manum.

haec sola ratio est, unicum effugium mali:

virum sequamur, morte praeventam nefas.

SÜTANNE

Kocan burada olacak, yakında.

PHAEDRA

Söz ettiğin, Pirithous'un yoldaşı.⁶⁸

SÜTANNE

Baban da burada olacak, yakında.⁶⁹

245

PHAEDRA

Yani, Ariadne'nin merhametli babası.⁷⁰

SÜTANNE

Yaşlı bir kadının şu bembeyaz saçlarıyla önünde diz çöküyorum,
kaygılardan yorulmuş yüreğimle, seni sütüyle beslemiş şu
göğüslerimle,
yalvarıyorum, çılgınlığına son ver, kendine kendin yardımcı ol:
tedavi istemek, yarı tedavidir.

PHAEDRA

Utanç tümenden terk etmedi daha, şu soylu ruhumu.

250

Teslim oluyorum, ah dadım. Denetlenmek istemiyorsa aşk,
yenilmeli. Ey şöhet, lekelenmene izin veremem.

261

Öyleyse, iffetimi savunmak için silahlar almalıyım elime,
Bir tek çare bu demek, kötülükten sakınmanın tek yolu:
Kocamın ardından gideceğim ve günahı ölümle defedeceğim.⁷¹

Phaedra, kocası Theseus'un Pirithous ile birlikte yeraltına inip Persephone'yi kaçırarak olmasını içine sindiremiyor ve onun bu ahlaksızlığa yoldaş olmasını küçümsüyor. Bkz. dipnot 33.

⁶⁹ Baban da: Minos.

⁷⁰ Phaedra, kızkardeşi Ariadne'nin Theseus'la gizlice kaçmasına rağmen babası tarafından affedildiğini, dolayısıyla Minos'un kendisini de affedebileceğini ima eder.

Phaedra kendi canına kıyarak kocası Theseus'un canlı olarak girdiği yeraltı dünyasına gitmek istediğini belirtiyor.

NUTRIX

Moderare, alumna, mentis effrenae impetus, 255
animos coerce. dignam ob hoc vita reor
quod esse temet autumas dignam nece.

PHAEDRA

Decreta mors est: quaeritur fati genus.
laqueone vitam finiam an ferro incubem?
an missa praeceps arce Palladia cadam? 260

NUTRIX

Sic te senectus nostra praecipiti sinat 262
perire leto? siste furibundum impetum.

PHAEDRA

Prohibere nulla ratio periturum potest, 265
ubi qui mori constituit et debet mori.

NUTRIX

Solamen annis unicum fessis, era,
si tam protervus incubat menti furor,
contemne famam: fama vix vero favet,
peius merenti melior et peior bono. 270
temptemus animum tristem et intractabilem.
meus iste labor est aggredi iuvenem ferum
mentemque saevam flectere immitis viri.

CHORUS PRIMUS

CHORUS

Diva non miti generata ponto,

SÜTANNE

Ah benim yavrum, vahşi yüreğinin coşkusuna engel ol, 255
 ruhunu dizginle. Hatta sanırım şimdi yaşamayı hak ettin,
 çünkü ölümü hak ettiğine karar verdin.

PHAEDRA

Ölüm yazıldı bir kere, şimdi tek sorun, ölüm şekli.
 Bir halatla mı son vereyim yaşamıma, yoksa kılıç mı saplayayım,
 ya da hiç düşünmeden bırakayım kendimi Pallas kalesinden,
 düşeyim? 260

SÜTANNE

Bu yaşımda izin verebilir miyim, 262
 böyle dolu dizgin ölüme gidişine? Durdur şu kuduran coşkunu.

PHAEDRA

Yolu yok, ölmesi yasaklanamaz, 265
 ölüm yazılan ve ölmesi gereken birine.

SÜTANNE

Ah hanımım, yorgun yıllarımın tek tesellisi,
 böyle umarsız bir çılgınlık çöreklenmişse yüreğine,
 boş ver itibarı: itibar uyuşmaz gerçeklikle,
 iyilik eder kötüyü hak edene, kötülük eder iyiyi hak edene. 270
 Deneyelim o halde, o gaddar, o inatçı ruhu.
 Benim işim olsun, o vahşi gence yaklaşmak
 ve o zalim yiğidin acımasız yüreğini yumuşatmak.

1. KORO

KORO

Öfkeli denizden doğan tanrıça,⁷²

⁷² Aşk tanrıçası Venus.

quam vocat matrem geminus Cupido:	275
impotens flammis simul et sagittis	
iste lascivus puer et renidens	
tela quam certo moderatur arcu!	
[labitur totas furor in medullas	
igne furtivo populante venas.]	280
non habet latam data plaga frontem,	
sed vorat tectas penitus medullas.	
nulla pax isti puero: per orbem	
spargit effusas agilis sagittas.	
quaeque nascentem videt ora solem,	285
quaeque ad Hesperias iacet ora metas,	
si qua ferventi subiecta Cancro est,	
si qua Parrhasiae glacialis ursae	
semper errantes patitur colonos,	
novit hos aestus: iuvenum feroces	290
concitat flammis senibusque fessis	
rursus extinctos revocat calores,	
virginum ignoto ferit igne pectus -	
et iubet caelo superos relicto	
vultibus falsis habitare terras.	295

- anne der sana, ikizin Cupido,⁷³ 275
 kat kat güçlü, ateşlerle, oklarla:
 sımarık bir çocuk, gözlerinin içi güler
 nişancı yayını gerip oklarını atarken!
 (delilik süzülür o anda, ta iliklere,
 harap olur damarlar, sinsi ateşlerle) 280
 Öyle büyük bir yara açmaz görünürde,
 ama derinlerde gizli ilikleri kemirir kemirdikçe.
 Dur durak bilmez şu çocuk, boca eder oklarını
 dağıtır tüm dünyaya, telaşla.
 Güneşin doğuşuna tanık olan bütün kıyılar, 285
 bütün kıyılar, batının sınırında uzanan,
 ne varsa, Cancer'in altında alev alev yanan,⁷⁴
 ne varsa, Parrhasia'da, Ursa'nın altında buz tutan,⁷⁵
 ve bütün kavimler oradan oraya göç edip duran,
 tanır bu kavurucu ateşleri. Körükler delikanlının azgın
 alevlerini,⁷⁶ 290
 bitap düşmüş yaşlının yeniden hararetlendirir küllenen ateşini,
 hiç tanımadıkları bir kıvılcım çakar, genç kızın yüreğini
 hoplatır–
 ve tanrılara gökleri terk etmelerini emreder,
 sahte kılıklara girip yeryüzünü mesken tutmalarını.⁷⁷ 295

⁷³ Aşk tanrıçası Venus'un oğlu Cupido, yakıcı sevdaların kişileştirilmiş biçimidir.

Cancer (Yengeç Burcu: Cancrī sidus: 20 Haziran-20 Temmuz arasında güneş ışınlarıyla birlikte parlar), burçlar kuşağının 12 takımyıldızından biri; diğerleri şöyle sıralanır: Aries, Taurus, Gemini, Leo, Virgo, Libra, Scorpio, Sagittarius, Capricornus, Aquarius, Pisces.

Parrhasia: Arcadia'da bir yöre. Lycaon'un oğlu Parrhasius'tan adını aldığına inanılır (Bkz. W. Smith, *Dictionary of Greek and Roman Biography and Mythology*, s. 127: <http://www.ancientlibrary.com/smith-bio/2461.html-3.2.2007>); Ursa: Takımyıldız: Ursa Maior (Büyük Ayı), Ursa Minor (Küçük Ayı). Bu dizede, Büyük Ayı takımyıldızından söz ediliyor.

⁷⁶ *tanır bu kavurucu ateşleri*: aşk ateşini.

⁷⁷ Yunan-Roma mitolojisi, ölümlülerin kılıklarına giren tanrıların yaşadığı binbir öyküyle doludur.

Thessali Phoebus pecoris magister egit armentum positoque plectro impari tauros calamo vocavit. Induit formas quotiens minores ipse qui caelum nebulasque ducit!	300
candidas ales modo movit alas, dulcior vocem moriente cygno; fronte nunc torva petulans iuventus virginum stravit sua terga ludo, perque fraternos, nova regna, fluctus ungula lentos imitante remos pectore adverso domuit profundum, pro sua vector timidus rapina. Arsit obscuri dea clara mundi nocte deserta nitidosque fratri tradidit currus aliter regendos: ille nocturnas agitare bigas discit et gyro brevior flecti, nec suum tempus tenuere noctes et dies tardo remeavit ortu,	305 315

Thessalia'da bir sürünün çobanı oldu Phoebus,⁷⁸
sığırlarını güttü, lirini mızrabını koyup bir tarafa,
boğaları çağırdı eğri kavalıyla.

Göge, bulutlara hükmeden o tanrı bile,⁷⁹ 300

kaç kez büründü mütevazı kılıklara!

Kâh kuş oldu, karbeyazı kanatlarını çırpı,⁸⁰

daha tatlıydı sesi, can verecek olan o kuğudan;

kâh azgın bir boğa oldu, somurtkan suratlı,⁸¹

işveli bakireleri eğilip sırtına aldı,

kardeşinin dalgalarında yüzdü sonra, o yepyeni diyarda,⁸² 305

kürek gibi kullandı toynaklarını büke esnete,

göğüs gerdi akıntılara ve derinlerin hâkimi oldu,

tek endişesi kapıp kaçırdığı yüküydü sırtındaki.⁸³

Karanlık göğün parlak tanrıçası da yandı o ateşte kavruldu,⁸⁴

terk edip geceyi ıslıl ıslıl arabasının idaresini emanet etti 310

başka ellere, erkek kardeşine:⁸⁵

O da öğrendi sürmeyi gecenin o iki atlı arabasını,

daracık yörüngesi içinde döndürmeyi tekerlerini,

ama ağırlaştı araba, dingili başladı sarsılmaya,

geceler tutamaz oldu kendi zamanlarını,

Phoebus (Apollo), tek gözlü devleri öldürdüğü için Iuppiter tarafından cezalandırılmış ve Thessalia kralı Admetus'un sürülerine çobanlık etmek zorunda kalmıştır (Bkz. Euripides, *Alcestis*).

⁷⁹ Iuppiter.

⁸⁰ Iuppiter'in kuğu şekline girip Sparta kralı Tyndareus'un karısı Leda'ya kur yapmasına gönderme yapılıyor.

Iuppiter'in bir boğa şekline girip Phoenicialı Europa'yı Creta'ya kaçırma öyküsü anlatılıyor.

⁸² Neptunus'un hâkim olduğu deniz.

⁸³ *yüküydü*: Europa'dan söz ediliyor.

⁸⁴ Ay tanrıçası Phoebe'nin çoban Endymion'a âşık oluşu anlatılıyor: Phoebe (Selene) ölümlü çoban Endymion'a âşık olunca her gece onu öpmek için yeryüzüne iner. Endymion çok yakışıklı bir delikanlıdır. Ay tanrıçası Iuppiter'e yalvarır ve Endymion'u ölümsüz kılmasını ister. Ama sonsuz yaşam isterken, sonsuz güzellik ve gençlik istemeyi unuttur. Dolayısıyla, Endymion sonsuz yaşama kavuşur, ama yakışıklılığından eser kalmaz. Phoebe'nin erkek kardeşi, Güneş tanrısı Phoebus.

dum tremunt axes graviore curru.

Natus Alcmena posuit pharetras
 et minax vasti spolium leonis,
 passus aptari digitis smaragdos
 et dari legem rudibus capillis; 320
 crura distincto religavit auro,
 luteo plantas cohibente socco;
 et manu, clavam modo qua gerebat,
 fila deduxit properante fuso.

Vidit Persis 325
 ditisque ferax Lydia harenae
 deiecta feri terga leonis
 <sumptamque toris> umerisque, quibus
 sederat alti regia caeli,
 tenuem Tyrio stamine pallam.

Sacer est ignis (credite laesis) 330
 nimiumque potens:
 qua terra salo cingitur alto
 quaque per ipsum candida mundum
 sidera currunt,
 hac regna tenet puer immitis,
 spicula cuius sentit in imis
 caerulus undis grex Nereidum
 flammamque nequit relevare mari.
 Ignes sentit genus aligerum;

geç ağarınca şafak, günler geri gelmez oldu. 315

Alcmene'nin oğlu bıraktı bir kenara sadağını,⁸⁶
ve o koskoca arslanın ürkütücü postunu,
ses çıkarmadı, parmaklarına taktı zümrüt yüzükleri,
darmadağın saçlarına bir çekidüzen verdi; 320
bacaklarına bağladı altın renkli bantları,
sarı sandaletlere geçirdi ayaklarını;
demin sopa tutan eliyle
yün sarmaya başladı, hızla dönen kirmeniyle.

Persia görmüştü onu, 325
bereket taşan Lydia da, zengin kumlarıyla,
vahşi arslanın postunu koyarken bir kenara,
bir vakitler yüce göğün krallığını sırtladığı
(o güçlü adalelerin) ve omuzların üstüne,
Tyrus ipeğiyle dokulu tiril tiril bir pelerin attığını.⁸⁷
Ölümcüldür aşk ateşi (yanıp kavrulanlara kulak verin), 330
güçlü mü güçlü.

Derin denizlerle çevrelendiği yerde yeryüzünün,
ve parlak yıldızların kendi yollarında
seyrettikleri semalarda,
hüküm sürer bu acımasız çocuk,⁸⁸
onun oklarını tatmıştır derin sulardaki 335
deniz mavisini Nereis alayı,⁸⁹
deniz bile söndüremez o alevleri.
Kanatlı her yaratık da bilir bu ateşleri.⁹⁰

Alcmene'nin oğlu: Hercules'ten söz ediliyor. Mitolojinin ünlü ve güçlü kahramanı Hercules, Lydia kraliçesine köle olarak hizmet etmeye mahkûm edildiğinde, kadınların günlük işlerini yapmak zorunda kaldı. Kadın gibi giysiler giydi, Omphale'nin ve hizmetçilerinin eğirdiği yünlerle dolu sepetleri taşıdı. Ovidius, *Fasti*, 2. 305.

Tyrus: Sur: Akdenizde ticaret merkezi olarak ünlenen eski bir Fenike kenti. Özellikle mor boyaları ve ipek giysileri Roma şairlerinin dizelerine sık sık konu olmuştur.

⁸⁸ Cupido.

⁸⁹ Deniz tanrısı Nereus'un kızları.

⁹⁰ bütün kuşlar.

Venere instinctus suscipit audax
 grege pro toto bella iuventus; 340
 si coniugio timuere suo,
 poscunt timidi proelia cervi
 et mugitu
 dant concepti signa furoris.
 tunc virgatas India tigres 345
 decolor horret ;
 tunc vulnificos acuit dentes
 aper et toto est spumeus ore:
 Poeni quatiunt colla leones,
 cum movit amor;
 tunc silva gemit murmure saevo. 350
 amat insani belua ponti
 lucaeque boves.
 Vindicat omnes natura sibi,
 nihil immune est,
 odiumque perit, cum iussit amor;
 veteres cedunt ignibus irae. 355
 quid plura canam?
 vincit saevas cura novercas.
 Altrix, profare quid feras; quonam in loco est
 regina? saevis ecquis est flammis modus?

- Aşka gelince bir düve,
 cüret eder bütün sürüyle dövüşmeye; 340
 eşlerini yitirme korkusuna,
 kavgaya tutuşur ürkek geyikler bile,
 homur homur homurdanarak
 belirtirler yüreklerinin öfkeyle dolduğunu.
 Aşka düştü mü alacalı kaplanlar, 345
 yağız India korkudan siner;
 öldürücü dişlerini biler, aşka düştü mü domuz,
 beyaz beyaz köpürür ağzı burnu;
 Kartaca aslanları yelelerini sallar,
 aşk salındı mı yüreklerine;
 ormanlar inler bir anda, vahşi kükremelerle. 350
 Coşkun denizin canavarları bile âşık olur,
 o koskoca filler bile.
- Doğa her şeyde hak iddia eder,
 esirgemez hiç bir şeyi,
 sevgi buyurdu mu, nefret yok olur;
 nice köklü öfkeler bu ateşlere teslim olur. 355
 Fazla söze gerek var mı?
 Bu hastalık zalim üvey anaları bile yener.
 Ah dadı, ne haberler getirdin söyle; kraliçe ne durumda?⁹¹
 Vahşi ateşleri dindi mi az da olsa?

⁹¹ Koro, saraydan çıkıp gelen sütanneye seslenir.

Actus secundus

Scaena I

[Nutrix. Phaedra. Chorus.]

360

NUTRIX

Spes nulla tantum posse leniri malum,
finisque flammis nullus insanis erit.
torretur aestu tacito et inclusus quoque,
quamvis tegatur, proditur vultu furor;
erumpit oculis ignis et lassae genae
lucem recusant; nil idem dubiae placet,
artusque varie iactat incertus dolor:
nunc ut soluto labitur marcens gradu
et vix labante sustinet collo caput,
nunc se quieti reddit et, somni immemor,
noctem querelis ducit; attolli iubet
iterumque poni corpus et solvi comas
rursusque fingi: semper impatiens sui
mutatur habitus. nulla iam Cereris subit
cura aut salutis; vadit incerto pede,
iam viribus defecta: non idem vigor,
non ora tinguens nitida purpureus rubor;

370

375

2. Bölüm

1. Sahne

[Sütanne. Phaedra. Koro.]

360

SÜTANNE

Hiç umut yok, bu kadar büyük bir acı dinmez öyle kolay kolay,
deli ateşleri durduracak hiçbir sınır yok.

İçin için yanıp tutuşuyor, derinlere hapsedip 365

gizlese de, yüzü ele veriyor çılgın aşkını;

gözlerinden ateş fışkırıyor, yorgun nazarları,

gün ışığına bakamıyor; hiçbir şey uzun süre oyalamıyor

huzursuz ruhunu,

bir türlü rahat vermiyor vücuduna, öyle sinsi ki acısı:

Kâh sendeleye sendeleye yürüyor, pelte gibi kayıyor,

düşüyor boynu, zor kaldırıyor başını, 370

Kâh uyumak için yatıyor, ama uyku nedir bilmiyor,

gece boyunca ağlayıp duruyor; onu kaldırmamı istiyor,

bedeni tekrar yatağa seriliyor, saçlarını çözmemi istiyor,

ardından yeniden bağlamamı; hep aksi, huysuz, bir onu giyiyor, 375

bir bunu. Ağzına tek lokma koymuyor,

sağığına hiç bakmıyor. Bastığı yeri bilmeden yürüyor,

kalmadı gücü kuvveti: eski halinden eser yok,

nerede o pespembe ısl ısl yüz;

[populatur artus cura, iam gressus tremunt,
tenerque nitidi corporis cecidit decor.]

et qui ferebant signa Phoebae facis
oculi nihil gentile nec patrium micant.

380

lacrimae cadunt per ora et assiduo genae
rore irrigantur, qualiter Tauri iugis
tepido madescunt imbre percussae nives.

Sed en, patescunt regiae fastigia:

reclinis ipsa sedis auratae toro

385

solitos amictus mente non sana abnuat.

PHAEDRA

Removete, famulae, purpura atque auro inlitas
vestes, procul sit muricis Tyrii rubor,

quae fila ramis ultimi Seres legunt:

brevis expeditos zona constringat sinus,

390

cervix monili vacua, nec niveus lapis

deducat auris, Indici donum maris;

odore crinis sparsus Assyrio vacet.

sic temere iactae colla perfundant comae

umerosque summos, cursibus motae citis

395

ventos sequantur. laeva se pharetrae dabit,

hastile vibret dextra Thessalicum manus:

[talis severi mater Hippolyti fuit.]

qualis relictis frigidi Ponti plagis

400

egit catervas Atticum pulsans solum

Tanaitis aut Maeotis et nodo comas

coegit emisitque, lunata latus

protecta pelta, talis in silvas ferar.

[aşk sancısı kemiriyor eklemlerini, adımları yalpalıyor,
zarif güzelliğini artık yitirmiş o dipdiri bedeni]
şu gözler, bir zamanlar Güneş ışınlarının aynası,
atalarından kalan o pırıltıyı artık yansıtmıyor. 380
Sel gibi akıyor yaşlar yüzünden, sürekli nemden
ııslak yanakları, sanki Taurus'un yamaçlarında
karlar çözülmüş de eriyip gidiyor ılık yağmurlarla.
Ama o ne, bakın, sarayın kapıları açılıyor:
İşte o, yaslanmış yastıklarına altın yaldızlı sedirinin, 385
aklı yitmiş, hep giydiği giysileri birer birer atıyor.

PHAEDRA

Alın götürün, ey köle kadınlar, şu mora, altına bulanmış
giysileri

Tyrus'un al rengi uzak olsun,
dünyanın bir ucundaki Seres'in dallarından toplanan
ipekler de.⁹²

Kısa bir kuşakla bağlansın giysim, bütün sınırlarından kurtulsun, 390
gerdanlık olmasın boynumda, bembeyaz taşlı küpeler
sarkmasın kulaklarımdan, şu India denizinin armağanı;
çözülsün saçlarım, varsın Assyria esansları kokmasın.
savrulsun kaygısızca, dökülsün lüle lüle ensemenden aşağıya
omuzlarıma, koşarken uçuşup karışsın rüzgârlara. 395

Sol elim yapışsın sadağa, sağ elim savursun Thessalia kargısını.⁹³
[böyleydi, vahşi Hippolytus'un anası]

hani terk edip Pontus'un buzlu sularını,
katıp önüne savaşçıları, Attica topraklarına getiren, 400
hani saçlarına bir düğüp atıp aşağıya salan, sağını solunu
hilal şeklindeki kalkarıyla kollayan o Tanaisli ya da

Maeotisli kadın var ya,

işte ben de onun gibi gideceğim ormanlara:

Seres: Günümüzde, Çin; burada çin ipeği kastediliyor. İpekten giysilerin dokuma ipliklerinin ağaçtan toplandığı düşünülüyor.
kargısını: avcılıkta kullanılan bir çeşit kargıdan söz ediliyor.

CHORUS

Sepone questus: non levat miseros dolor;
agreste placa virginis numen deae.

405

Scaena II

[Nutrix. Hippolytus.]

NUTRIX

Regina nemorum, sola quae montes colis
et una solis montibus coleris dea,
converte tristes ominum in melius minas.

o magna silvas inter et lucos dea,
clarumque caeli sidus et noctis decus,

410

cuius relucet mundus alterna face,
Hecate triformis, en ades coeptis favens.

animum rigentem tristis Hippolyti doma:
det facilis aures; mitiga pectus ferum:

amare discat, mutuos ignes ferat.

415

innecte mentem: torvus aversus ferox

in iura Veneris redeat. huc vires tuas

intende: sic te lucidi vultus ferant

et nube rupta cornibus puris eas,

sic te regentem frena nocturni aetheris

420

detrahere numquam Thessali cantus queant

KORO⁹⁴

Ağlayıp sızlanmayı bırak artık: Acı çekmek deva olmaz biçarelere;
Sen teskin et kırların bakire tanrıçasını, yardımını dile.⁹⁵

405

2. Sahne

[Sütanne. Hippolytus.]

SÜTANNE

Ormanların ecesi, sadece sensin bağrına basan yüksek tepeleri,
sadece sana tapar şu ıssız dağlar, tanrıça diye,
n'olur, bu karanlık, bu ölüm kokan kehanetleri iyiye çevir.
Ey ormanların, koruların arasından yükselen yüce tanrıça,
göğün parlak yıldızı, gecenin ihtişamı, 410
sensin dünyamızı aydınlatan, öteki yüzünle⁹⁶
ey üç biçimli Hecate, gel yanımda ol, umutlanmıza gülümse.⁹⁷
Şu zalim Hippolytus'un kaskatı ruhunu dizginle:
İsteyerek kulak versin bize; öfkeli yüreğini yumuşatsın:
sevmeyi öğrensin, bu hissettiğim ateşi o da hissetsin. 415
işle zihnine; acımasız, nefret eden, öfkeli biri olsa da,
teslim olsun Venus'un yasalanna. Yönelit bütün güçlerini buraya:
öyle ki, parlak ışıklar saçsın yüzünde,
süzül, bulutları yara yara, ıslıl ıslıl boynuzlarıyla,
öyle hâkim ol ki dizginlerine zifiri karanlık gök kubbenin, 420
asla yere indiremesin seni, Thessialıların büyüleri⁹⁸

Phaëdra'nın aklını yitirmesinden ötürü epeyce kaygılı olan sütannesine hitap etmektedir.

Koro, sütanneye, ormanların vahşi tanrıçası Hecate'ye yalvarmasını öğütlüyor.

öteki yüzünle: güneş kastedilmektedir.

umutlanmıza gülümse: Bu yorumlu çeviride yararlanılan kaynak: Frank Justus Miller, *The Tragedies of Seneca*, s. 182.

Antikçağlarda Thessialıların büyücülük sanatındaki ustalığı çok iyi bilinir. Öyle ki, o yörenin büyücülerinin Ay'ı bile gökten yere indireceğine inanılır. Bu konuda ayrıntılı bilgi edinmek için bkz. Apuleius, *Metamorphoses-Başkalaşımalar*, çev. Ç. Dürüşken, Humanitas Dizisi, Kabcacı Yayınları, İstanbul, 2006.

nullusque de te gloriam pastor ferat.

Ades invocata, iam fave votis, dea:
 ipsum intuior sollemne venerantem sacrum 425
 nullo latus comitante - quid dubitas? dedit
 tempus locumque casus: utendum artibus.
 trepidamus? haud est facile mandatum scelus
 audere, verum iusta qui reges timet
 deponat, omne pellat ex animo decus:
 malus est minister regii imperii pudor. 430

HIPPOLYTUS

Quid huc seniles fessa moliris gradus,
 o fida nutrix, turbidam frontem gerens
 et maesta vultu? sospes est certe parens
 sospesque Phaedra stirpis et geminae iugum?

NUTRIX

Metus remitte, prospero regnum in statu est 435
 domusque florens sorte felici viget.
 sed tu beatissimis rebus veni:
 namque anxiam me cura sollicitat tui,
 quod te ipse poenis gravibus infestus domas.
 quem fata cogunt, ille cum venia est miser; 440
 at si quis ultro se malis offert volens
 seque ipse torquet, perdere est dignus bona
 quis nescit uti. potius annorum memor

ve hiçbir çoban esir alıp da böbürlenemesin.⁹⁹

Sana sesleniyorum, yanımda ol, yakarılarımı kabul et, ey
tanrıçam:

işte o, görüyorum, saygıyla tapınıyor o kutsal tapınakta,¹⁰⁰
kimsecikler de yok yanında. Ne duruyorsun? Şansına, 425
zaman da uygun, mekân da: kurnazlık etmeliyim.

Korkudan titriyor muyum yoksa? Suç işlemen buyruldu mu,
hiç kolay değil

buna cüret etmek, krallardan korkan biri
doğruları bir kenara itmeli, ruhundan bütün gururunu
çıkarmalı,
ne de olsa utanç kraliyet iradesinin kötü bir hizmetkârı. 430

HIPPOLYTUS

Bu yaşlı, bu yorgun ayaklarını ne sürükledi buraya böyle,
ey vefakâr sûtana, nedir bu çatık kaşların, nedir yüzündeki
bu yaşlı ifade? Babama bir şey olmadı değil mi,
ya Phaedra'ya, onların o iki oğluna?

SÛTANNE

Korkmana gerek yok, krallık refah içinde, 435
gelişip güçleniyor sarayın, tanrıların inayetiyle,
sen daha sıcak bak yeter, kismetlerine!

Senin şu halindir beni endişelendirip huzursuz eden,
çünkü bir düşman gibi, eziyet ediyorsun, ağır cezalar verip
kendine,

Kader zorluyorsa kişiyi, affedilmeli onun bu zavallı hali; 440
ama bile bile yaşamak istiyorsa sefalet içinde,
işkence çektiirmek kendi kendine, layıktır yitirmeye
kullanmayı bilmediği hediyeleri. Gençliğinin farkına var artık,

Burada Phoebe ile Endymion'un öyküsüne gönderme yapılıyor. Bkz. dipnot 84.

¹⁰⁰ Hippolytus'tan söz ediliyor.

mentem relaxa: noctibus festis facem attolle, curas Bacchus exoneret graves; aetate frui: mobili cursu fugit. nunc facile pectus, grata nunc iuveni Venus: exultet animus. cur toro viduo iaces?	445
tristem iuventam solve; nunc cursus rape, effunde habenas, optimos vitae dies effluere prohibe. propria descripsit deus officia et aevum per suos ducit gradus: laetitia iuvenem, frons decet tristis senem. quid te coerces et necas rectam indolem?	450
seges illa magnum fenus agricolae dabit quaecumque laetis tenera luxuriat satis, arborque celso vertice evincet nemus quam non maligna caedit aut resecat manus: ingenia melius recta se in laudes ferunt, si nobilem animum vegeta libertas alit.	455
truculentus et silvester ac vitae inscius tristem iuventam Venere deserta coles? hoc esse munus credis indictum viris, ut dura tolerant, cursibus domitent equos et saeva bella Marte sanguineo gerant?	460
Providit ille maximus mundi parens, cum tam rapaces cerneret Fati manus, ut damna semper subole repararet nova. excedat agedum rebus humanis Venus, quae supplet ac restituit exhaustum genus:	470
orbis iacebit squalido turpis situ, vacuum sine ullis piscibus stabit mare, alesque caelo derit et silvis fera, solis et aer pervius ventis erit. quam varia leti genera mortalem trahunt	475

sal yüreğini: kaldır alev alev yanan meşalenı, cümbüş
eyle geceleri,

şu kaygı yükünü boşaltsın Bacchus, bırak. 445

Yaşamın keyfini çıkar, bak hızla geçip gidiyor zaman.
Şimdi kolayca söz dinler yüreğin, cömerttir Venus gençlere:
bırak ruhun baş kaldırsın. Niçin dul gibi bir başına yatarsın?
Çöz şu neşesiz gençliğinin bağlarını; yolu tut dört nala,
bırak dizginleri, durdur kayıp gitmesin 450

yaşamın en güzel günleri. Her yaşa özgün bir rol biçmiş tanrı,
kendi yolundan götürür adım adım, insan yaşamını:
Neşe gence yaraşır, çatık kaşsa yaşlı bir yüze.
Ne diye gem vuruyorsun kendine, gerçek doğanı eziyorsun,
ne diye? 455

Şu tohum, gençken, körpeyken coşarsa, zengin toprakta,
nasıl da ödüllendirir çiftçinin emeğini;
Şu ağaç, korular aşar o yüce zirvesiyle,
kesilip budanmazsa, haset ellerle:
işte gerçek doğamız da böyle zengin meyve verir, övünç kazanır,
özgürlük, soylu ruhumuzu sınırsızca beslerse. 460

Bir kütük müsün sen, bir dağlı mı, yaşamdan bihaber,
Aşk'ı bir yana atıp gençliğini kahrıyla geçirecek?
İnanıyor musun sahiden, erkeğe biçilen görev bu mu yani,
zorluklara katlanmak, dört nala koşan atları dizginlemek
kanlı savaşlarda, vahşi hayvanlar gibi döğüşmek? 465

Kader'in haris ellerini gördüğünde,
evrenin o yüce babası çoktan bir yolunu buldu
ve hep doğurarak kayıpların yerine yenilerini koydu.
İnsan yaşamı Aşk'tan yoksun kalsa, ne olurdu düşünsene,
soyumuz azaldıkça tamamlayan, diriltten Aşk'tan: 470

çirkinleşir dünyamız, çölleşir, sefil kalır,
balık olmaz içinde, deniz boşalır,
gökte kuş, ormanda hayvan olmaz,
hava sadece rüzgârlara geçit tanır.
Ölüm kaç koldan sarar, yer bitirir 475

carpuntque turbam, pontus et ferrum et doli!
 sed fata credas desse: sic atram Styga
 iam petimus ultro. caelibem vitam probet
 sterilis iuventus: hoc erit, quidquid vides,
 unius aevi turba et in semet ruet.
 proinde vitae sequere naturam ducem:
 urbem frequenta, civium coetus cole.

480

HIPPOLYTUS

Non alia magis est libera et vitio carens
 ritusque melius vita quae priscos colat,
 quam quae relictis moenibus silvas amat.
 non illum avarae mentis inflamat furor
 qui se dicavit montium insontem iugis,
 non aura populi et vulgus infidum bonis,
 non pestilens invidia, non fragilis favor;
 non ille regno servit aut regno imminens
 vanos honores sequitur aut fluxas opes,
 spei metusque liber, haud illum niger
 edaxque livor dente degeneri petit;
 nec scelera populos inter atque urbes sata
 novit nec omnes conscius strepitus pavet
 aut verba fingit; mille non quaerit tegi
 dives columnis nec trabes multo insolens
 suffigit auro; non cruor largus pias
 inundat aras, fruge nec sparsi sacra
 centena nivei colla summittunt boves:
 sed rure vacuo potitur et aperto aethere

485

490

495

500

şu ölümlü kalabalığı: deniz, kılıç, ihanet!¹⁰¹
 Varsayalım bunların hiçbiri başımıza gelmedi,
 kendi ağırlığımızla bile düşeriz o kapkara Styx'e. Bekâr bir
 yaşamı seçti farzet
 gençliğimiz kendine, dölsüz döşeksiz: şu gördüğün her şey 480
 bir kuşak sürer ancak, çöker o da kendi üzerine.
 O halde, doğayı yaşam kılavuzun seç, git peşinden:
 gediklisi ol kentin, buluş, görüş yurttaşlarınla, dostça.¹⁰²

HIPPOLYTUS

Bu kadar özgür, bu kadar masum olamaz başka bir yaşam,
 insanlığın ilk törelerini daha iyi beslemez,
 kent surlarından uzakta, ormanları bağrına basan bir yaşam 485
 kadar.

Açgözlü ruhunun öfkesine kapılıp yanmaz alev alev,
 saf bir tutkuyla, dağların yüksek yamaçlarına âşık kişi.
 Ne halkın kopardığı fırtına ne dönek ayak takımı,
 ne veba soluyan kıskançlık ne de nankörlük yolundan eder
 iyileri; 490

Hiçbir krala kölelik etmez, krallık için çekişmez,
 peşinde koşmaz boş unvanların ya da gelip geçici servetin,
 hırsı da yoktur, korkusu da; kara, kemirgen garaz
 asla geçiremez çirkin dişlerini ona.
 Hiç bilmez insan taşan kentlerde üreyen günahları, 495
 her çığlıkta suçlu hissedip kendini ürküp sinmez
 ya da yalanlara boğmaz sözlerini; binlerce sütun saklamaya
 uğraşmaz

servetini, kirişleri altın yaldızlarla kaplanmaz arsızca.
 Sebil sunaklarını kandan ırmaklar sulamaz, 500
 boyunlarını uzatmaz yüz karbeyazı boğa,
 kutsal tohumlar serpilip de alınlarına;

¹⁰¹ şu ölümlü kalabalığı: insan soyunu.

¹⁰² Sütanne, Hippolytus'a yaban hayatı bırakmasını öneriyor.

innocuus errat. callidas tantum feris
 struxisse fraudes novit et fessus gravi
 labore niveo corpus Iliso foveat;
 nunc ille ripam celeris Alphei legit,
 nunc nemoris alti densa metatur loca,
 ubi Lerna puro gelida perlucet vado,
 solesque vitat. hinc aves querulae fremunt
 ramique ventis lene percussi tremunt

505

veteresque fagi. iuvat et aut amnis vagi
 pressisse ripas, caespitem aut nudo leves
 duxisse somnos, sive fons largus citas
 defundit undas, sive per flores novos
 fugiente dulcis murmurat rivo sonus.
 excussa silvis poma compescunt famem
 et fraga parvis vulsa dumetis cibos
 faciles ministrant. regios luxus procul
 est impetus fugisse: sollicito bibunt
 auro superbi; quam iuvat nuda manu
 captasse fontem! certior somnus premit
 securo duro membra laxantem toro.
 non in recessu furta et obscuro improbus
 quaerit cubili seque multiplici timens
 domo recondit: aethera ac lucem petit
 et teste caelo vivit.

510

515

520

525

ıssız kırların efendisidir o, dolaşır durur berrak göğün altında,
suçsuz günahsız. Kurnazca tuzak kurmayı bilir
ama sadece yaban hayvanlara, o zorlu işinden yorulan
gövdesini¹⁰³

Ilisos'un karlı sularıyla ovar, diriltir; 505
Bazen dolanır hızla akıp giden Alpheus'un kıyılarında,
bazen gezinir derin korunun sık fundalıklarında,
oralarda, soğuk Lerna'nın billur sularının ıslıl ıslıl parıldadığı,
hararetleri dindirdiği yerlerde. Bir yanda kuşlar öter dertli dertli,
dalları hafifçe çarpıp rüzgârlara, sallanır nazlı nazlı,
* * * *104

yaşlı kayın ağacının. Ne keyif verir kimbilir,
avare avare akan bir ırmağın kıyısına yaslanmak ya da taze 510
çimenlere uzanıp
şöyle tatlı tatlı kestirmek, kâh şırıl şırıl dökerken sularını
şelale olup fışkıran bir pınar,
kâh süzülüp de yeni biten çiçekler arasından, çağıl çağıl
çağıldarken dereler. 515

Sallanan ağaçlardan düşen elmalar açlığını yatıştırır,
küçük çalılardan toplanan yabani çilekler, hazır yemek olur.
Kaçacak delik arar şu kraliyet sofralarından, tehlikenin kol
gezdiği altın kaplardan
ancak kibirli efendiler içer; ne zevklidir oysa,
kaynağın suyunu şöyle çıplak elle avuçlamak! Rahatça uyur 520
hemen,

sert yatağa koyduğunda kaygısız başını.
Karanlık yatağının köşelerine gizlemez, bir namussuz gibi
çalıp çırpıtığını, korkup saklanmaz
dolambaçlı evine: açık hava, ışık arar,¹⁰⁵ 525
yaşar göğün gözü önünde.

¹⁰³ o zorlu işinden: avcılıktan.

¹⁰⁴ Metnin bu kısmındaki dize(ler) kayıptır. Bkz. Kaynak metin (Loeb), s. 489, dipnot 24.

¹⁰⁵ dolambaçlı evine: labirente.

Hoc equidem reor
 vixisse ritu prima quos mixtos deis
 profudit aetas. nullus his auri fuit
 caecus cupido, nullus in campo sacer
 divisit agros arbiter populis lapis; 530
 nondum secabant credulae pontum rates:
 sua quisque norat maria; non vasto aggere
 crebraque turre cinxerant urbes latus;
 non arma saeva miles aptabat manu
 nec torta clausas fregerat saxo gravi 535
 ballista portas, iussa nec dominum pati
 iuncto ferebat terra servitium bove:
 sed arva per se feta poscentes nihil
 pavere gentes, silva nativas opes
 et opaca dederant antra nativas domos. 540
 Rupere foedus impius lucri furor
 et ira praeceps quaeque succensas agit
 libido mentes; venit imperii sitis
 cruenta, factus praeda maiori minor:
 pro iure vires esse. tum primum manu 545
 bellare nuda saxaque et ramos rudes
 vertere in arma: non erat gracili levis
 armata ferro cornus aut longo latus
 mucrone cingens ensis aut crista procul
 galeae micantes: tela faciebat dolor. 550
 invenit artes bellicus Mavors novas
 et mille formas mortis. hinc terras cruor
 infecit omnis fusus et rubuit mare.
 tum scelera dempto fine per cunctas domos
 iere, nullum caruit exemplo nefas: 555
 a fratre frater, dextera gnati parens
 cecidit, maritus coniugis ferro iacet

Düşünüyorum da,
 bu töreye uygun yaşamıştı insanlar eski çağlarda, tanrılarla iç içe.
 Altına olan şu kör tutku hiçbirini ayartmamıştı, hiç
 ayırmamıştı tarlalarını
 ovadaki şu kutsal taş, halklara hâkim kesilip de; 530
 henüz gemiler dövmemişti denizleri haince,
 herkes kendi denizini tanırdı. Kentin yanlarını çevirmemişti daha
 koskoca duvarlar, dizi dizi kuleler;
 daha hiçbir asker almamıştı eline ölüm kusan silahlar,
 ağır taş güller parçalamamıştı sürgülü kapıları,
 mancınıktan döne döne savrulup. Toprağa emredilmemişti 535
 henüz
 bir efendinin hükmüne girmek, bir çift öküzün altında
 esaret çekmek:
 kendiliğinden yeşeren tarlalar beslerdi insanları
 onlar hiçbir şey istemeden, doğal zenginliği vardı ormanın,
 doğal evler olurdu serin mağaralar. 540
 Lanet bir öfkeyle bozuldu bu huzur, kazancın doğurduğu,
 kör bir nefretle, zihinleri dürten, alevlendiren şehvetle. Kana
 susamış bir iktidar hırsı
 geldi ardından, küçük büyüğe yem oldu;
 güç, adaletin yerini aldı. Çıplak elle savaşıldı ilkin,
 ardından, kayalar, budaklı dallar silaha çevrildi: ipince 545
 demirle sivriltilip de
 kızılcıktan mızrak yapılmamıştı, ya da keskin uçlu uzun kılıçlar,
 belden sarkmıyordu daha, parlamıyordu uzaklardan
 sorguçlu miğferler: düşmanlıktı, silah yapanın kendisi. 550
 Kavgacı Mars icat etti tuhaf tuhaf döğüş şekilleri,
 nice ölüm biçimleri. Ardından, dereler gibi aktı kanlar
 irine bulandı bütün yeryüzü, kıpkızıl oldu engin deniz.
 Dur durak dinlemedi katliamlar, deli gibi saldırıp
 girdi tek tek her eve, işlenmedik günah kalmadı: 555
 kardeş kardeşi vurdu, babanın ölümü oğul elinden oldu,
 kadınının kılıcıyla deşildi kocalar,

perimuntque fetus impiae matres suos;
 taceo novercas: mitius nil est feris.
 Sed dux malorum femina: haec scelerum artifex
 obsedit animos, huius incestae stupris
 fumant tot urbes, bella tot gentes gerunt
 et versa ab imo regna tot populos premunt.
 sileantur aliae: sola coniunx Aegei,
 Medea, reddet feminas dirum genus.

560

NUTRIX

Cur omnium fit culpa paucarum scelus?

565

HIPPOLYTUS

Detestor omnis, horreo fugio execror.
 sit ratio, sit natura, sit dirus furor:
 odisse placuit. ignibus iunges aquas
 et amica ratibus ante promittet vada
 incerta Syrtis, ante ab extremo sinu
 Hesperia Tethys lucidum attollet diem
 et ora damnis blanda praebebunt lupi,
 quam victus animum feminae mitem geram.

570

NUTRIX

Saepe obstinatis induit frenos Amor
 et odia mutat. regna materna aspice:

575

biçare bebeklerinin kanına girdi hainleşip analar.

Ne diyeyim üvey analara, daha merhametlidir yaban hayvan
yanlarında.

Ama kadın, kötülüklerin önderi, katliamların mimarı, 560
musallat olur ruhlara, o namussuzların zinaları yüzünden,
duman duman tütüyor nice kentler, kıyasıyla bir savaş içinde
nice milletler,
nice insanın üstüne serildi, temelinden devrilince krallıklar.
Başkasına gerek yok, tek Medea yeter, şu Aegeus'un karısı,¹⁰⁶
kanıtlar kadının lanet bir soy olduğunu.

SÜTANNE

Birkaç kadın günah işledi diye, niçin hepsi karalansın? 565

HIPPOLYTUS

Hepsinden tiksiniyorum, ürküyorum, sakınıyorum, lanet
ediyorum.

İster akıl olsun nedeni, ister içgüdü, ister kör bir öfke, neyse ne,
içten nefret ediyorum. Sular ateşlerle birleşmeden,
gemilerle dost olacağına söz vermeden, yutan kumlarıyla 570
karanlık Syrtis, batının en ücra körfezinden¹⁰⁷
yükseltmeden Tethys, ıslıl ıslıl günü,¹⁰⁸
ve kurtlar tatlı tatlı dil dökerek geyiklere yanaşmadan,
ben yenilip de bir kadına iyi hisler beslemem.

SÜTANNE

İyi bilinir, Aşk en inatçı ruhlara bile boyunduruk vurur, 575
nefreti değiştirir. Bak annenin krallığına:¹⁰⁹

¹⁰⁶ Büyücü Medea, Iason'un öfkesinden kaçıp Theseus'un babası Aegeus ile evlenmiş ve Medus adında bir oğlu olmuştur.

¹⁰⁷ Syrtis (Syrtis Minor): Romalıların Kuzey Afrika sahilleri boyunca uzanan Akdeniz'e verdikleri bir ad. Günümüzde kabaca Tripoli'den Sfax'a kadar olan kısım. Bkz. Paulus, *Actus Apostolorum*, 27.10-19.

¹⁰⁸ *ıslıl ıslıl günü*: güneşi.

¹⁰⁹ *Bak annenin krallığına*: Annenin yönettiği ülkenin kadınlarına bak.

illae feroces sentiunt Veneris iugum;
testaris istud unicus gentis puer.

HIPPOLYTUS

Solamen unum matris amissae fero,
odisse quod iam feminas omnis licet.

NUTRIX

580

Ut dura cautes undique intractabilis
resistit undis et lacessentes aquas
longe remittit, verba sic spernit mea.
Sed Phaedra praeceps graditur, impatiens morae.
quo se dabit fortuna? quo verget furor?
terrae repente corpus exanimum accidit
et ora morti similis obduxit color.
attolle vultus, dimove vocis moras:
tuus en, alumna, temet Hippolytus tenet.

585

Scaena III

[Phaedra. Hippolytus. Nutrix.]

PHAEDRA

Quis me dolori reddit atque aestus graves
reponit animo? quam bene excideram mihi!

590

HIPPOLYTUS

Cur dulce munus redditae lucis fugis?

ne kadar azgın olursa olsunlar, takmışır hepsi Venus'un yularını;
O soyun tek oğlu olan sen, buna en iyi tanıksın.¹¹⁰

HIPPOLYTUS

Annemin ölümünün tek tesellisi bu işte,
şimdi bütün kadınlardan nefret edebilirim, gönlümce.

SÜTANNE¹¹¹

580

Yalçın bir kaya nasıl geçit vermez hiçbir yandan,
direnir dalgalara, üzerine hücum eden suları
yollar gerisin geri, işte öyle püskürtüyor sözlerimi.
Ama Phaedra bu, hızla geliyor, telaşlı, duralamıyor bir an bile.
Bu tutku ne getirecek başına? Öfkesi nereye varacak?
Yığıldı işte yere birden, cansız sanki tüm bedeni,¹¹²
soluk bir renk yayılmış yüzüne, ölüm gibi.
Kaldır yüzünü, haydi söyle söyleyemediklerini.¹¹³
bak işte sevgili Hippolytus'un, ah çocuğum, seni kucakladı.¹¹⁴

585

3. Sahne

[Phaedra. Hippolytus. Sütanne.]

PHAEDRA

Kim geri döndürdü beni bu acıya, kim yükledi bu ağır yası
yeniden yüreğime? Kendimden kaçmışım ne güzel!

590

HIPPOLYTUS

Nasıl reddedersin, yeniden kavuştuğun ışığın o tatlı
hediyelerini?¹¹⁵

¹¹⁰ Amazon kadınlarının doğan erkek çocukları öldürmesi bir gelenektir. Hippolytus, Theseus'un oğlu olduğu için geleneğin hışmına uğramıştır.

¹¹¹ Kendi kendine konuşmaktadır.

¹¹² Phaedra içeri girer ve yere yığılır.

¹¹³ Phaedra'ya seslenir.

¹¹⁴ Hippolytus hızlı davranır ve Phaedra'yı yerden kaldırıp kollarına alır.

¹¹⁵ Yaşama yeniden dönüş ima ediliyor.

PHAEDRA

Aude, anime, tempta, perage mandatum tuum.
intrepida constent verba: qui timide rogat
docet negare. magna pars sceleris mei
olim peracta est; serus est nobis pudor:
iam movimus nefanda. si coepta exequor,
forsan iugali crimen abscondam face:
honesta quaedam scelera successus facit.
en, incipe, anime! - Commodos paulum, precor,
secretus aures. si quis est abeat comes.

595

600

HIPPOLYTUS

En locus ab omni liber arbitrio vacat.

PHAEDRA

Sed ora coeptis transitum verbis negant;
vis magna vocem mittit et maior tenet.
vos testor omnis, caelites, hoc quod volo
me nolle.

605

HIPPOLYTUS

Animusne cupiens aliquid effari nequit?

PHAEDRA

Curae leves locuntur, ingentes stupent.

HIPPOLYTUS

Committe curas auribus, mater, meis.

PHAEDRA

Matris superbum est nomen et nimium potens:

PHAEDRA¹¹⁶

Cesaret ruhum, ha gayret, yerine getir kendi buyruğunu.

Titremeden dökülsün sözlerin: Korkakça istersen,

hazır ol ret cevabına. Günahsa,

595

epeyce işledim zaten: utanç için vakit çok geç artık:

yasak aşka çoktan tutuldum. Israr edersem başladığım işte,

düğün çırağıyla saklarım bu günahı belki de:

beceri saygın kılar bazı iğrençlikleri.

Haydi, başla, ey ruhum! – Eğil biraz, yalvarırım,¹¹⁷

600

gizlice ver kulağını! Yanında bir arkadaşın varsa, gönder.

HIPPOLYTUS

İşte bak, bizi duyacak kimse yok burada.

PHAEDRA

Ama geçit vermiyor dudaklarım, başlamışken sözlerime;

sesimi itiyor büyük bir güç, daha büyüğü ise tutuyor.

Siz hepiniz tanık olun, ey gökteki tanrılar, bu isteğime,

605

istememesem bile.

HIPPOLYTUS

Ruhun bir şey söylemeyi arzuluyor, ama söyleyemiyor, öyle mi?

PHAEDRA

Dertler hafifse konuşur, ağırsa susup kalır.

HIPPOLYTUS

Kulağıma fısılda dertlerini, anne.

PHAEDRA

Anne, bu ad çok onurlu, çok yüce;

¹¹⁶ Kendi kendine söylenir.

¹¹⁷ *Eğil biraz, yalvarırım*: Hippolytus'a hitap eder.

nostros humiliter nomen affectus decet; 610
 me vel sororem, Hippolyte, vel famulam voca,
 famulamque potius: omne servitium feram.
 non me per altas ire si iubeas nives
 pigeat gelatis ingredi Pindi iugis;
 non, si per ignes ire et infesta agmina, 615
 cuncter paratis ensibus pectus dare.
 mandata recipe sceptrum, me famulam accipe:
 te imperia regere, me decet iussa exequi:
 muliebre non est regna tutari urbium.
 tu, qui iuventutis flore primaevum vixes, 620
 cives paterno fortis imperio rege.
 sinu receptam supplicem ac servam tege;
 miserere viduae.

HIPPOLYTUS

Summus hoc omen deus
 avertat! aderit sospes actutum parens.

PHAEDRA

Regni tenacis dominus et tacitae Stygis 625
 nullam relictos fecit ad superos viam:
 thalami remittet ille raptorem sui?
 nisi forte amor placidus et Pluton sedet.

daha gösterişsiz bir ad yaraşır bu benim hislerime: 610
 Bana kardeşim de, Hippolytus, ya da cariyem,
 hatta cariyem çok daha iyi: katlanırım her tür esarete.
 Karlı dağlara gitmemi buyursan bana,
 karşı koymam, yürürüm Pindus'un buzlu doruklarına;¹¹⁸
 yok, ateşlere girmemi buyursan, sıra sıra düşman alaylarına, 615
 bir an bile durmam, göğsümü veririm yalın kılıçlara.
 Al eline saltanat asanı, cariyen olarak kabul et beni;
 ülkeni hükmetmek yaraşır sana, buyruklara boyun
 eğmekse bana:

kadın işi değil kentlerin dizginini tutmak.
 Sen, gençliğinin baharında, dipdiriye daha, 620
 geç halkının başına, atalarının iktidarından güç alıp da,
 al beni göğsüne, bir müridin, bir kölen gibi sarıp sarmala;
 merhamet et şu dul kadına.

HIPPOLYTUS

Yüceler yücesi tanrı kabul etmesin,
 bu uğursuz dileği! Yakında dönecek babam, sapasağlam.

PHAEDRA

Kapıları sıkı sıkı kapalı o diyarın, o sessiz Styx'in efendisi, 625
 asla yol vermez bir daha yeryüzünü terk edip gelmiş birine:
 salıverir mi hiç yatağına göz koyanı gerisin geriye?¹¹⁹
 Olur da aşka karşı yumuşar Pluto oturur kalır, ancak
 öyle!¹²⁰

¹¹⁸ Thessalia ile Epirus'un arasına adeta bir sınır çizen sıradağlar.

¹¹⁹ Phaedra, dostu Pirithous'un Proserpina'yı kaçırmak için yeraltı dünyası-na yaptığı yolculukta ona eşlik eden Theseus'u bir kez daha suçluyor.

¹²⁰ Phaedra Orpheus'u ima ediyor. Orpheus'un aşk dolu ezgileriyle yumuşa-yan yeraltı dünyası, karısı Eurydice'yi kendisine teslim etmiş ve birlikte yeryüzüne çıkış hakkı tanımıştır.

HIPPOLYTUS

Illum quidem aequi caelites reducem dabunt.
 sed dum tenebit vota in incerto deus,
 pietate caros debita fratres colam,
 et te merebor esse ne viduam putes
 ac tibi parentis ipse supplebo locum.

630

PHAEDRA

O spes amantum credula, o fallax Amor!
 satisne dixi? - precibus admotis agam.
 Miserere, pavidae mentis exaudi preces -
 libet loqui pigetque.

635

HIPPOLYTUS

Quodnam istud malum est?

PHAEDRA

Quod in novercam cadere vix credas malum.

HIPPOLYTUS

Ambigua voce verba perplexa iacis:
 effare aperte.

640

PHAEDRA

Pectus insanum vapor
 amorque torret. intimis saevit ferus
 visceribus ignis mersus et venas latens
 ut agilis altas flamma percurrit trabes.

643

HIPPOLYTUS

Göktekiler adil davranıp babamı geri yollayacaklar.

Ama tanrı tam yanıt verene kadar dualarımıza, 630
borçlu olduğum vefayla kol kanat gereceğim kardeşlerime,
seni de kollayacağım, kendini dul olarak görmeyesin diye,
babamın yerine ben seninle olacağım.

PHAEDRA

Ah âşıkların saf umutları, ah yalancı Aşk!

yeterince anlattım mı derdimi? Artık yakarılarla işleyeceğim
yüreğine. 635

Acı bana, n'olur, suskun gönlümden dökülen şu yakarıları
dinle—121

Söylemek istiyorum, ama utanıyorum.

HIPPOLYTUS

Nasıl bir derttir bu?

PHAEDRA

Bir dert ki bu, asla inanamazsın bir üvey ananın başına
gelebileceğine.

HIPPOLYTUS

Kuşkulu sözler dökülüyor esrarengiz sesinden:
açıkça söyle. 640

PHAEDRA

Deli yüreğimi yakıp kavuruyor
bir karasevda, duman duman. Kızgın bir ateş
işliyor derinlere, ta iliklerime kadar, damarlarıma gizleniyor, 643
bir anda saran alevler gibi, gemilerin yüksek gövdelerini.

121 Phaedra umutlanır ve kendi kendine söylenir. Ardından hemen Hippolytus'a döner ve kendisini acındırır.

HIPPOLYTUS

Amore nempe Thesei casto furis?

645

PHAEDRA

Hippolyte, sic est: Thesei vultus amo
illos priores, quos tulit quondam puer,
cum prima puras barba signaret genas
monstrique caecam Gnosii vidit domum
et longa curva fila collegit via.

650

quis tum ille fulsit! presserant vittae comam
et ora flavus tenera tinguebat pudor;
inerant lacertis mollibus fortes tori,
tuaque Phoebe vultus aut Phoebi mei,
tuusve potius - talis, en talis fuit
cum placuit hosti, sic tulit celsum caput.

655

in te magis refulget incomptus decor:
est genitor in te totus, et torvae tamen
pars aliqua matris miscet ex aequo decus ;
in ore Graio Scythicus apparet rigor.

660

si cum parente Creticum intrasses fretum,
tibi fila potius nostra nevisset soror.

Te te, soror, quacumque siderei poli
in parte fulges, invoco ad causam parem:

domus sorores una corripuit duas,
te genitor, at me gnatus. - en supplex iacet
adlapsa genibus regiae proles domus.

665

respersa nulla labe et intacta, innocens
tibi mutor uni. certa descendi ad preces:
finem hic dolori faciet aut vitae dies.

670

miserere amantis.

HIPPOLYTUS

Theseus'a duyduğun masum aşk mı seni delirten?

645

PHAEDRA

Ah Hippolytus, derdim şu: Âşık olduğum, Theseus'un yüzü,
gençliğindeki o ilk bakışlar,
pürüzsüz yanaklarında sakalı çıkarken daha yeni yeni,
Cnossuslu canavarın kör karanlık evini ilk gördüğü andaki,
dolambaçlı yollarında, upuzun ipini sara sara gittiği.

650

Nasıl da ıslıl ıslıl parlıyordu öyle! Bantla bağlamıştı saçlarını,
utançtan al aldı narin yüzü;

yumuşacıktı kolları, ama kasları güçlüydü,

Phoebe'nin, senin atanın, ifadesi vardı yüzünde, ya da

Phoebus'un, benim atamın

ama daha çok da şu senin yüzün— işte tam böyle bakıyordu,
böyle,

655

düşmanını büyülediğinde, işte böyle gururla kaldırmıştı başını.

Senin yüzünde de parlıyor o hırpani güzellik, hatta daha fazla:

babanın her hali var sende, ama vahşi annenin

o soylu güzelliğinden bir parça bulaşmış yine de;

Yunan yüzünde Scythia yabaniliği apaçık görünmekte.

660

Creta denizlerine girmiş olsaydın babanla birlikte,

kız kardeşim senin için eğirirdi ipliği kesinlikle,

Sana, sana yakarıyorum, ey kardeşim, her nerede parlıyorsan,

o yıldızlı gökyüzünde, yardım et şu seninki kadar bahtsız

sevgime:

Tek bir ev yıktı bizi, iki kız kardeşi,

babası seni, oğlu da beni.— Bak, şu saraylı kız,

diz çöküp yalvarıyor, dizlerine kapanıyor.

Hiç leke sürülmemiş, el değmemiş, masum o kız, ben,

sırf senin için değiştim. Dizlerine kapanıp yalvarmaya karar

verdim:

ya acıma son vereceğim bugün, ya da yaşamıma.

670

Merhamet et, şu âşığa.

HIPPOLYTUS

Magne regnator deum,
 tam lentus audis scelera? tam lentus vides?
 et quando saeva fulmen emittes manu,
 si nunc serenum est? omnis impulsus ruat
 aether et atris nubibus condant diem, 675
 ac versa retro sidera obliquos agant
 retorta cursus. tuque, sidereum caput,
 radiate Titan, tu nefas stirpis tuae
 speculari? lucem merge et in tenebras fuge.
 cur dextra, divum rector atque hominum, vacat 680
 tua, nec trisulca mundus ardescit face?
 in me tona, me fige, me velox cremet
 transactus ignis: sum nocens, merui mori:
 placui novercae.- dignus en stupris ego?
 scelerique tanto visus ego solus tibi 685
 materia facilis? hoc meus meruit rigor?
 o scelere vincens omne femineum genus,
 o maius ausa matre monstrifera malum
 genetrice peior! illa se tantum stupro
 contaminavit, et tamen tacitum diu 690
 crimen biformi partus exhibuit nota,
 scelusque matris arguit vultu truci
 ambiguus infans. ille te venter tulit.
 o ter quaterque prospero fato dati

HIPPOLYTUS

Ey tanrıların mutlak hâkimi,

böyle sakın mi dinleyeceksin bu iğrençlikleri? Böyle sakın mi
seyredeceksin?

Ne zaman fırlatacak ölüm kusan elin yıldırımlarını,
gökyüzü bu kadar berrak olursa? Bütün gökkubbe insin,
yıkılsın bırak,

saklasın gün ışığını o kara bulutlar, 675

dönsün tersine yıldızlar, sapsın asıl yollarından

gitsinler gerisin geri, ey sen, yıldızların şahı,

ışık saçan Güneş, görüyor musun bak şu kızının

işlediği günahı? Söndür ışığını, kaç karanlıklara.

Niçin, ey tanrıların ve insanların kralı, niçin boş sağ
elin,¹²² 680

niçin ateşlere salmıyorsun şu dünyayı üç çatalı meşalenle?

Yağdır yıldırımlarını benim üstüme, olduğum yere çak beni,
yakıp kül et beni

fırlat şimşegini: suçluyum, ölümü hak ettim:

baştan çıkardım üvey anamı. – Yasak aşklar yaşayacak
biri miyim, bak bana?¹²³

Bir tek beni mi kestirdin gözüne, kolay bir yem miyim 685

bu kadar büyük bir günaha? Katı yüreğimin ödülü bu mu?

Ah, öyle bir ayıp işledin ki, bütün kadınları aştın,

ah, canavar doğuran şu anandan bile daha feci bir günaha
kalkıştın,

ondan betersin! O yasak aşkıyla sadece kendisini lekeledi,

uzun süre saklanan bu ayıp ortaya çıktı iki cinsli yaratık
doğduğunda,

annesinin günahını ele verdi o vahşi suratıyla,

hilkat garibesi çocuk. İşte sen de bu rahimden doğdun!

Ah, nasıl cömert bir kaderle kutsandılar demek ki kat kat,

¹²² boş: silahsız; sağ elin: uğurlu elin.

¹²³ Phaedra'ya hitap etmektedir.

quos hausit et peremit et leto dedit 695
 odium dolusque ! genitor, invideo tibi:
 Colchide noverca maius hoc, maius malum est.

PHAEDRA

Et ipsa nostrae fata cognosco domus:
 fugienda petimus; sed mei non sum potens.
 te vel per ignes, per mare insanum sequar 700
 rupesque et amnes, unda quos torrens rapit;
 quacumque gressus tuleris hac amens agar -
 iterum, superbe, genibus advolvor tuis.

HIPPOLYTUS

Procul impudicos corpore a casto amove
 tactus - quid hoc est? etiam in amplexus ruit? 705
 stringatur ensis, merita supplicia exigat.
 en impudicum crine contorto caput
 laeva reflexi: iustior numquam focis
 datus tuis est sanguis, arquitenens dea.

PHAEDRA

Hippolyte, nunc me compotem voti facis; 710

nefret ve hainliğin tükettiği, harap ettiği, 695
ölüme sunduğu insanlar! Ah baba, seni kıskanıyorum:
Colchisli üvey anandan bile kötü bu benim düşmanım, çok
kötü!¹²⁴

PHAEDRA

Ben de tanırım aileme musallat olan yazgıyı:¹²⁵
kaçacağımıza, peşinden gideriz. Ama hâkim değilim artık
kendime. 700
Ateşlerden, deli denizlerden geçip peşine düşeceğim,
sarp uçurumlardan, döne döne akan nehirlerden
geçeceğim;
Nereye atarsan at adımını, ben de deliler gibi seninle
geleceğim.
Ey gurur abidesi, bak yine kapanıyorum dizlerine!

HIPPOLYTUS

İffetli bedenimden uzak dur,
dokunma, o kirli ellerinle! Daha neler, kollarıma mı atılacak
bir de?¹²⁶ 705
Çıksın kılıç kınından, hak yerini bulsun.
Bak, saçını dolayıp sol elime, arkaya eğdim¹²⁷
o arsız başını: hiç kan dökülmedi böyle hakça
şu senin sunağında, ey okçu tanrıça!¹²⁸

PHAEDRA

İşte, Hippolytus, şimdi yerine getiriyorsun en büyük
dileğimi; 710

¹²⁴ Theseus'u zehirleyerek öldürmeye kalkan Medea'dan söz edilmektedir.

¹²⁵ *evimin*: ailemin.

¹²⁶ Hippolytus kendi kendine söylenmektedir.

¹²⁷ *sol elime*: uğursuz elime.

¹²⁸ *okçu tanrıçam* (arcitenens: yay taşıyan): Apollo ile Diana'nın belirleyici sıfatlarından. Burada, tanrıça Diana'ya seslenilmektedir.

sanas furentem. maius hoc voto meo est,
salvo ut pudore manibus immoriar tuis.

HIPPOLYTUS

Abscede, vive, ne quid exores, et hic
contactus ensis deserat castum latus.
quis eluet me Tanais aut quae barbaris 715
Maeotis undis Pontico incumbens mari?
non ipse toto magnus Oceano pater
tantum expiarit sceleris. o silvae, o ferae!

NUTRIX

Deprensa culpa est. anime, quid segnis stupes?
regeramus ipsi crimen atque ultro impiam 720
Venerem arguamus: scelere velandum est scelus;
tutissimum est inferre, cum timeas, gradum.
ausae priores simus an passae nefas,
secreta cum sit culpa, quis testis sciet? 725

Adeste, Athenae! fida famulorum manus,
fer opem! nefandi raptor Hippolytus stupri
instat premitque, mortis intentat metum,
ferro pudicam terret - en praeceps abit

delirmekten kurtarıyorsun beni. Bu daha iyi, bütün
dualarımdan,
ölümü tadacağım senin ellerinden, onurumu yitirmeden.¹²⁹

HIPPOLYTUS

Var git öyleyse, yaşa, ufacık bir iyilik bile göremeyeceksin
benden,
iğrenç eline değen bu kılıç, yakışmaz artık benim iffetli belime.¹³⁰
Yıkayıp arındırabilir mi beni Tanais ya da Maeotis,¹³¹
Karadeniz'e dökülürken, vahşi sularıyla?¹³²
Bütün Oceanus'u seferber etse bile denizin yüce babası,
yine de temizleyemez bu kadar büyük günahı. Ah ormanlar,
ah yaban hayvanlar!¹³³

SÜTANNE¹³⁴

Ayıbı anlaşıldı. Ah ruhum, neden şaşırıp afalladın peki böyle?
Bu suçu ona yüklemeliyiz, onu suçlamalıyız¹³⁵
bu günahkâr Aşk'la. Günah, örtülmeli günahla;
korktun mu saldıracaksın, en güvenli yoldur bu.
Gizlice işlenmişse suç, kim tanık olup da bilecek
ilk biz mi cüret ettik günaha, yoksa bize mi günah işlendi?

Buraya gelin, ey Atinalı kadınlar! Sadık cariyeler alayı,
yardıma koşun! Irza geçmek üzere, şu haydut Hyppolytus,
saldırıyor, zor kullanıyor, ölümle tehdit edip korkutuyor,
meydan okuyor kılıcıyla iffetli kızımıza. Eyvah, fırladı gitti,¹³⁶

¹²⁹ Phaedra, Hippolytus ile yaşayacağı yasak ilişkisinin günahından kurtulacağı için, ölümü yeğlediğini belirtiyor.

¹³⁰ Hippolytus kılıcını atar.

¹³¹ Tanais: Günümüzde, Rusya'daki Don nehri; Maeotis: Karadeniz'in kuzey kolu.

¹³² Pontico...mari: Pontus (Karadeniz).

¹³³ Sahneden ayrılır ve ormanların derinlerine kaçır.

¹³⁴ Yeis içinde, kendi kendine konuşur.

¹³⁵ Hippolytus'u.

¹³⁶ Burada, sahneye köleler ve vatandaşlar girer; sütanne onlara gerçeği çarpıtarak anlatır.

ensemque trepida liquit attonitus fuga.
 pignus tenemus sceleris. hanc maestam prius 730
 recreate. crinis tractus et lacerae comae
 ut sunt remaneant, facinoris tanti notae.
 perferte in urbem! - Recipe iam sensus, era.
 quid te ipsa lacerans omnium aspectus fugis?
 mens impudicam facere, non casus, solet. 735

CHORUS SECUNDUS

CHORUS

Fugit insanae similis procellae,
 ocior nubes glomerante Coro,
 ocior cursum rapiente flamma,
 stella cum ventis agitata longos
 porrigit ignes. 740

Conferat tecum decus omne priscum
 fama miratrix senioris aevi:
 pulcrrior tanto tua forma lucet,
 clarior quanto micat orbe pleno
 cum suos ignes coeunte cornu 745
 iunxit et curru properante pernox
 exerit vultus rubicunda Phoebe
 nec tenent stellae faciem minores;
 talis est, primas referens tenebras,
 nuntius noctis, modo lotus undis 750

öyle şaşkındı ki kaçarken, korkusundan bıraktı kılıcını da
burada.

İşte suçunun kanıtı elimde. Ama önce şu biçareyi
sakinleştirin hele. 730

Aman dokunmayın şu yolunmuş, darmadağın olmuş saçlarına,
olduğu gibi kalsın, uğradığı hunharlığın göstergesi, bırakın.
Gerisin geri taşıyalım kentimize! – Kendine gel, ah hanımım.¹³⁷
Niçin paralıyorsun kendini böyle, niçin kaçırıyorsun
bakışlarını kalabalıktan?

Başa gelen değil, niyettir insanı iffetsiz kılan.¹³⁸ 735

2. KORO

KORO

Kaçıp gitti, vahşi esen kasırgalar gibi,
yağmur bulutları toplayan Corus'tan bile süratli,¹³⁹
daha süratli alev alev yol alan o yıldızdan,
rüzgârlarla sürüklenince, ateşten kuyruğunu uzattıkça uzatan. 740

Kıyaslasın seninle eskinin bütün zerafetini,
geçmiş çağlarıyla böbürlenene şan şöhret.

Güzelliğin öyle hoş parlıyor ki,
ancak dolunay parlar böylesine ıslıl ıslıl,
büyütüp boynuzunu ateşlerini birleştirdi mi Phoebe, 745
upuzun geceyi arabasıyla yardı mı hızla, baştan sona,
göründü mü kıpkırmızı yüzüyle,
küçük yıldızların ışığı sönuverir bir anda.

Böyle parlar, ilk gölgeleri getiren,¹⁴⁰
gecenin habercisi Hesperus, dalgalarla yıkanmış az önce;¹⁴¹ 750

¹³⁷ Phaedra'ya seslenir.

¹³⁸ Kalabalık sahneden ayrılır.

¹³⁹ Corus: Kuzeybatı rüzgârının kişileştirilmiş biçimidir.

¹⁴⁰ *ilk gölgeleri*: akşam karanlığını.

¹⁴¹ Hesperus: Akşam Yıldızı; *dalgalarla yıkanmış az önce*: akşam yıldızının denizin dalgalarından doğuşu ima ediliyor.

Hesperus, pulsus iterum tenebris

Lucifer idem.

Et tu, thyrsigera Liber ab India,

intonsa iuvenis perpetuum coma,

tigres pampinea cuspidē temperans

755

ac mitra cohibens cornigerum caput,

non vinces rigidas Hippolyti comas.

ne vultus nimium suspicias tuos:

omnis per populos fabula distulit,

Phaedrae quem Bromio praetulerit soror.

760

Anceps forma bonum mortalibus,

exigui donum breve temporis,

ut velox celeri pede laberis!

Languescunt folio lilia pallido

768

et gratae capiti deficiunt rosae;

769

non sic prata novo vere decentia

764

aestatis calidae despoliat vapor

765

(saevit solstitio cum medius dies

et noctes brevibus praecipitat rotis),

ut fulgor teneris qui radiat genis

770

momento rapitur, nullaue non dies

böyle parlar, karanlıkları itip sürüyen¹⁴²

Lucifer de.¹⁴³

Ve sen, Liber, *tyrsus* taşıyan Indialı¹⁴⁴

el değmemiş saçlarınla, her dem genç,¹⁴⁵

ey asma sarılı kargınla kaplanları dize getiren, 755

boynuzlu başına türban saran,¹⁴⁶

seninkiler bile hiç kalır, Hippolytus'un o kıvrır kıvrır saçlarının
yanında.

Yüzünün güzelliğine bu kadar hayran olma diye,

bir masal vardır dolanan insanlar arasında dilden dile,

Phaedra'nın kız kardeşi onu Bromius'a tercih etmiştir

şeklinde.¹⁴⁷ 760

Ne geçici bir nimet, ölümlüler için şu güzellik,

kısacık ömrün küçücük hediyesi,

nasıl kayıp gider hızla, koşar adımlarla!

Solar yaprakları zambakların kurur böyle, 768

böyle solar başa taç yapılan güller; 769

böyle yağmalar kavurucu yaz sıcağı 764

ilkbaharın o güzelim çayırlarını, 765

(gündönümünde, öğle vakti böyle öfke kusar,

hızlı hızlı döndürür tekerini geceler)

o zarif yanaklarda parlayan ışık¹⁴⁸

770

böyle çalınır bir anda, tek bir gün bile geçmez

¹⁴² *karanlıkları itip sürükleyen*: geceye son veren.

¹⁴³ Lucifer: Sabah Yıldızı.

¹⁴⁴ Liber: Bacchus (Dionysus): Şarap tanrısı; Thyrsus: sarmaşık ve asma sürgünlerinin sarıldığı, Bacchus'un ve Bacchus rahibelerinin taşıdığı değnek.

¹⁴⁵ *el değmemiş*: hiç kesilmemiş.

¹⁴⁶ Mitra: Asya tarzı, sarık, külah, türban (Yunan ve Roma'da sadece kadınlar ya da kadınsı erkekler takar.)

¹⁴⁷ Bromius: Liber (ya da Bacchus-Dionysus): Phaedra'nın kızkardeşi Ariadne, Theseus'u Bacchus'a, başka deyişle, güzelliğinden ötürü bir ölümlüyü bir ölümsüze tercih etmiştir. Ama Theseus tarafından terk edilince, istemeye istemeye Bacchus'un aşkını kabul eder.

¹⁴⁸ *zarif yanaklarda*: gençlik yılları ima ediliyor.

formosi spoliū corporis abstulit.
 res est forma fugax: quis sapiens bono
 confidat fragili? dum licet, utere.
 tempus te tacitū subruit, horaque
 semper praeterita deterior subit.

775

Quid deserta petis? tutior aviis
 non est forma locis: te nemore abdito,
 cum Titan medium constituit diem,
 cingent, turba licens, Naidēs improbae,
 formosos solitae claudere fontibus,
 et somnis facient insidias tuis
 lascivae nemorum deae
 montivagive Panes.

780

Aut te stellifero despiciens polo
 sidus post veteres Arcadas editum
 currus non poterit flectere candidos.
 en nuper rubuit, nullaue lucidis
 nubes sordidior vultibus obstitit;
 at nos solliciti numine turbido,
 tractam Thessalicis carminibus rati,

785

790

haraç almadan o endamlı bedeninden.

Güzellik geçici şey: Hiç güvenir mi bilge
böyle kırılğan iyiliğe? Hâlâ güzelken, keyfini çıkar
çıkardığıınca.

Zaman harap eder seni sessizce, her geçen saat 775
yaklaşır hep daha sinsice.

Niçin hep tenhalara kaçarsın? Güzelliğin güvende değil ki
o ıssız ellerde: sen saklandığında ormana,
işvebaz Naiadlar, o arsız kalabalık, çevreleyecek etrafını, 780
Titan getirince günün ortasını,¹⁴⁹
hep böyle kapatırlar pınarlarına yakışıklıları;¹⁵⁰
tuzak kuracaklar uyuklarken sana,
ormanların cilveli tanrıçaları,¹⁵¹
ve dağlarda avare dolanan Pan'lar.¹⁵²

Ya da yıldızlı gök kubbeden gözleyecek seni, 785
eski Arcadialıların doğarken seyrettiği yıldız,¹⁵³
dizginleyemeyecek, salacak ışıltı ışıltı arabasını.¹⁵⁴
Kıpkırmızı olmuştu geçenlerde, ama hiç karanlık
bulut yoktu
o parlak yüzünü örtecek.

Öyle ürküttü ki bizleri onun o kasvetli hali,¹⁵⁵ 790
Thessalia büyüleriyse yere sürüklendiğine inandık,¹⁵⁶

¹⁴⁹ Titan: Güneş.

¹⁵⁰ Burada Hylas'ın öyküsü anımsatılıyor. Hylas: Hercules'in yoldaşı yakışıklı delikanlı. Argo Gemicileri'nin zorlu yolculuğu sırasında, yakışıklılığıyla büyülediği su perileri (nymphalar) tarafından bir pınara götürülmüş ve orada kaybolmuştur.

¹⁵¹ Dryades: Ağaç perileri, orman perileri.

¹⁵² Pan: Mercurius ile Penelope'nin oğlu; ormanların ve çobanların tanrısı.

¹⁵³ Ay.

¹⁵⁴ Ay, Endymion'a âşık olduğunda böyle olmuştu.

¹⁵⁵ Ay tutulması ima ediliyor.

¹⁵⁶ Halk arasında yaygın olan bir inanca gönderme yapılıyor ve büyülerle Ay'ın aşağı çekilebileceğine inanıldığı ima ediliyor.

tinnitus dedimus ; tu fueras labor
 et tu causa morae, te dea noctium
 dum spectat celeres sustinuit vias.

Vexent hanc faciem frigora parcius,	795
haec solem facies rarius appetat:	
lucebit Pario marmore clarius.	
quam grata est facies torva viriliter	
et pondus veteris triste supercili!	
Phoebo colla licet splendida compares:	800
illum caesaries nescia colligi	
perfundens umeros ornat et integit;	
te frons hirta decet, te brevior coma	
nulla lege iacens; tu licet asperos	
pugnacesque deos viribus audeas	805
et vasti spatio vincere corporis:	
aequas Herculeos nam iuvenis toros,	
Martis belligeri pectore latior.	
si dorso libeat cornipedis vehi,	
frenis Castorea mobilior manu	810
Spartanum poteris flectere Cyllaron.	
Ammentum digitis tende prioribus	
et totis iaculum derige viribus:	
tam longe, dociles spicula figere,	
non mittent gracilem Cretes harundinem.	815

başladık çın çın çalmaya zillerimizi;¹⁵⁷ oysa bütün sıkıntısı
sendin,
gecikmesinin sebebi sendin, seni seyredeceğim diye
gecelerin tanrıçası, uçarcasına gittiği yolda bekledi.¹⁵⁸

Azar azar vursun soğuk rüzgârlar bu yüze, 795
bu yüz çok az karşılaşsın güneşle,
daha ıslıl ıslıl parlar o zaman, Paros mermerinden bile.¹⁵⁹
Ne zarif bir yüz bu, vahşi, mert,
ne vakur bir kaş bu, bilgelik sinmiş üzerine!
Islıl ıslıl boynu, yarışır Phoebus'un kiyle: 800
O saçlar, bağlanmamış bir kere bile,
dökülüyor lüle lüle, süslüyor, örtüyor omuzlarını;
bırak hırpani kalsın alnın, kısa olsun saçların
pervasızca salınsın, daha yaraşır sana. Boy ölçüşürsün,
en yabanıl, en savaşçı tanrılarla bile 805
öyle güçlüsün, öyle cüsseli o koca gövden;
o dipdiri kasların yarışır Hercules'inkilerle,
öyle geniş ki göğsün, cengâver Mars'ınkinden bile.
Binmek istesen bir toynaklının sırtına,¹⁶⁰
Castor'dan hızlı yapışır elin, dizginlere 810
kolayca dize getirir Spartalı Cyllarus'u bile.¹⁶¹
Geçir şu parmaklarını sıırıma,
ger okunu bütün gücünle:
senin kadar uzağa atamaz o gevrek kamışı
Cretalılar, dünyanın en usta nişancıları. 815

¹⁵⁷ Büyüyü bozmak için pirinçten yapılma büyük ziller çalınırdı.

¹⁵⁸ *gecelerin tanrıçası*: Ay. Burada, Hippolytus'un güzelliğinin Ay'ı bile yolundan ettiği ima ediliyor.

¹⁵⁹ Paros adasının, heykel yapımında kullanılan ünlü ve çok değerli beyaz mermeri.

¹⁶⁰ *bir toynaklının*: bir atın [cornipes: toynaklı (at)].

¹⁶¹ Cyllarus: Castor'un ölümsüz atı, bir Centaurus (Magnesia ormanlarında yaşadığına inanılan yarı insan, yarı at, savaşçı ve yabanıl yaratıklar.) Bkz. Valerius Flaccus, *Argonautica* 1.426; Ovidius, *Metamorphoses* 12.210.

aut si tela modo spargere Parthico
in caelum placeat, nulla sine alite
descendent, tepido viscere condita
praedam de mediis nubibus afferent.

Raris forma viris (saecula perspice) 820
impunita fuit. te melior deus
tutum praetereat formaque nobilis
deformis senii monstret imaginem.

Quid sinat inausum feminae praeceps furor?
nefanda iuveni crimina insonti apparat. 825
en scelera! quaerit crine lacerato fidem,
decus omne turbat capitis, umectat genas:
instruitur omni fraude feminea dolus.

Sed iste quisnam est regium in vultu decus
gerens et alto vertice attollens caput? 830
ut ora iuveni paria Pittheo gerit,
ni languido pallore canderent genae
staretque recta squalor incultus coma!
en ipse Theseus redditus terris adest.

Ya da Parthlar gibi göklere dağıt istersen
oklarını, hiçbiri yere düşmez
bir kuşu indirmeden aşağı. Ilık ılık çarpan yüreklere saplanır
ta bulutların içinden taşır getirir avını.

Öyle nadir ki, başa bela olmayan güzellik (baksana şu
geçen yıllara); 820
merhametli bir tanrı esirgesin seni, o soylu güzelliğin
yansısın o çirkin yaşlılığın ancak izlerini.

Sonu gelmeyecek mi şu asi kadının dinmek bilmez öfkesi?¹⁶²
Tuzaklar kuruyor haince, şu masum gence. 825
Bak şu rezalete! Saçlarını yolmuş, kendisine inanılsın diye,
tırmalamış o güzel yüzünü, yanaklarıysa gözyaşları içinde:
kadınca hileler yapıyor, her türlü dalavereyle.

Ama o da kim, soylu bir zerafet var ifadesinde,¹⁶³
kaldırmış başını dimdik yükseklere? 830
Yüzü nasıl da tıpatıp benziyor genç Theseus'a;
yorgunluktan solmuş, bembeyaz kesilmiş ama bunun yanakları
yılanmamaktan kir pas içinde, keçeleşmiş öyle kalmış saçları!
A bakın Theseus bu, ta kendisi, nihayet dönmüş yeryüzüne.

¹⁶² Phaedra'ya sesleniyor.

¹⁶³ Theseus'a benzeyen bir adam yaklaşmaktadır.

Actus tertius

Scaena I

[Theseus. Nutrix.]

THESEUS

Tandem profugi noctis aeternae plagam	835
vastoque manes carcere umbrantem polum,	
et vix cupitum sufferunt oculi diem.	
iam quarta Eleusin dona Triptolemi secat	
paremque totiens libra composuit diem,	
ambiguus ut me sortis ignotae labor	840
detinuit inter mortis et vitae mala.	
pars una vitae mansit extincto mihi,	
sensus malorum; finis Alcides fuit,	

3. Bölüm

1. Sahne

[Theseus. Sütanne.]

THESEUS

Sonunda kaçtım işte o sonsuz gecenin belalı diyarından, 835

ruhları gölgeleyen o koskoca zindandan,
henüz bakamıyor gözlerim özlediği gün ışığına.

Tam dört mevsim hasat etmiş Eleusis, Triptolemus'un
armağanını,¹⁶⁴

Libra tam dört kez dengelemiş günü geceyi,¹⁶⁵
tuhaf bir yazgının akıl ermez görevine esir düşüp de 840
ölümle yaşamın acıları arasına sıkışıp kaldığımdan beri.¹⁶⁶
Öldüm ölmesine, yaşamdan tek bir şey kaldı hep benimle:
ışkenceleri hissetme. Bu akıbeti borçluyum ben Alcides'e.¹⁶⁷

¹⁶⁴ Triptolemus: Buğday başaklarının tanrıçası Ceres'in (Demeter) saban kullanmayı ve tarlaların ekimini kendisine öğrettiği ilk insan, Eleusis kralı Celeus'un oğlu; *armağanlarını*: ekinlerini; Eleusis: Yunanistan'ın doğusunda, Atina yakınlarında, Demeter'in tarımı öğrettiği ve uygarlık yoluna soktuğu, Demeter'in gizemlerine eren ilk kent.

¹⁶⁵ Libra: Terazi burcu; *günü geceyi*: Ekinoks'tan (gecenin ve günün eşitlenmesi ya da gün-tün eşitliği) söz ediliyor.

¹⁶⁶ Theseus, arkadaşının aşkını, Persephone'yi kurtarmak için girdiği yeraltı dünyasını betimlemektedir.

¹⁶⁷ Alcides=Hercules. Theseus, Alcides'in yardımıyla özgürlüğüne kavuşmuştur.

qui cum revulsum Tartaro abstraheret canem,
me quoque supernas pariter ad sedes tulit. 845
sed fessa virtus robore antiquo caret
trepidantque gressus. heu, labor quantus fuit
Phlegethonte ab imo petere longinquum aethera
pariterque mortem fugere et Alciden sequi !

Quis fremitus aures flebilis pepulit meas? 850
expromat aliquis. luctus et lacrimae et dolor,
in limine ipso maesta lamentatio---
hospitia digna prorsus inferno hospite.

NUTRIX

Tenet obstinatum Phaedra consilium necis
fletusque nostros spernit ac morti imminet. 855

THESEUS

Quae causa leti? reduce cur moritur viro?

NUTRIX

Haec ipsa letum causa maturum attulit.

THESEUS

Perplexa magnum verba nescioquid tegunt.
effare aperte, quis gravet mentem dolor.

NUTRIX

Haut pandit ulli; maesta secretum occultit 860
statuitque secum ferre quo moritur malum.
iam perge, quaeso, perge: properato est opus.

Tartarus'tan çaldığı köpeği sürüyerek getirdiğinde,¹⁶⁸
beni de taşıyıp götürdü yukarıdaki yeryüzüne.

845

Ama gücüm tükendi artık, eski yiğitliğimden eser yok,
adım atıyorum sendeleye sendeleye. Ah, ne büyük bir

ışkenceydi o,

Phlegethon'un derinlerinden, ta uzaklardaki göklere erişmek,¹⁶⁹
aynı anda hem ölümden kaçmak hem de Alcides'i izlemek!

Ama neyin nesi bu hıçkırıklar, bu ağlamalar, kulaklarıma
çarpan? 850

Söylesin biri. Keder, gözyaşları, acı,
kapımın eşğinde hüznü bir haykırış–
ne uygun bir karşılama doğrusu, yeralından gelen bir misafire.

SÜTANNE

Kendini öldürmek istiyor Phaedra, inatla,
aldırmıyor gözyaşlarımıza, ölümün neredeyse kıyısında.

THESEUS

Ölmesi için ne sebep var? Niçin ölüyor, kocası geri döndüğü
halde?

SÜTANNE

Haklı bir sebebi var, zamansız ölümüne.

THESEUS

Esrarlı sözler bunlar, ciddi bir bilinmezlik içinde.
Açıkça söyle, hangi acıdır ki bu yüklendi zihnine.

SÜTANNE

Tek kelime söylemiyor hiç kimseye, esrarını gömüyor kederine, 860
karar vermiş bu acıyı kendisiyle birlikte öldürmeye.

Haydi gel, n'olur, gel, acele et de.

¹⁶⁸ Alcides yeralının üç başlı köpeği Cerberus'u yeryüzüne getirip o ana kadar kimsenin başaramadığı bir işi başarmıştır.

¹⁶⁹ Phlegethon: Yeralının dibinde bulunan ateş kusan nehir.

THESEUS

Reserate clausos regii postes laris.

O socia thalami, sicine adventum viri

et expetiti coniugis vultum excipis?

865

quin ense viduas dexteram atque animum mihi

restituis et te quidquid e vita fugat

expromis?

Scaena II

[Theseus. Phaedra. Nutrix (muta).]

PHAEDRA

Eheu, per tui sceptrum imperi,

magnanime Theseu, perque natorum indolem

tuosque reditus perque iam cineres meos,

870

permitte mortem.

THESEUS

Causa quae cogit mori?

PHAEDRA

Si causa leti dicitur, fructus perit.

THESEUS

Nemo istud alius, me quidem excepto, audiet.

PHAEDRA

Aures pudica coniugis solas timet.

THESEUS¹⁷⁰

Açın krallık sarayımın sürgülü kapılarını.¹⁷¹

Ah yatağımın biricik eşi, böyle mi karşılıyorsun yiğidinin dönüşünü,¹⁷²

nice zamandır özlemini çektiğin kocanın yüzünü?

865

Niçin şu kılıçtan çekmiyorsun elini, korkumu dindirmiyorsun, seni böyle yaşamdan sürükleyen sebebi, neyse ne, niçin söylemiyorsun?

2. Sahne

[Theseus. Phaedra. Sütanne (sessiz).]

PHAEDRA

Ah, yüce gönüllü Theseus, kraliyet asan için, çocuklarının başı için, geri dönüşün için, az sonra küle dönüşecek şu bedenim için, n'olur ölmeme izin ver. 870

THESEUS

Nedir seni ölüme zorlayan?

PHAEDRA

Ölüm nedenimi söylersem, ölmemin anlamı kalmaz.

THESEUS

Başka hiç kimse işitmeyecek bunu, benim dışımda.

PHAEDRA

İffetli bir kadın zaten kocasının işitmesinden korkar yalnızca.

¹⁷⁰ Kölelerine seslenir.

¹⁷¹ Sarayın kapıları açılır ve Phaedra görünür.

¹⁷² Theseus, Phaedra'nın bulunduğu odaya girer ve karısına seslenir.

THESEUS

Effare: fido pectore arcana occulam.

875

PHAEDRA

Alium silere quod voles, primus sile.

THESEUS

Leti facultas nulla continget tibi.

PHAEDRA

Mori volenti desse mors numquam potest.

THESEUS

Quod sit luendum morte delictum indica.

PHAEDRA

Quod vivo.

880

THESEUS

Lacrimae nonne te nostrae movent?

PHAEDRA

Mors optima est perire lacrimandum suis.

THESEUS

Silere pergit. - verbere ac vinclis anus
altrixque prodet quidquid haec fari abnuit.

Vincite ferro. verberum vis extrahat
secreta mentis.

885

THESEUS

Söyle: Sırrını gömeceğim şu vefakâr yüreğime.

875

PHAEDRA

Sırrını başkasının söylememesini istiyorsan, önce kendin
söylememelisin.

THESEUS

Ölümüne meydan vermeyeceğim.

PHAEDRA

Ölümü asla saklayamazsın, ölmek isteyen birinden.

THESEUS

Söyle hangi günahın bedeli bu, ölümle ödemen gereken.

PHAEDRA

Hâlâ yaşıyor olmam.

880

THESEUS

Şu gözyaşlarım da mı yakmıyor senin yüreğini?

PHAEDRA

Ölümlerin en iyisidir, sevdiklerinin gözyaşları arasında ölmek.

THESEUS¹⁷³

Sırrını söylememede ısrarlı.—Ama dövülürse, zincirlere
vurulursa
şu yaşlı sütanne, belki bir yararı olur, söylemek istemediği
her neyse söylemeye.

Zincire vurun bu kadını. Kamçı darbesi açığa çıkarır
zihnindeki sırları.

885

¹⁷³ Kendi kendine söylenir.

PHAEDRA

Ipsa iam fabor, mane.

THESEUS

Quidnam ora maesta avertis et lacrimas genis
subito coortas veste praetenta obtegis?

PHAEDRA

Te te, creator caelitum, testem invoco,
et te, coruscum lucis aetheriae iubar,
ex cuius ortu nostra dependet domus: 890
temptata precibus restiti; ferro ac minis
non cessit animus: vim tamen corpus tulit.
labem hanc pudoris eluet noster cruor.

THESEUS

Quis, ede, nostri decoris eversor fuit?

PHAEDRA

Quem rere minime. 895

THESEUS

Quis sit audire expeto.

PHAEDRA

Hic dicet ensis, quem tumultu territus
liquit stuprator civium accursum timens.

THESEUS

Quod facinus, heu me, cerno? quod monstrum intuo?

PHAEDRA

Dur, bırak ben kendim söyleyeceğim!

THESEUS

O kederli yüzünü niçin çeviriyorsun, elbiseni çekip niçin
gizliyorsun,
yanaklarından sel gibi akan yaşları?

PHAEDRA

Sana, sana sesleniyorum, ey gökyüzündeki tanrıların babası,
tanıgım ol,

ve sana, ey göksel ışığın parlak nuru,
doğumunla birlikte bütün soyumun vücut bulduğu sana: 890
yakarlarına maruz kaldım, ama direndim; ruhumu yıldırmadı,
ne kılıcı, ne tehditleri: ama bedenime zulmetti.
Bundan böyle kanım temizler ancak, iffetime sürülen bu lekeyi.

THESEUS

Kim, çabuk söyle, kim benim onurumu ayaklar altına alan?

PHAEDRA

Hiç ummadığın biri. 895

THESEUS

Kindir bu, duymak istiyorum.

PHAEDRA

İşte bu kılıç söylesin sana, korkunca insanların hışmından,
çılgılığından,
bıraktı arkasında o ırz düşmanı.

THESEUS

Ne alçaklık bu gördüğüm, vah bana? Ne canavarlık bu
seyrettiğim?

regale patriis asperum signis ebur
 capulo refulget, gentis Actaeae decus. 900
 sed ipse quonam evasit?

PHAEDRA

Hi trepidum fuga
 videre famuli concitum celeri pede.

THESEUS

Pro sancta Pietas, pro gubernator poli
 et qui secundum fluctibus regnum moves,
 unde ista venit generis infandi lues? 905
 hunc Graia tellus aluit an Taurus Scythes
 Colchusque Phasis? redit ad auctores genus
 stirpemque primam degener sanguis refert.
 est prorsus iste gentis armiferae furor,
 odisse Veneris foedera et castum diu 910
 vulgare populis corpus. o taetrum genus
 nullaque victum lege melioris soli!
 ferae quoque ipsae Veneris evitant nefas,
 generisque leges inscius servat pudor.

Ubi vultus ille et ficta maiestas viri 915
 atque habitus horrens, prisca et antiqua appetens,

Soylu fildişi kılıç bu, zarif nişanelerle işli,
kabzasında ıslıl ıslıl parlamakta, Aegeus soyunun bütün şanı
şerefi.¹⁷⁴ 900

Ama o, o nereye kaçtı?

PHAEDRA

İşte bu köleler gördü onu,
koşarak kaçıp giderken, korku içinde.

THESEUS

Kutsal sadakat adına, göklerin yöneticisi adına¹⁷⁵
ve ikinci krallığı dalgalarıyla sarsan senin adına,¹⁷⁶
nereden bulaştı bize şu iğrenç soyun laneti?¹⁷⁷ 905
Yunan toprağı beslemedi mi bu çocuğı, Scythia'nın
Taurus'u,
Colchis'in Phasis'i? Demek her soy dönüyor sonunda kendi
atasına,¹⁷⁸

adi kan taşıyor çıktığı kaynağın doğasını.

O savaşçı soya özgü bir çılgınlık bu,
meşru Aşk'ı küçümsemek, uzun süre iffetli kalıp
sonra bedenini pazara çıkarmak. Ne iğrenç bir soy böyle, 910
hiç ehlileşmedi, bu uygar ülkenin yasasıyla bile!
Yaban hayvanlar dahi yasak Aşk'tan uzak durur,
üreme yasalarını içsel bir utanç korur.

Nerede o yüz, erkeğı yaraşan heybetin maskesi, 915
o hırpani giyim kuşam, eski tarz yaşamlara duyulan sevgi,

¹⁷⁴ Aegeus: Atina kralı, Theseus'un babası. Burada, Atina'nın bütün kraliyet soyunun onurundan söz edilmektedir. Theseus bu kılıcı tanıyınca, suçlunun oğlu olduğunu sanır.

¹⁷⁵ *Kutsal sadakat adına*: İnsanlığın kutsal duyguları adına.

¹⁷⁶ Denizlerin hâkimi Neptunus'a sesleniliyor.

¹⁷⁷ *şu iğrenç soyun*: Hippolytus'un annesi Antiope'nin Amazon kadını olmasından dolayı, Amazonlar ima ediliyor.

¹⁷⁸ Phasis: Caucasus'tan doğan ve Poti'de Karadeniz'e dökülen nehir.

morumque senium triste et affectus graves?

o vita fallax, abditos sensus geris

animisque pulcram turpibus faciem induis:

pudor impudentem celat, audacem quies,

920

pietas nefandum; vera fallaces probant

simulantque molles dura. silvarum incola

ille efferatus castus intactus rudis,

mihi te reservas? a meo primum toro

et scelere tanto placuit ordiri virum?

925

iam iam superno numini grates ago,

quod icta nostra cecidit Antiope manu,

quod non ad antra Stygia descendens tibi

matrem reliqui.

Profugus ignotas procul

percorre gentes: te licet terra ultimo

930

summota mundo dirimat Oceani plagis

orbemque nostris pedibus obversum colas,

licet in recessu penitus extremo abditus

horrifera celsi regna transieris poli

hiemesque supra positus et canas nives

935

gelidi frementes liqueris Boreae minas

post te furentes, sceleribus poenas dabis.

profugum per omnis pertinax latebras premam:

yaşlıların karakterindeki ciddiyet ve ağırbaşlı mizaç?¹⁷⁹
 Ah ne hilekârsın yaşam, nasıl saklıyorsun gizli hislerini,
 çirkin ruhuna güzel bir yüz giydiriyorsun!
 Utanç utanmazlığı maskeler, sükûnet cüretkârlığı,
 sadakat de iffetsizliği; yalancılar doğruluğu över,
 dayanıklı geçinir iradesizler. Ormanların o vahşi yerlisi,
 o namuslu, o hiç el değmemiş dağlı,
 bana mı saklıyordun kendini? İlk benim yatağında mı
 göstermeye karar verdin erkekliğini, böyle büyük bir günah
 işleyip? 925

Sonsuz övgülerimi yolluyorum artık gökteki ilahlara,
 iyi ki kendi ellerimle vurup devirmişim Antiope'yi,
 Styx mağaralarına inip de,
 anneni sana terk etmemişim.¹⁸⁰

Kaç git uzaklara, son hızla koş
 koş git hiç bilmediğin halklar arasından! Bu dünyanın en
 uzağındaki 930
 en ücra ülke, engin denizlerle ayırsın isterse seni benden,
 yerleş istersen bize taban tabana zıt başka bir dünyaya,¹⁸¹
 istersen en uçtaki dehlizlerine çekilip gizlen
 kuzeydeki dorukların dondurucu krallıklarını aşip da,
 istersen daha ötelere yerleş, kışların ve bembeyaz karların
 ulaşamayacağı yörelere, 935
 arkanda bırak geç git istersen, buz gibi soğuk Boreas
 delicesine esip savururken tehditlerini, işlediğin suçların
 cezanı çekeceksin yine de.
 Bir an bile ayrılmayacağım peşinden, kaçtığın her deliğe
 gireceğim,

179 Theseus, oğlu Hippolytus'un yüzüne yansıyan o sağlam karakterin aslında sahteliğin cilveli bir oyunu olduğunu düşünüyor.

180 Theseus, oğlu Hippolytus'a sonsuzca hakaret ediyor.

181 Hyperborei'in ülkesi ima ediliyor. Kuzey rüzgârının yuvası, kuzey topraklarının sonsuz güneşli ülkesi.

longinqua clausa abstrusa diversa invia
 emetiemur, nullus obstabit locus: 940
 scis unde redeam. tela quo mitti haud queunt,
 huc vota mittam: genitor aequoreus dedit
 ut vota prono terna concipiam deo,
 et invocata munus hoc sanxit Styge.

En perage donum triste, regnator freti! 945
 non cernat ultra lucidum Hippolytus diem
 adeatque manes iuvenis iratos patri.
 fer abominandam nunc opem gnato, parens:
 numquam supremum numinis munus tui
 consumeremus, magna ni premerent mala; 950
 inter profunda Tartara et Ditem horridum
 et imminentes regis inferni minas,
 voto peperci: redde nunc pactam fidem. -
 genitor, moraris? cur adhuc undae silent?
 nunc atra ventis nubila impellentibus 955
 subtexe noctem, sidera et caelum eripe,
 effunde pontum, vulgus aequoreum cie
 fluctusque ab ipso tumidus Oceano voca.

uzak, gözden ırak, saklı gizli, kuytu, geçit vermez yolları
arşınlayacağım, hiçbir yer beni yolumdan edemeyecek: 940
Nereden döndüm, biliyorsun. Mızraklarımın ulaşamadığı
yere,¹⁸²
beddualarımı yollayacağım. Derinlerin tanrısı babam¹⁸³
üç dilek tut dedi, bizzat kendisinin yerine getireceği,
Styx adına yemin etti bir de, verdiği sözü onayladı.¹⁸⁴
Haydi yerine getir bu kara armağanı, enginlerin
hükümdarı!¹⁸⁵ 945
Bir daha hiç göremesin Hippolytus ışıklı günü,
babasının kızdırdığı ruhlarla karşılaşsın gençken henüz.¹⁸⁶
Yardım et oğluna, ey baba, bu korkunç dileğimi yerine getir.
Bana verdiğin nimetin sonuncusu bu,¹⁸⁷
asla boşa harcamazdım, büyük belaların hışmına
uğramasaydım; 950
derin Tartarus ile o korkunç Dis arasında kaldığım zaman,
kıyasıya meydan okurken bile bana, ölümler ülkesinin kralı,
esirgemiştin bu duamı, ama artık yerine getir bana verdiğin
sözü.–
Ey baba, ne duruyorsun? Niçin hâlâ sessiz dalgaların?
Haydi ört geceyi artık, kara bulutlar taşıyan şu rüzgârlarla, 955
yıldızları ve göğü kaldır göz önünden,
bırak akıp boşalsın deniz, sars bütün yaratıklarını derinlerin,
çağır kabaran dalgaları, Oceanus'un ta dibinden.¹⁸⁸

182 *Nereden döndüm, biliyorsun*: Theseus hiç kimsenin gidemeyeceği bir ülkeden, yeraltı ülkesinden bile geri döndüğünü ima ediyor.

183 Neptunus (Poseidon).

184 Styx nehrinin dokunulmazlığı ve tanrıların Styx adına ettiği yeminin dönüşü olamayacağı vurgulanıyor.

185 Neptunus'a yakarıyor.

186 *babasının kızdırdığı ruhlarla*: Theseus'un yeraltından kaçarken kızdırdığı ruhlardan söz ediliyor.

187 Üç dileğin en sonuncusunu.

188 Theseus sahneden ayrılır.

CHORUS TERTIUS

CHORUS

O magna parens, Natura, deum
 tuque igniferi rector Olympi, 960
 qui sparsa cito sidera mundo
 cursusque vagos rapis astrorum
 celerique polos cardine versas,
 cur tanta tibi cura perennes
 agitare vices aetheris alti, 965
 ut nunc canae frigora brumae
 nudent silvas,
 nunc arbustis redeant umbrae,
 nunc aestivi colla leonis
 Cererem magno fervore coquant 970
 viresque suas temperet annus?
 sed cur idem qui tanta regis,
 sub quo vasti pondera mundi
 librata suos ducunt orbes,
 hominum nimium securus abes, 975
 non sollicitus prodesse bonis,
 nocuisse malis?

Res humanas ordine nullo
 Fortuna regit
 sparsitque manu munera caeca
 peiora fovens: 980
 vincit sanctos dira libido,
 fraus sublimi regnat in aula;

3. KORO

KORO

Ey Doğa, tanrıların yüce anası,
 ve sen, Olympos'un yıldırımlar yağdıran kralı,¹⁸⁹ 960
 uçuşan semalar arasına serpilmiş yıldızlara,
 göklerde gezinen cisimlerin yörüngelerine hız veren,
 fırıl fırıl dönen eksenindeki âlemleri çeviren,
 art arda getirmek için yüce göğün yollarını,¹⁹⁰
 niçin bunca çile çekiyorsun, 965
 kâh bembeyaz kış,
 soysun diye ormanları, ayazıyla,
 sonra geri dönsün gölgeleri korulara,¹⁹¹
 kâh yaz Aslan'ının yelesi¹⁹²
 pişirsin diye Ceres'i, kavurucu sıcakıyla,¹⁹³ 970
 ve yıllar hep böyle ayarlasın diye kendine özgü güçlerini?
 Şu koskoca gökyüzünü bütün ağırlığınca
 almışken yönetimin altına,
 kendi yörüngesine oturtup böyle döndürüyorken,
 neden insan yaşamından bunca uzaksın, 975
 neden uğraşmıyorsun iyileri ödüllendireyim,
 kötülerini de cezalandırayım diye?
 İnsanların yaşamlarını
 rastgele yönetiyor Kader,
 dağıtıyor armağanlarını eliyle, körlemesine,
 hep kötülerini gözetiyor, 980
 masumları ise eziyor, rezil bir istekle,
 kraliyet sarayını ele geçirmiş sahtekârlık, hüküm sürüyor;

¹⁸⁹ Iuppiter'e sesleniyor.

¹⁹⁰ Mevsimlerin art arda gelişlerindeki tanrısal düzenden söz ediliyor.

¹⁹¹ *geri dönsün gölgeleri korulara*: ormanların yeniden yeşillenmesi ima ediliyor.

¹⁹² *Aslan'ının*: Leo: Aslan burcu; *yaz Aslan'ının yelesi*: Yazın kavurucu sıcaklığı.

¹⁹³ *Ceres'i*: ekinleri. Dizede, ekinlerin olgunlaşması ima ediliyor.

tradere turpi fasces populus
gaudet, eosdem colit atque odit.

✱ristis virtus

perversa tulit praemia recti: 985

castos sequitur mala paupertas
vitioque potens regnat adulter –
o vane pudor falsumque decus!

Sed quid citato nuntius portat gradu 990
rigatque maestis lugubrem vultum genis?

aşğılık halk ülkesini baltacılara teslim etmiş, keyif çatıyor,¹⁹⁴
onlara hizmet ediyor, bir yandan da nefret ediyor.

Hırçındır erdem

olmadık armağanlar kazanır hep dürüstlükten: 985

masumların başına musallat olur amansız yoksulluk

ırz düşmanı iktidara oturur, rezilce hüküm sürer-

Ah, değersiz utanç, ah sahte onur!

Ama şu haberci, koşar adımlarla neler getiriyor acaba,
gözyaşlarından sırlıklam yanakları, yüzü gözü keder içinde? 990

¹⁹⁴ *baltacılara*: ellerinde iktidar sembolü olarak balta (*fascēs*) taşıyan yüksek memurlar. Bu dizede bilge olmayan halkın her zaman k t  y neticileri başa ge irmesinden doğan adaletsizlikten s z ediliyor.

Actus quartus

Scaena

[Nuntius. Theseus.]

NUNTIUS

O sors acerba et dura, famulatus gravis,
cur me ad nefandi nuntium casus vocas?

THESEUS

Ne metue cladis fortiter fari asperas:
non imparatum pectus aerumnis gero.

NUNTIUS

Vocem dolori lingua luctificam negat.

995

THESEUS

Proloquere, quae sors aggravet quassam domum.

NUNTIUS

Hippolytus, heu me, flebili leto occubat.

THESEUS

Natum parens obisse iam pridem scio:
nunc raptor obiit. mortis effare ordinem.

4. Bölüm

Sahne

[Haberci. Theseus.]

HABERCİ

Ah zalim, amansız kader, ah zorlu esaret,
niçin beni seçersin, bu söze dökülmez haberi vereyim diye?

THESEUS

Korkma, cesurca söyle başımıza gelen felaketi, acı da olsa,
öyle bir yürek var ki bende, hazır her tür kedere.

HABERCİ

Safra kusan sesim çıkmıyor, acıtıyor dilimi.

995

THESEUS

Söyle, hangi kader yüklendi şu sarsılan evime.

HABERCİ

Hippolytus, ah ne yazık, acı şekilde öldü.

THESEUS

Oğlum çoktan öldü, bir baba olarak biliyorum;
şimdi ölen bir ırz düşmanı. Anlat nasıl öldü.

NUNTIUS

Ut profugus urbem liquit infesto gradu	1000
celerem citatis passibus cursum explicans,	
celso sonipedes ocius subigit iugo	
et ora frenis domita substrictis ligat.	
tum multa secum effatus et patrium solum	
abominatus saepe genitorem ciet	1005
acerque habenis lora permissis quatit:	
cum subito vastum tonuit ex alto mare	
crevitque in astra. nullus inspirat salo	
ventus, quieti nulla pars caeli strepit	
placidumque pelagus propria tempestas agit.	1010
non tantus Auster Siculo disturbat freta	
nec tam furens Ionius exsurgit sinus	
regnante Coro, saxa cum fluctu tremunt	
et cana summum spuma Leucaten ferit.	
consurgit ingens pontus in vastum aggerem,	1015
latuere rupes numine Epidauri dei	1022
et scelere petrae nobiles Scironides	1023
et quae duobus terra comprimitur fretis.	1024
nec ista ratibus tanta construitur lues:	1017
terris minatur; fluctus haud cursu levi	
provolutur; nescioquid onerato sinu	

HABERCI

Çaresiz adımlarla kaçıp terk ettikten sonra kentimizi, uçarcasına katetti yolunu, hızla, savaşçı atlarını çabucak vurdu o soylu boyunduruğa, gemlerini geçirdi ağızlarına sımsıkı, dizginledi. Sonra söylendi durdu kendi kendine, ata toprağına sövdü	1000
haykırdı adını babasının defalarca, dizginleri gevşetip kırbacını şaklattı çılgınca: deniz derinlerinden gürledi birden, bütün heybetiyle, kabardıkça kabardı ta yıldızlara. Hiçbir rüzgâr esmedi tuzlu suları bile kıpırdatacak kadar, gökyüzünün hiçbir yanı gürleyip de bozmadı dinginliğini, engin deniz kendi rüzgârıyla salındı hafif hafif.	1005
Ama hiç bu kadar şiddetli bir fırtına dövmemişti Sicilia kıstağını, ¹⁹⁵	1010
Hiç bu kadar delice kabarmamıştı İonia körfezi, Corus'un hükümranlığı altında, kayalar titrediğinde dalgalarla, ¹⁹⁶	
bembeyaz köpükler çarptığında Leucas'ın doruklarına. ¹⁹⁷	
Engin deniz koca bir kütle oldu yükseldi	1015
Epidauruslu tanrının kutsal tepelerini gizledi, ¹⁹⁸	1022
Sciron'un cinayetleriyle ünlenen o kayaları, ¹⁹⁹	1023
etrafı iki kıstakla çevrili o toprakları. ²⁰⁰	1024
Bu, öyle gemileri yutan bir tufan değildi, kıyılarıydı bütün öfkesi: hızla kabardı sular yuvarlana yuvarlana; tuhaf, koca bir dalga getirdiler,	1017

¹⁹⁵ Güney rüzgârı Auster'den söz ediliyor.

¹⁹⁶ Corus: Kuzey/Kuzeybatı rüzgârı.

¹⁹⁷ Leucas: İonia denizinde dağlık bir ada.

¹⁹⁸ Epidaurus'ta tapınağı olan şifa dağıtan tanrı Aesculapius'tan söz ediliyor.

¹⁹⁹ Yunan mitolojisinde *Ayak-Yıkayan* olarak tanınan Sciron, yaşlı bir eşkıya-
dır. Gezginleri ayaklarını yıkamak vaadiyle kandırır ve onlar önünde diz
çöktüğünde bir tekme atıp bir deniz canavarına yem olarak tepelerden
aşağı yollar, ki Theseus onu aynı kaderle baş başa bırakana kadar.

²⁰⁰ Aegina ve Corinth Körfezlerinin arasındaki Isthmus'tan söz edilmektedir.

gravis unda portat. quae novum tellus caput 1020
 ostendet astris? Cyclas exoritur nova?
 haec dum stupentes sequimur, en totum mare 1025
 immugit, omnes undique scopuli adstrepunt,
 tumidumque monstro pelagus in terras ruit. 1016
 summum cacumen rorat expulso sale, 1027
 spumat vomitque vicibus alternis aquas
 qualis per alta vehitur Oceani freta
 fluctum refundens ore physeter capax. 1030
 inhorruit concussus undarum globus
 solvitque sese et litori invenit malum
 maius timore, pontus in terras ruit
 suumque monstrum sequitu.

Os quassat tremor.

quis habitus ille corporis vasti fuit! 1035
 caerulea taurus colla sublimis gerens
 erexit altam fronte viridanti iubam;
 stant hispidae aures, orbibus varius color,
 et quem feri dominator habuisset gregis
 et quem sub undis natus: hinc flammam vomunt 1040
 oculi, hinc relucet caerula insignes nota;
 opima cervix arduos tollit toros
 naresque hiulcis haustibus patulae fremunt;
 musco tenaci pectus ac palear viret,
 longum rubenti spargitur fuco latus; 1045
 tum pone tergus ultima in monstrum coit
 facies et ingens belua immensam trahit

yükleyip sinelerine. Başı yıldızlara ağan 1020
 şu yeni yurt da ne? Yeni bir Cyclades mi doğuyor böyle?²⁰¹
 Hayret içinde sorup dururken biz birbirimize, baktık ki
 koca deniz kükrüyor 1025
 heybetle, çevresini saran kayalar da yankılanıyor beraberce,
 kabaran sular, boşalıyor karalara, doğurduğu canavarıyla
 birlikte.²⁰² 1016
 Tam tepesinden tuzlu sular akıyor püsküre püsküre, 1027
 köpürtüyor dalgaları, kusuyor döndüre döndüre,
 Yuttuğu deryayı ağzından püskürten,
 Ocenanus'un derinlerinde yol alan dev bir balina mı ne! 1030
 Dalgadan küre sallanıyor, titreye titreye,
 salıveriyor birden kendini, öyle bir meydan okuyor ki sahillere,
 bütün korkularını ötesinde; engin deniz saldırıyor ardından
 karalara,
 yarattığı canavarının peşi sıra.

Korkudan titriyor dudaklarım.

O koca gövdenin şekli nasıl bir şey öyle! 1035
Masmavi boynuyla yükselen bir boğa,
yeşil alnındaki soylu yelesini kaldırıyor yücelere.
Kıllı kulaklarını dikeyliyor dimdik, gözleri ise binbir renk,
ancak vahşi bir sürü sahip olabilir onun gibi bir efendiye,
dalgalarda derininde doğmuş olan onun gibi bir canavara:
Kâh ateş kusuyor 1040

gözleri, kâh masmavi ışıltılar saçıyor, büyüleyici.
Boynu sımsıkı, kalın kaslarıyla ağıyor göğe,
Derin derin soluk alırken genişliyor burun delikleri, kükrüyor.
Yapışmış yosunlar göğsüne, gerdanına yemyeşil,
kızıl yosun sarmış sarkık böğürlerini; 1045
gövdesinin en arkası tuhaf bir kuyruk olmuş,
koskoca pullu uzantısını sürüyen

201 Cyclades: Ege Denizi'nin güneyinde, Delos'un çevresini saran takımadalar.

202 *canavarryla*: yeni adasıyla.

- squamosa partem. talis extremo mari
 pistrix citatas sorbet aut frangit rates.
 Tremuere terrae, fugit attonitum pecus 1050
 passim per agros, nec suos pastor sequi
 meminit iuencos; omnis e saltu fera
 diffugit, omnis frigido exsanguis metu
 venator horret. solus immunis metu
 Hippolytus artis continet frenis equos 1055
 pavidosque notae vocis hortatu ciet.
 Est alta ad Argos collibus ruptis via,
 vicina tangens spatia suppositi maris;
 hic se illa moles acuit atque iras parat.
 ut cepit animos seque praetemptans satis
 prolusit irae, praepeti cursu evolat,
 summam citato vix gradu tangens humum,
 et torva currus ante trepidantis stetit.
 contra feroci gnatus insurgens minax
 vultu nec ora mutat et magnum intonat:
 «haud frangit animum vanus hic terror meum:
 nam mihi paternus vincere est tauros labor.»
- Inobsequentes protinus frenis equi
 rapuere cursum iamque derrantes via,
 quacumque rabidos pavidus evexit furor, 1070
 hac ire pergunt seque per scopulos agunt.
 at ille, qualis turbido rector mari

dev bir yaratık işte. Ta uzaklardaki denizlerin
 yaratıkları da böyle olmalı, yutan ya da parçalayan, seyir
 halindeki gemileri.

Toprak sarsıldı, dört bir yana kaçıştı tarlalardan sürüler,
 deli gibi, 1050

çobanlar bir an için düvelerinin peşinden gitmeyi
 unutuverdi; ormanları terk edip kaçtı bütün vahşi hayvanlar,
 kanları çekildi, korkudan buz kesti bütün avcılar. Bir tek
 Hippolytus'tu korkmayan,
 atlarının dizginlerini sımsıkı geçirdi eline, 1055

korkularını giderdi, o aşına oldukları sesiyle, aşka getirdi.²⁰³
 Argos'a giden uçurumlu bir yol vardı, yarık tepeler boyunca
 uzanan,
 aşağısındaki uçsuz bucaksız denize değiyordu bir yanı;
 İşte o devasa yaratık burada biledi öfkesini, kudurdukça
 kudurdu.

Cesaretle dolduğunu hissedince de yüreğinin, kendisini sınavı 1060
 öfke alıştırmaları yapınca yeterince, öne fırlayıp bodoslama uçtu,
 öyle hızlıydı ki adımları, neredeyse hiç değmiyordu toprağın
 üstüne,

tir tir titreyen atların önünde durdu birden, bütün zalimliğiyle.
 İşte o vahşinin karşısına dikildi şu senin oğlun, meydan
 okurcasına,

bakışları hiç değişmedi yüzünde ve haykırdı gürlercesine: 1065
 “ruhumu yıldıramaz yarattığın bu nafile korku,
 ne de olsa, boğaların hakkından gelmek babamdan miras
 bana.”

Ama birden başkaldırdı atlar dizginlere,
 arabayı kaptıkları gibi yoldan saptılar,
 deliye döndüler, sürüklediler öylece 1070
 vahşi korkunun götürdüğü yere, uçurumların oraya yöneldiler.
 Ama o, fırtınalı denizde gemisine hâkim olan

²⁰³ *aşka getirdi*: dehledi.

- ratem retentat, ne det obliquum latus,
 et arte fluctum fallit, haud aliter citos
 currus gubernat: ora nunc pressis trahit 1075
 constricta frenis, terga nunc torto frequens
 verberare coercet. sequitur adsiduus comes,
 nunc aequa carpens spatia, nunc contra obuius
 oberrat, omni parte terrorem movens.
 non licuit ultra fugere: nam toto obuius 1080
 incurrit ore corniger ponti horridus.
 tum vero pavida sonipedes mente exciti
 imperia solvunt seque luctantur iugo
 eripere rectique in pedes iactant onus.
- Praeceptus in ora fusus implicuit cadens 1085
 laqueo tenaci corpus et quanto magis
 pugnat, sequaces hoc magis nodos ligat.
 sensere pecudes facinus - et curru levi,
 dominante nullo, qua timor iussit ruunt.
 talis per auras non suum agnoscens onus 1090
 Solique falso creditum indignans diem
 Phaethonta currus devium excussit polo.
 Late cruentat arva et inlisum caput
 scopulis resultat; auferunt dum comas,
 et ora durus pulcra populatur lapis 1095
 peritque multo vulnere infelix decor.

bir kaptan gibi, bordası ters dönmesin,
 ustalığına dalgalar oyun etmesin diye,
 dolu dizgin giden arabasına hâkim olmaya çalıştı: kâh
 ağızlarındaki gemleri sıkıp çekti iyice, 1075
 kâh dizginledi sırtlarında şaklatıp büklüm büklüm kırbacı
 biteviye.
 Ama takılmıştı rakibi bir kez peşine, kâh yanlarında
 koşuyordu,²⁰⁴
 kâh dönüp dolanıp karşısına dikiliyordu, dehşet salıyordu
 dört bir yandan.
 Daha öteye kaçamadı: bütün yollardan karşısına çıkmıştı çünkü, 1080
 o korkunç, o boynuzlu deniz yaratığı.
 Tam o an korkudan galeyana gelen atlar
 kurtuldular boyunduruklarından, yularlarından çıkmaya
 çalıştılar
 deli gibi, şahlanıp attılar yüklerini ayaklarının altına.
 Savrulup da tam düşerken baş aşağı, gövdesi takıldı 1085
 o dolaşık halata, kurtarmaya çalıştıkça kendisini,
 dolandıkça dolandı sımsıkı düğümlere.
 Atlar anladılar yaptıklarını, hafifleşmişti arabaları
 sürücüleri artık yoktu, fırladılar bu kez korkunun
 buyurduğu yere;
 hani rüzgârlar arasından geçip giderken,
 sırtındaki binicinin yabancı olduğunu sezmişti de, 1090
 sahte Güneş'e emanet edildi diye gün ışığına kızmış
 nasıl savrulmuştu, yoldan çıkıp Phaëthon'un arabası, işte öyle.²⁰⁵
 Kandan al kızıla boyandı her yanı kırların, başı çarptı kayalara
 sıçraya sıçraya; çalılar yoldu saçlarını,
 harap etti güzelim yüzünü sert taşlar, 1095
 yara bere içinde viraneye döndü o bahtsız endamı.

²⁰⁴ *rakibi*: söz konusu yaratık.

²⁰⁵ Helios ile Clymene'nin oğlu. Güneş tanrısı babasından izin alır ve onun arabasını sürmeye kalkar, ama deneyimsiz olduğundan atları denetleyemez ve Iuppiter'in yıldırımıyla çarpılır.

moribunda celeres membra pervolvunt rotae;
 tandemque raptum truncus ambusta sude
 medium per inguen stipite ingesto tenet;
 paulumque domino currus affixo stetit, 1100
 haesere biiuges vulnere - et pariter moram
 dominumque rumpunt. inde semianimem secant
 virgulta, acutis asperi vepres rubis
 omnisque ruscus corporis partem tulit.

Errant per agros funebris famuli manus, 1105
 [per illa qua distractus Hippolytus loca
 longum cruenta tramitem signat nota]
 maestaeque domini membra vestigant canes.
 necdum dolentum sedulus potuit labor
 explere corpus - hocine est formae decus? 1110
 qui modo paterni clarus imperii comes
 et certus heres siderum fulsit modo,
 passim ad supremos ille colligitur rogos
 et funeri confertur.

THESEUS

O nimium potens
 quanto parentes sanguinis vinclo tenes 1115
 Natura! quam te colimus inviti quoque!
 occidere volui noxium, amissum fleo.

Uçup giden tekerlekler döndürdü de döndürdü kolunu
 bacağını, öldüre öldüre,
 sonunda, paldır güldür giderken, yarı yanmış ve kazık gibi
 kalmış bir ağaç,
 tutuverdi onu sivri gövdesiyle, tam kasığının ortasından;
 araba bir süre durdu öyle, kazığa çakılmış efendisiyle
 birlikte, 1100
 kalakaldı atlar da aldıkları yarayla— birden çözüldüler sonra,
 efendilerini de çözdüler aynı anda. Çalılar yırtıyordu artık
 seyiren etlerini, kaba dikenli sert fundalıklar,
 bedeninden bir parça koparıyordu yoluna çıkan her ağaç
 gövdesi.

Kırlarda köşe bucak aramaya başladı hizmetkârları,
 köleleri, keder içinde, 1105

[Hippolytus'un sürüklendiği yerleri,
 kanıyla iz bıraktığı o upuzun patikaları]
 izini sürdü köpekleri efendilerinin kolunu bacağının, yas
 içinde.

Ama ne kadar çalışsa çabalasa da bu acılı kalabalık,
 bir araya getiremedi bedenini. O muhteşem güzelliğinin
 sonu bu mu?

Babasının krallığının o parlak yoldaşı,
 o yıldızlar gibi ışık saçan yasal mirasçısı,
 oradan buradan toplanıyor parça parça, odun yığınının
 üstüne konacak şekilde,
 bir araya getiriliyor cenaze töreni yapılsın diye.

THESEUS

Ah Doğa! Ne büyük gücün var,
 ne büyük bir kan bağıyla bağlamışsın anaları babaları! 1115
 İstemedен de olsa, nasıl büyük bir saygı duyuyoruz sana!
 Kendim öldürmek istemiştим onu suçlu diye, ama şimdi
 ağlıyorum ölümüne.

NUNTIUS

Haud flere honeste quisque quod voluit potest.

THESEUS

Equidem malorum maximum hunc cumulum reor,
si abominanda casus optanda efficit.

1120

NUNTIUS

Et si odia servas, cur madent fletu genae?

THESEUS

Quod interemi, non quod amisi, fleo.

CHORUS QUARTUS

CHORUS

Quanti casus, heu, magna rotant!

minor in parvis Fortuna furit

leviusque ferit leviora deus;

1125

servat placidos obscura quies

praebetque senes casa securos.

Admota aetheriis culmina sedibus

Euros excipiunt, excipiunt Notos,

insani Boreae minas

1130

imbriferumque Corum.

Raros patitur fulminis ictus

umida vallis;

HABERCİ

Arzulanan bir şeye yas tutmak, onurlu olamaz.

THESEUS

Kader öğrendiğimiz şeyleri istemeye mahkûm etmişse bizi,
itiraf ediyorum, bu benim için acıların zirvesi.

1120

HABERCİ

Nefretlerine köleysen, niçin hâlâ gözyaşlarınla sırılsıklam
yanakların?

THESEUS

Oğlumu kaybettiğime değil, katlettiğime ağlıyorum.²⁰⁶

4. KORO

KORO

Ne felaketler pahasına döner şu kaderin tekeri!

Düşkünlere pek kızmaz Kader tanrıçası,
tanrı daha müşfik, pek hafif şeyler yollar yukardan;
mütevazı bir ev huzur sağlar inzivada yaşayanlara,
güvence sunar yaşlandıklarında da.

1125

İşıltılı göklere yükselen dağların dorukları ise
doğudan esen rüzgârlara da açıktır, güneyden de,²⁰⁷

açıktır çılgın Boreas'ın tehditlerine,²⁰⁸

1130

Corus'un yağmurlu fırtınalarına.²⁰⁹

Nadir hisseder yıldırımın darbesini

puslu yeşil vadiler;²¹⁰

²⁰⁶ Theseus'un oğluna karşı duygularının değiştiği ve artık büyük acısıyla başbaşa kaldığı gözlemlenir.

²⁰⁷ *doğudan esen*: Eurus: Doğu/ Güneydoğu rüzgârı; *güneyden esen*: Notus (Auster): Sis, yağmur ya da rutubetli sıcak hava getiren Güney rüzgârı.

²⁰⁸ Boreas: Thracia'da yaşadığına inanılan, güçlü esintilere sahip Kuzey rüzgân.

²⁰⁹ Corus: Kuzeybatı rüzgârı.

²¹⁰ *puslu vadiler*: dağların doruklarından çok uzaklarda, derinlerde uzanan yeşil vadiler.

- tremuit telo Iovis altisoni
 Caucasus ingens
 Phrygiumque nemus matris Cybeles. 1135
 metuens caelo Iuppiter alto
 vicina petit.
 non capit umquam magnos motus
 humilis tecti plebeia domus ;
 circa regna tonat 1140
- Volat ambiguus mobilis alis
 hora, nec ulli
 praestat velox Fortuna fidem:
 hic qui clari sidera mundi
 nitidumque diem <tandem repetit> 1145
 morte relictā
 luget maestos tristis reditus
 ipsoque magis flebile Averno
 sedis patriae videt hospitium.
- Pallas Actaeae veneranda genti,
 quod tuus caelum superosque Theseus 1150
 spectat et fugit Stygias paludes,
 casta nil debes patruo rapaci:
 constat inferno numerus tyranno.
 Quae vox ab altis flebilis tectis sonat
 strictoque vecors Phaedra quid ferro parat? 1155

- Oysa Gürleyen Iuppiter'in mızrağıyla tır tır titrer,²¹¹
 koca Caucasus,
 Cybele Ana'nın Phrygia koruları. 1135
 Iuppiter kıskanır yüce gökleri,
 yaklaşıp hışımla saldırır.²¹²
 Bu yüce kargaşaları asla hissetmez,
 sıradan insanın mütevazı damı;
 ama gümbür gümbür gürler kral saraylarının etrafı. 1140
- Uçarcasına geçip gider zaman, hercai kanatlarıyla,
 tezcanlı Kader hiç kimseye göstermez sadakat.
 Bak şu kralımıza, ışıltılı göklerin yıldızlarını
 parlak gün ışığını <gördü en sonunda> 1145
 ve ardında bıraktı ölümü,²¹³
 ama kederli dönüşüne yâs tutuyor şimdi, hüznü,
 atasının sarayında gördüğü o karşılama,
 kasvetli Avernus'tan bile acı çünkü.
- Ah Pallas, Akha soyunun tapındığı,
 sevgili Theseus'un seyretti madem gökleri, gökteki tanrıları 1150
 ve Styx bataklıklarına kaçtı yeniden,
 artık bir borcun yok o aç gözlü amcana, ey iffetli tanrıça:²¹⁴
 zorba kralın ülkesindeki ölümlerin sayısı hâlâ aynı.²¹⁵
 Bu kederli sesler de ne, yüce sarayımızdan gelen
 Phaedra, kendinden geçmiş halde, ne yapmakta şu yalın
 kılıcıyla? 1155

²¹¹ *mızrağıyla*: şimşegiyle.

²¹² *yaklaşıp*: Gökyüzüne ağan dağ doruklarına.

²¹³ Theseus'un yeraltının kasvetli doğasını bırakıp yeryüzüne erişmesinden söz ediliyor.

²¹⁴ *aç gözlü amcana*: Dis'e, yani yeraltının kralına.

²¹⁵ Theseus'un yeryüzüne çıkıp kurtulmasının bedeli, Hippolytus'un kurban edilmesiyle ödenmiştir.

Actus quintus

Scaena

[Theseus cum satellitibus. Phaedra. Chorus.]

THESEUS

Quis te dolore percitam instigat furor?
quid ensis iste quidve vociferatio
planctusque supra corpus invisum volunt?

PHAEDRA

Me me, profundi saeve dominator freti,
invade et in me monstra caerulei maris 1160
emitte, quidquid intimo Tethys sinu
extrema gestat, quidquid Oceanus vagis
complexus undis ultimo fluctu tegit.
O dure Theseu semper, o numquam tuis
tuto reverse: gnatus et genitor nece 1165

5. Bölüm²¹⁶

Sahne

[Theseus hizmetkârlarıyla birlikte. Phaedra. Koro.]

THESEUS

Nasıl bir deliliktir bu dürtüklüyor seni, acından çılgına
dönmüşsün?
şu kılıç da neyin nesi, neyin nesi bu haykırışlar,
nefret ettiğin şu bedene kapanıp neyin nesi şu feryat figan
ağlamalar?²¹⁷

PHAEDRA

Bana, bana kus öfkeni ey derin denizlerin vahşi efendisi,
koyu mavi suların yaratıklarını sal benim üzerime, 1160
ücralardaki Tethys'in ıssız kucagında beslediği ne varsa,²¹⁸
ne varsa Oceanus'un yaban dalgalarına sarıp
en uzak akıntılara sakladığı.
Ah ne uğursuz bir talihin var Theseus, ah, asla kavuşamadın
sevdiklerine gönül huzuruyla! Oğlun ve baban canlarıyla
ödediler²¹⁹ 1165

²¹⁶ Phaedra kılıcını çekerek içeri girer.

²¹⁷ *şu bedene*: Hippolytus'un bedenine.

²¹⁸ Tethys: Oceanus'un karısı.

²¹⁹ *baban*: Theseus'un babası Aegeus, Theseus'un Creta'dan dönüşünü beklerken, kıyıya yaklaşan gemilerinin kara yelkenlerini görünce oğlunun öldüğünü sanıp yeise kapıldı ve kendi canına kıydı.

reditus tuos luere; pervertis domum
 amore semper coniugum aut odio nocens.

Hippolyte, tales intuoꝝ vultus tuos
 talesque feci? membra quis saevus Sinis
 aut quis Procrustes sparsit aut quis Cresius, 1170
 Daedalea vasto claustra mugitu replens,
 taurus biformis ore cornigero ferox
 divulsit? heu me, quo tuus fugit decor
 oculique nostrum sidus? exanimis iaces?
 ades parumper verbaque exaudi mea-- 1175
 nil turpe loquimur: hac manu poenas tibi
 solvam et nefando pectori ferrum inseram,
 animaque Phaedram pariter ac scelere exuam--
 et te per undas perque Tartareos lacus,
 per Styga, per amnes igneos amens sequar. 1180
 placemus umbras: capitis exuvias cape
 laceraeque frontis accipe abscisam comam.
 non licuit animos iungere, at certe licet
 iunxisse fata.

Morere, si casta es, viro;

eve dönüşünün bedelini; sen yıktın evini
sevsen de karını, nefret etsen de, hep sen yıkıcı oldun.²²⁰

Ah Hippolytus, böyle mi görecektim senin yüzünü,
bunu ben mi yaptım? Hangi Sinis dağıttı uzuvlarını böyle,
haince,²²¹

hangi Procrustes, ya da hangi Cretalı bu,²²² 1170

hangi yaratık, böğürtüleriyle Daedalus'un zindanını
doldurarak

suratındaki boynuzlarıyla parçaladı seni böyle?

Vah bana, nereye gitti o güzel bedenin,

gözlerin, o benim yıldızlarım? Cansız mı yatacaktın öyle?

Biraz da olsa dön gel, dinle sözlerimi– 1175

utanacağın bir şey söylemeyeceğim. Şu elimle ödeyeceğim
kefarecini

ve hain göğsüme saplayacağım şu kılıcımı,

aynı anda kurtaracağım Phaedra'yı yaşamından ve günahından–

akıntılara kapılmış giderken sen, geçerken Tartarus'un
göllerinden,

Styx sularından, ateş soluyan derelerden, peşinden

geleceğim, aşkından delirmişçesine. 1180

Bırak ölülerin ruhlarını yatıştırayım: al başımdan şu örtüyü,

kabul et şu saçlarımı, kopardım tutam tutam kanayan alnımdan.

Ruhlarımız birleşmezdi, ama yazgılarımız birleşecek

inan ki.

Öl, iffetliysen, yiğidin uğruna;²²³

²²⁰ *sevsen de karını, nefret etsen de*: Theseus'un karısı Antiope'yi sevmesi ve sonradan öldürmesi ima ediliyor.

Sinis (ya da Siris): Theseus tarafından öldürülen efsanevi dev. Kurbanlarını yere doğru eğilmiş iki çam ağacının arasına bağlar, sonra birden ağaçları göğe salardı. Aralarına bağlananlar da ikiye ayrılırdı. Bu işkence yöntemi yüzünden, *Çam Eğici* anlamına gelen *Pityocampites* lakabıyla anılırdı.

²²² Procrustes: Attica'da efsanevi bir eşkıya. Kurbanlarını demirden bir yatağa bağlar ve bacaklarını yatağın boyuna göre keser ya da uzatırdı; Cretalı boğa: Minotaurus.

²²³ Kendine hırp eder.

si incesta, amoris. coniugis thalamos petam 1185
 tanto impiatos facinore? hoc derat nefas,
 ut vindicato sancta fruereris toro.

o mors amoris una sedamen mali,
 o mors pudoris maximum laesi decus,
 confugimus ad te: pande placatos sinus. 1190

Audite, Athenae, tuque, funesta pater
 peior noverca: falsa memoravi et nefas,
 quod ipsa demens pectore insano hauseram,
 mentita finxi. vana punisti pater,
 iuvenisque castus crimine incesto iacet, 1195
 pudicus, insons - recipe iam mores tuos.

mucrone pectus impium iusto patet
 cruorque sancto solvit inferias viro.

Quid facere rapto debeas gnato parens,
 disce a noverca: condere Acherontis plagis. 1200

THESEUS

Pallidi fauces Averni vosque, Taenarii specus,
 unda miseris grata Lethes vosque, torpentes lacus,
 impium rapite atque mersum premitte perpetuis malis.
 nunc adeste, saeva ponti monstra, nunc vasti maris,
 ultimo quodcumque Proteus aequorum abscondit sinu, 1205

iffetsizsen, aşkın uğruna. Kocamın yatağını paylaşır mıyım artık 1185
 böyle rezil bir suçla lekelenmişken? Büyük bir kepazelik
 olurdu bu,
 masummuş gibi, düğün yatağının keyfini çıkarman,
 aklanmışçasına.

Ah ölüm, günahkâr bir aşkın tek tesellisi,
 ah ölüm, lekelenmiş bir utancın tek onuru,
 sana geliyorum: aç ardına kadar şefkatli kollarını. 1190

Dinleyin, ey Atinalılar, sen de, ey baba,²²⁴
 daha kötüsün bir üvey anadan: yalandı anlattıklarım ve günah,
 zalim yüreğime işlediğim suç, bir deli gibi,
 yalanlara buladım. Baba olarak boşuna cezalandırdın,
 iffetsiz bir suç yüzünden, iffetli bir genç yatıyor orada, 1195
 lekesiz, günahsız– kavuş artık eski onuruna.²²⁵
 Şerefsiz yüreğim açılıyor işte hak ettiği kılıçla,
 cenaze sunuları olup akıyor kanım, o kutsal adama.

Oğlun senden alındı artık, ey baba, yapman gerekeni
 öğren²²⁶
 bir üvey anadan: git yerleş Acheron diyarlarına. 1200

THESEUS

Ey solgun Avernus'un çeneleri, Taenerus'un mağaraları,
 kederlileri yatıştıran Lethe'nin suları ve siz, ey durgun göller,
 alın götürün bu zalim ruhumu derinlere, sonsuz ıstıraplar
 yükleyin üzerime.

Gelin yaklaşın artık, ey enginlerin vahşi yaratıkları, gelin
 artık yüce denizlerin canavarları,
 açık denizlerin en derin körfezinde sakladığı ne varsa

Proteus'un,²²⁷ 1205

²²⁴ *ey baba*: Hippolytus'un babası olarak Theseus'a seslenir.

²²⁵ Hippolytus'a seslenir.

²²⁶ Theseus'a seslenir.

²²⁷ Proteus: Yaşlı bir deniz tanrısı; istediğinde türlü biçimlere girebilme özelliği vardır. Bkz. Homeros, *Odysseia*, 4. 351, vd.

meque ovanem scelere tanto rapite in altos gurgites.
 Tuque semper, genitor, irae facilis assensor meae:
 morte facili dignus haud sum qui nova natum nece
 segregem sparsi per agros quique, dum falsum nefas
 exsequor vindex severus, incidi in verum scelus. 1210
 sidera et manes et undas scelere complevi meo:
 amplius sors nulla restat; regna me norunt tria.

In hoc redimus? patuit ad caelum via,
 bina ut viderem funera et geminam necem,
 caelebs et orbus funebres una face 1215
 ut concremarem prolis ac thalami rogos?
 donator atrae lucis, Alcide, tuum
 Diti remitte munus; ereptos mihi
 restitue manes. - impius frustra invoco
 mortem relictam: crudus et leti artifex, 1220
 exitia machinatus insolita effera,
 nunc tibimet ipse iusta supplicia irroga.
 pinus coacto vertice attingens humum
 caelo remissum findat in geminas trabes,
 mittarve praeceps saxa per Scironia? 1225

alın götürün derin girdaplarınıza, bu kadar büyük bir
 günahın zafer sarhoşluğunu yaşayan beni.
 Ve sen, ey babam, sen ki öfkeli dualarıma kulak verdin her
 zaman, uysalca,
 hak etmiyorum kolay bir ölümü, değil mi ki sebep oldum
 oğlumun vahim ölümüne,
 parça parça dağıttım bedenini kendim kirlere, yalan bir
 günahın peşine düşmüşken,
 gözü dönmüş bir intikamcı gibi, hakiki bir suça kendim battım. 1210
 Yıldızlar, ölümler diyarı, denizler bu günahımla doldu taşı:
 bana ayrılan tek yer kalmadı: bütün bildiğim işte bu üç
 diyarın kendisi.²²⁸

Bunun için mi geri döndüm ben? Göğe yükselen yol,
 iki ölüm göreyim diye mi açıldı, iki katliam;
 eşimden olayım, oğlumdan da, tek meşaleyle yakayım diye mi 1215
 cenaze odunlarını, hem oğlumun, hem de eşimin?
 Karanlığı ışıkla donatan, ey Alcides, al şu armağanını²²⁹
 götür gerisin geri Dis'e; geri ver beni
 çaldığın gibi lanetli gölgelere– Ah, tanrı tanımaz, boşuna
 yakarıyorum,²³⁰
 terk ettiğim ölüme. Kanlı katil, ölüm erbabı, 1220
 birbirinden tuhaf, korkunç yıkımlar icat ettin hep,
 yükle şimdi de kendi üstüne hak ettiğin cezaları.
 Bir çam ağacı, toprağa degecek kadar eğilmiş kökünden,
 göğe salıverilince, iki gövdesi arasında böler mi beni ikiye,²³¹
 ya da paldır kültür atsam mı kendimi Sciron'un
 kayalıklarından?²³² 1225

²²⁸ Iuppiter, Dis ve Neptunus'un hâkimi olduğu üç diyar söz konusu ediliyor.

²²⁹ Kendisini yeraltı ülkesinden, yeryüzüne taşıyan Hercules'e seslenir.

²³⁰ *tanrı tanımaz*: Theseus'un, kendisini bu şekilde ifade etmesi, oğlunun ve babasının katili olarak tanrılara karşı gelmiş olmasındandır.

²³¹ Bkz. dipnot 221.

²³² Bkz. dipnot 199.

graviora vidi, quae pati clausos iubet
 Phlegethon nocentes igneo cingens vado.
 quae poena memet maneat et sedes, scio:
 umbrae nocentes, cedit et cervicibus
 his, his repositum degravet fessas manus 1230
 saxum, seni perennis Aeolio labor;
 me ludat amnis ora vicina alluens;
 vultur relicto transvolet Tityo ferus
 meumque poenae semper accrescat iecur;
 et tu mei requiesce Pirithoi pater: 1235
 haec incitatis membra turbinibus ferat
 nusquam resistens orbe revoluta rota.
 Dehisce tellus, recipe me dirum chaos,

Daha ağır cezalar da gördüm, çekmesini buyurduğu türden
 Phlegethon'un,
 ateşten dereleriyle çevreleyip suçlu ruhları, hapsedip de.
 hangi ceza kaldı bana, hangi yer, biliyorum.
 Ey suçlu gölgeler, yana çekilin, yeniden konsun şu kaya
 boynuma,
 benim boynuma, yüklenip kaldırsın yorgun ellerim, 1230
 Aeolus'un yaşlı oğlunun bitmez tükenmez işini;²³³
 eğlensin benimle, dudaklarıma tam değerken akıp giden şu
 dere;²³⁴
 bıraksın Tityus'u, uçup gelsin bana şu vahşi akbaba,²³⁵
 benim ciğerim büyüyüp dursun, işkencem olsun.
 Ve sen, sevgili Pirithous'umun babası, sen dinlen;²³⁶ 1235
 bu kolları bacakları taşısın fırıl fırıl dönen çemberinde,
 hiç durmadan deveran eden o yuvarlak tekerlek.
 Esne yarıl, ey toprak, al beni derinlerine uğursuz boşluk,²³⁷

²³³ Aeolus: Rüzgârların tanrısı. *Aeolus'un yaşlı oğlunun*: Corinthus'un zalim kralı Sisyphus; *bitmez tükenmez işini*: Sisyphus'un işlediği suçlar yüzünden, yeraltı dünyasında sürekli olarak tepeye çıkarmak zorunda olduğu kayadan söz edilmektedir.

²³⁴ Tantalus'un mahkûm olduğu işkenceden söz edilmektedir: İşlediği suçların cezasını yeraltının bütün acımasızlığıyla çeken Sipylos kralı Tantalus, Hades'te sonsuz bir susuzluğa ve sonsuz bir açlığa mahkûm edildi. Suyun içinde olduğu halde, eğildiğinde sular çekildiği için su içmemekten, başının üstündeki meyve ağaçlarına hamle yaptığında dalların yukarıya kalkmasıyla hiçbir şey yiyememekten perişan hale geldi.

²³⁵ Tityus: Tityus, Artemis ve Apollo'nun anneleri Leto'yu kaçıncı, Hades'te zincirlere vurularak hiç bitmeyen bir işkenceye mahkûm edilmiştir; iki akbaba sürekli ciğerini yemektedir.

²³⁶ *sevgili Pirithous'umun babası*: Ixion: Thessalia kralı Ixion, eşi Dia'nın babası Deioneus'a değerli bir armağan vereceğine söz vermişti. Ama sözünü yerine getirmedi. Bunun üzerine Deioneus Ixion'un atlarını çaldı. Büyük öfkeye kapılan Ixion, kinini gizlemeyi başarıp kayınpederini Larissa'da düzenlenen bir şölene davet etti. Kendisine hazırlanan tuzaktan habersiz Deioneus davete katılınca da onu kor kömürlerin ve odunların içine itti. Ailesinden birini öldürdüğü için, ceza olarak yeraltında sürekli dönen bir tekerleğe bağlandı ve sonsuz bir işkenceye mahkûm edildi.

²³⁷ *boşluk*: chaos.

recipe, haec ad umbras iustior nobis via est:
 gnatum sequor - ne metue qui manes regis: 1240
 casti venimus; recipe me aeterna domo
 non exiturum. - non movent divos preces;
 at, si rogarem scelera, quam proni forent!

CHORUS

Theseu, querelis tempus aeternum manet:
 nunc iusta nato solve et absconde ocus 1245
 dispersa foede membra laniatu effero.

THESEUS

Huc, huc, reliquias vehite cari corporis
 pondusque et artus temere congestos date.
 Hippolytus hic est? crimen agnosco meum:
 ego te peremi; neu nocens tantum semel 1250
 solusve fierem, facinus ausurus parens
 patrem advocavi. munere en patrio fruor.
 o triste fractis orbitas annis malum!
 complectere artus, quodque de nato est super,
 miserande, maesto pectore incumbens, fove. 1255

Disiecta, genitor, membra laceri corporis
 in ordinem dispone et errantes loco
 restitue partes: fortis hic dextrae locus,
 hic laeva frenis docta moderandis manus
 ponenda: laevi lateris agnosco notas. 1260
 quam magna lacrimis pars adhuc nostris abest!
 durate trepidae lugubri officio manus,
 fletusque largos sistite, arentes genae,

al beni, dosdoğru gölgelere uzanıyor bu kez yolum:
 ardından gittiğim benim oğlum. Korkma, ölülerin kralı: 1240
 saf niyetle geldim. Al götür beni ebedi evime,
 bir daha hiç bırakmamak üzere. ---yakarılarıma kulak
 vermiyor tanrılar;
 ama, cinayetler isteyecek olsam, nasıl da hevesle hemen
 yanımda olurlar!

KORO

Yakınmaların için sonsuzca zamanın var, Theseus:
 şimdi yerine getir hak ettiği töreni oğluna, göm bir an önce 1245
 adice oraya buraya saçılan, vahşice parçalanmış uzuvlarını.

THESEUS

Buraya, buraya getirin o aziz bedenden kalanları,
 verin, rastgele biraraya konan şu kemik yığınının.
 Hippolytus mu bu? İşlediğim suçu tanırım:
 seni katleden benim. Sadece bir kez ve bir başıma 1250
 günah işlemeyeyim diye, iğrençliğe cüret eden bir baba olarak,
 babamı çağırdım yardımına. Babamın armağanı beni
 nasıl da keyiflendirdi, bak!
 Ah, ne acı bir bela oğuldan olmak, şu kırık dökük ömrümde!
 Sarıl kemiklerine, oğul namına ne kaldıysa
 ah acınacak adam, yasla yaslı göğsüne, diz çök de. 1255
 Parça parça olan bedenim, ey baba, şu bölük pörçük
 uzuvlarını

koy sırasına, başı boş dolanan parçalarını
 yerleştir yerli yerine. Burası o güçlü sağ elinin yeri olmalı,
 burası da sol elinin dizginleri tutmada
 ustalık kazanmış: sol tarafındaki işaretleri çok iyi tanıyorum. 1260
 Ne çok parçası kayıp hâlâ, henüz gözyaşlarımdan nasibini
 almamış!

Metin olun, ey titreyen eller, bu kahredici görev için,
 ey yanaklar, kurutun sel gibi akıttığınız yaşları, durun,

dum membra nato genitor adnumerat suo corpusque fingit. hoc quid est forma carens et turpe, multo vulnere abruptum undique? quae pars tui sit dubito; sed pars est tui: hic, hic repone, non suo, at vacuo loco. haecne illa facies igne sidereo nitens, animosa flectens lumina? huc cecidit decor?	1265 1270
o dira fata, numinum o saevus favor! sic ad parentem natus ex voto redit? En haec suprema dona genitoris cape, saepe efferendus; interim haec ignes ferant.	
Patefacite acerbam caede funesta domum; Mopsopia claris tota lamentis sonet. vos apparate regii flammam rogi; at vos per agros corporis partes vagas inquire. - istam terra defossam premat, gravisque tellus impio capiti incubet.	1275 1280

bir baba oğlunun parçalarını sayarken,
 bir beden uydurmaya çalışırken.²³⁸ Bu da ne böyle, 1265
 güzellikten yoksun, biçimsiz, her yanı kopmuş, yara bere
 içinde?
 emin değilim, hangi parçan bu, ama şu parça kesin senin:
 işte buraya, buraya koy, kendi yerine değil, boş bir yere.
 Yüzü değil mi bu, bir zamanlar yıldız gibi ateş saçıp ışıyan
 capcanlı bakışlar fırlatan? Bu seçkin güzellik bu hale mi geldi? 1270
 Ah zalim kader, ilahların vahşi lütfu, ah!

Yakarılarıma karşılık, böyle mi dönecekti babasına oğlu?
 İşte babanın sana son armağanları bunlar, kabul et,
 defalarca taşınacaksın odunlara; şimdilik bu parçalarını
 alsın ateşler.

Ardına kadar açın kapılarını, ölümün acısıyla kararmış
 sarayımın;²³⁹ 1275
 bütün Mopsopia çın çın çınlasın feryatlarla.²⁴⁰
 Siz, hazırlayın odun yığınının ateşini, krala yakışır şekilde;
 ama siz, kırlara bakın, araştırın, bedenini oraya buraya
 dağılan parçalarını.–
 Şuna gelince, çukura gömülsün, yer örtsün,²⁴¹
 toprak bütün ağırlığına çullansın o lanet başına.

²³⁸ Odun yığınlarının üzerinde yatıracağı şekilde.

²³⁹ Theseus, hizmetkârlarına seslenir.

²⁴⁰ Mopsopia: Attica.

²⁴¹ Phaedra'nın cesedini işaret eder.

Kaynakça

(Bu kaynakçada, çeviri metnin Sunuş ve açıklayıcı dipnotlarında dolaylı olarak yararlandığımız yapıtlara da yer verilmiştir.)

- Ahl, F., *Seneca Medea, Phaedra, Trojan Women*, Ithaca, NY, 1986.
- Apuleius, *Metamorphoses-Başkalaşımalar*, çev. Ç. Dürüşken, Humanitas Dizisi, Kabalcı Yayınları, İstanbul, 2006.
- Barnes, Hazel E., Donald Sutherland, *Hippolytus in Drama and Myth: The Hippolytus of Euripides*, University of Nebraska Press, 1960.
- Boyle, A. J., *Tragic Seneca: An Essay in the Theatrical Tradition*, Routledge, 1997.
- Castleden, R., *The Knossos Labyrinth: A New View of the "Palace of Minos" at Knosos*, Routledge, Londra, 1990.
- Davies, M., *Epicorum Graecorum fragmenta*, Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen, 1988.
- Dürüşken, Ç., *Roma'nın Gizem Dinleri -Antik Çağ'da Yaşamın ve Ölümün Bilinmezine Yolculuk*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2000.
- Euripides, *Medea: Hippolytus; Electra; Helen* (tr. James Morwood), Clarendon Press, Oxford, 1997.
- Giomini, R., *Senecae Phaedra*, Roma, 1955.
- Grimal, P., *L. Annaei Senecae Phaedra*, Paris, 1965.
- Hard R., *The Routledge Handbook of Greek Mythology: Based on H.J. Rose's "Handbook of Greek Mythology,"* Routledge, New York, 2003.

- Merk, A., *Novum Testamentum graece, apparatu critico instructum*, Roma, Pontifici Institutu Biblici, 1933.
- Merzlak, R.F. 'Furor in Seneca's Phaedra', *Collection Latomus*, 180:193-210, Brüksel, 1983.
- Miller, F. Justus (tr.) *The Tragedies of Seneca*, University of Chicago Press, Chicago, 1907.
- Mills, Sophie, *Theseus, Tragedy and the Athenian Empire*, Clarendon Press, Oxford, 1997.
- Roisman, Hanna, *Seneca's Phaedra: Parody and Originality*, (<http://homepage.usask.ca/~jrp638/abstracts/roisman.html>: 21.2.2007).
- Segal, C.P. *Language and Desire in Seneca's Phaedra*, Princeton, NJ., 1986.
- Seneca, *Hercules, Trojan Women, Phoenician Women, Medea, Phaedra*, (tr. John G. Fitch), Harvard University Press, Cambridge, 2002.
- Seneca, *Medea*, çev. Çiğdem Dürüşken, Türkiye İş Bankası Yayınları, Hasan Âli Yücel Klasikleri, İstanbul, 2007.
- Smith, W., *Dictionary of Greek and Roman Biography and Mythology*, s. 127 (<http://www.ancientlibrary.com/smith-bio/2461.html>: 3.2.2007.)
- Sommerstein, A. H. (ed.), *Shards from Kolonos: Studies in Sophoclean Fragments*, Bari, Levante Editori, 2003.
- Zwierlein, Otto, *Senecae tragediae*, Oxford, 1986.

Dizin

(Latince metnin dize numarasına göre düzenlenmiştir.)

Acharnae 21	Bacchus 445, 753, 760 <i>bkz.</i> Liber
Acheron 98, 1200	Boreas 936, 1130
Aegeus 563, 900, 1165	Bromius 760
Aeolus 1231	
Aesculapius 1022	Castor, Pollux 810 <i>bkz.</i> Cyllarus
Alcides, Hercules 843, 849,
1217	Caucasus 1135
Alcmene 317	Cerberus 223, 844
Alphaeus 505	Ceres 373, 970
Amazonlar 399	Cnossus 649
Antiope 232, 398, 575, 658,
928, 226, 927, 1167	Colchis 907, 697
Aphidnae 24	Corus 737, 1013, 1131
Arabs 67	Cancer 287
Araxes 58	Creta 33, 61, 85, 177, 661, 815,
1170
Arcadia 785	Cupido 185, 195, 275 <i>bkz.</i> Aşk
Argos 1057	Cybele 1135
Ariadne 245, 662, 759, 760	Cyclades 1021
Aşk, kişileştirilmiş 218, 574,
634; Cupido, 185, 195	Cyllarus, Castor 811
Athenae (Atina) 106, 725, 1149,
1191	
Attica 400	Daedalus 120, 1171
Auster 21, 1011	Diana 72 <i>bkz.</i> Phoebe
Avernus 1147, 1201	Dis 95, 222, 625, 951, 1152,
1153, 1217, 1240
	Doğa, kişileştirilmiş 353, 959,
1116
	Dryas 783

Eleusis 106, 838	Lucae boves (filler) 352
Endymion 309, 422	Lucifer 752
Epidaurus 1022	Lydia 326
Eryx 199	
Europa 303	Maeotis 716
Eurus 1129	Marathon 16
	Mars 125, 188, 465, 550, 808
Fortuna (Kader, kişileştirilmiş)	<i>bkz.</i> Gradivus
467, 978, 1224, 1143	Medea 563, 697
	Minos 127, 149, 242, 245
Garamantes 68	Minotaurus 122, 174, 649, 691,
Getae 167	1171
Gradivus, Mars 188	Molossus 32
	Mopsopia 121, 1276
Hecate 410	
Hercules, Alcides 843	Naides 780
Hesperus 749	Neptunus 904, 942, 945, 1159,
Hister 59	1207, 1243, 1252
Hylas 781	Nereus 88; kızları 336
Hymettus 22	Notus 1129
Hyrcania 70	
	Oceanus 717, 931, 958, 1029,
Ilisos 13, 504	1162
India 345, 753	Olympus 960
Ionia 1012	Omphale 317
Ixion 1235	
Iuppiter 129, 158, 960, 155,	Ölüm, kişileştirilmiş 1188
673, 1134	
	Pallas Athena 103, 109, 260,
Lerna 507	1149
Lethe 147, 1202	Parnethus 4
Leucas 1014	Parrhasia 288
Liber, Bacchus 753	Parthlar 816
Libra 839	Paros 797

Pasiphaë 113, 143, 688	Sparta 35, 811
Persia 325	Styx 148, 223, 477, 625, 928, 944, 1151, 1180
Phaëthon 1090	Sunion 26
Phasis 907	Syrtes 570
Phlegethon 848, 1180, 1227	
Phoebe 54, 55, 309, 311, 405, 406, 410, 421, 422, 654, 747, 785, 790	Taenarus (Taenara) 1201
Phoebus 889, 124, 310, 192, 196	Tantalus 1232
Phyle 28	Tartarus (Tartara) 844; Dis 951; 1179
Pindus 614	Tauri 168
Pirithous 94, 244	Taurus 382, 906
Pluto, Dis 628	Tethys 571, 1161
Pollux <i>bkz.</i> Castor	Thessalia 296, 397, 421
Pontus 399, 716	Thria 5
Procrustes 1170	Titan 678, 779
Proserpina 95	Tityus 1233
Proteus 1205	Triptolemus 838
Pyrenes 69	Tyrus 329, 388
Pyrrha 1039	
	Ursa Maior, Minor 288
Sarmatia 71	
Sciron 1023, 1225	Venus 124, 199, 203, 211, 237, 274, 275, 339, 417, 447, 462, 469, 576, 721, 910, 913
Scythians 168, 660	Vulcanus 190, 191
Seres 389	
Sicilia 1011	Zephyrus 12
Sinis 1221, 1169	
Sisyphus 1230	
Sol, Phoebus 124, 1091	

Seneca (MÖ 4-MS 65): Roma uygarlığının en önemli söylev ustalarından biri ve Antik Yunan tiyatrosunun öncü temalarını, kendi damgasını vurarak Shakespeare ve Hölderlin'e ulaştıran bir trajedi şairidir.

Medea'nın ardından bizi Seneca'nın Romalı soluğuyla yeniden buluşturan Phaedra trajedisi, tutku ve ümitsizlik arasında sıkışan bir ruhun hazin klasiği, vahşi doğa ile insan doğasının karşıt tutkularının kıyasıya savaşının, aşk ve nefretin türlü hallerinin sahneye akışıdır.

Bu trajedide Seneca'nın özgür ve capcanlı üslubuyla anıtlaşan Aşk, her türlü toplumsal ilke ve yasayı teker teker yıkarak, dağlardan sel gibi boşalır, dalgaları her yanı kaplar.

Prof. Dr. Çiğdem Dürüşken: İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Latin Dili ve Edebiyatı öğretim üyesidir. Cicero'dan Dostluk Üzerine, Seneca'dan Tanrısal Öngörü ve Medea gibi Latin edebiyatından çevirileri, Antikçağ'da Doğan Bir Eğitim Sistemi - Roma'da Rhetorica Eğitimi (1995) ve Roma'nın Gizem Dinleri (2001) adlı telif yapıtları bulunmaktadır.

9 789944 881531

KDV dahil fiyatı
10 TL

